

MAGYAR TANÍTÓKÉPZŐ.

X. ÉVFOLYAM.

1895. novem ber.

IX. FÜZET.

TANÍTÓKÉPZÉS.

Dr. Wlassics Gyula beszéde a temesvári képző felavató ünnepén.

Tisztelt ünneplő közönség!

Örömmel adok kifejezést, hogy e felavatási ünnepély nekem kedves alkalmat nyújtott arra, hogy őszinte nagybecsülésem és meleg ragaszkodásomnak adhatok kifejezést Magyarország tanítói kara iránt, mely Magyarország jövőjén annyi önzetlenséggel és odaadással fáradozik, de örömmel adok kifejezést a fölött is, hogy ez az ünnepély nekem is arra alkalmat szolgált, hogy közvetlen érintkezésbe léphetek Temesvár város és Temes megye nagyérdemű közönségével és tiszteletemet és hálámot fejezhetem ki polgártársaim iránt, kik, mint ez intézet példája is mutatja, a tanügynek lelkes barátjai, kik áldozatot áldozatra halmoznak, — de megálljunk, ne használjuk ezt a kifejezést: áldozatot, mert mi a magyar kultúra érdekében történik, azt nem szabad áldozatnak nevezni, az a leghasznosabb, a legdúsabban termő beruházás. És ezt e terem falain kívül is értse meg az egész haza, a hazának minden polgára.

Áttérve felavatási ünnepünk tárgyára, a tudomány e templomára, — mit kívánhatnék ez ünnepélyes pillanatban alkalomszerűbbet és üdvösebbet, mint azt, hogy itt, a kultúra e díszes csarnokában hivatásuk magaslatán álló tanárok hivatásuk magaslatán álló tanítókat képezzenek. Oktassák őket művelt tanítókká, öntsék beléjük hivatásuk becsérzetét, az éltük fogytaig tartó szeretetet. E szeretet nélkül nincs számukra boldogság. De mindenekfelett neveljék őket humánusan gondolkozó, harmonikus világnézetű, altruisztikus motívumokra fogékony, vallásukhoz híven ragaszkodó emberekké. Mert a tanítónak mindenekelőtt vir probusnak kell lenni. Mert a jó tanító bizonyítéka csak az a tudás, melynek gyökere a szívben és jellemében van. Neveljék őket hazájukat ne csak szóval és lelkesedéssel, hanem tettel is szolgáló hazafiaknak. Értessék meg velük, hogy a magyar kultúra igazi erejét, az eleven nemzeti korszellemet, a nemzeti gondolkozás és érzés egységét első sorban ők vannak hivatva megteremtteni, fokozni és terjesztetni. Ne arra tanítsák őket, hogy erőszakkal teremtsék meg a grammatikai egységet. Ez a magyar alkotmányával,

fajunk szabadságszeretetével ellentétben áll. De tanítsák meg őket arra, hogy csupán közművelődéssel akar a magyar hódítani. Semmi mással. Csupán kultúráját és szabadságszeretetét tartja annak a tényezőnek, mely érzésben, gondolkodásban, eszmékben és eszményekben egységes magyar társadalmat és államot alkot. (Élénk éljenzés) Ha ezt az eszmekört e díszes hajlékban átértik és átérzik, — e hazának a legnagyobb szolgálatot teszik. Kérem a tanár urakat és innen az ország minden részébe kirajzó tanítókat: értsék és érezzék át ez eszmekört és örömmel, meglelégedéssel, lelkesedéssel teljesítsék nagy missziójukat, melynek minél eredményesebb betöltésére én a felavatás pillanatában Isten áldását kérem. (Hosszantartó, zajos éljenzés.)

A temesvári áll. tanítóképző-intézet épületének felavatási ünnepe.

A temesvári áll. tanítóképző november 10.-én díszes palotája felavatásának szép ünnepét ülte. Ez az intézet két évi idegen és meglehetősen szűk hajlékban való léte után megérte, hogy otthonába beköltözhetett, mely nemcsak Temesvár városának, de az összes tanítóképzők épületeinek csak díszje lehet.

Az ünnep fényét nagyban emelte *dr. Wlassics Gyula* vallás- és közoktatásügyi miniszter részvétele, ki megjelenésével is bizonyítani akarta a délvidek ezen intézetének már amúgy is mindenki által jól ismert kiváló jelentőségét.

Az ünnep d. e. 9 órakor kezdődött az intézet díszesen és ízléssel feldíszített tornatermében. Már jóval 9 óra előtt megtelt a terem. Megjelentek a hatóságok fejei, a csanádi káptalan képviselői, az összes tanintézetek igazgatói, tanárai és tanítói s nagy számú előkelő közönség. *Dr. Wlassics Gyula* minisztert az épület bejáratánál az intézet tanári kara s az igazgató-tanács fogadta.

Sebesztha Károly kir. tanácsos, igazgató-tanácsi elnök rövid üdvözlőbeszéde után a növendékek sora között haladt le a terembe, hol az egybegyűltek lelkes éljenzéssel fogadták. A miniszter kíséretében voltak: *Szathmáry György* miniszteri tanácsos, *Ivánkovich György* miniszteri oszt. tanácsos, címz. püspök, *Mártonffy Márton* kir. tanácsos, az iparos iskolaok országos felügyelője, *Vargics Imre*, *Bessenyei Ferencz*, *Pálffy Elemér*, *br. Sztojanovics György*, *br. Ambrózy Béla* országgyűlési képviselők, *dr. Molnár Viktor* Temesvár és Temes megye főispánja, *dr. Paiss Andor* kir. ítélőtáblai elnök, *dr. Telbisz Károly* polgármester.

Az ünnep azzal kezdődött, hogy az intézet ének- és zenekara *Kölcsey «Hymnus»*-át adta elő *Hoós Fános* zenetanár vezénylete alatt.

Ezután *Horváth Antal*, az intézet igazgatója, a következő beszédet mondotta:

«Nagyméltóságú Miniszter Úr! Mélyen Tisztelt Vendégek!

A temesvári állami tanítóképző-intézet keletkezésének és felállításának történetét vagyok hivatva röviden vázolni a mai ünnepen, s

midőn ezt teszem, visszapillantva a multba, az intézet keletkezésének főokait már a messze multban is látom.

Számos fönkelt gondolkozású hazafi érezte és táplálta lelkében már rég azt az óhajt, hogy bár sikerülne ezen vidék részére is magyar nemzeti érzéstől áthatott tanítóságot nevelni a nélkül, hogy ezen pályára készülő, többnyire szegény sorsú ifjuságot a messze távolba kellene küldeni; s minél erősebb volt épen a multban az az irányzat, mely nem ily tanítókat akart, s minél távolabb terelte ép ez irányzat a délvidék lakosságának szívét a nemzet szívetől, ugyanezen jobb érzésű hazafiak annál melegebben óhajtották az iskola falai közé azt a szellemet, mely a fenálló ellentétet kibékítse, s a hazának minden szülöttét annak gyermekévé s egymás közt testvérré nevelje.

A jobb s nemesebb lelkeknek ez az óhaja azonban hosszú időn át nem valósult és nem valósulhatott meg, mert mostoha körülmények elzártak minden utat, lehetetlenné tettek minden törekvést, mely a délvidéki népiskolákat a magyar nemzeti művelődés oltáraivá avatta volna fel. A magyar nemzeti érzéstől távol álló idegen eszménynek áldoztak Pancsovától Brassóig, s a népiskolákban e kultusz papjai — a régi rendszerek tanítói — nemzedéket nemzedékre e hazától idegennek neveltek fel.

Távol áll tőlem, hogy ezért őket ítéljem el, hiszen ők csak egy végzetes rendszernek voltak eszközei, melyet hozzá még jogosnak tartottak s talán ők sejtették legkevésbe, hogy ennek előbb-utóbb meg kell dőlnie.

Midőn a megpróbáltatás napjai leteltek, az ország visszanyerte jogait, alkotmányát s önmagának urává lett, a nemzetet üde, éltető áram villámoztta fel s alkotni, teremteni kezdett csodás dolgokat a közélet és művelődés egész vonalán, egyes vidékeken magával sodorta még az idegen zászlóra felesketetteket is s valóban lélekemelő látvány tárult fel a népek s nemzetek panorámájának ama piczinyke pontján, hol a magyar nemzet lakik.

1868-ban a magyar törvényhozás két törvényt alkotott; az egyikben törvénybe iktatta az osztatlan egységes magyar nemzet eszméjét, a másikban megalkotta az eszméhez a modern népiskolát. Az elsőre a magyar faj nyomta rá nemes jellemének bélyegét. a másikba — a népoktatásról szóló nagy organikus törvénybe — b. Eötvös József lehelte be genialitását és lánglelkét. Az egyik törvény osztatlan magyar nemzetet akar, melynek a hon minden polgára, bármely nemzetiséghez tartozzék is, egyenjogú tagja; a másik már a népiskolából úgy akarja kibocsátani az egységes nemzet gyermekeit, hogy belőle magukkal vigyék mindama műveltséget, melyet mint nagykorúak osztály és nem különbség nélkül egyaránt hasznukra fordíthassanak. Ime, a modern népiskola feladata!

Az egyik egységes, a másik művelt nemzetet akar teremteni.

Hogy e második nagy feladat megoldható legyen, ugyancsak az 1868. évi 38. t.-cz. gondoskodott arról is, hogy a lánglelkű vezér arravaló, hivatásos harcosokat, munkásokat is kapjon, s ezért az ország több helyén: nyugaton, északon és keleten egymásután állítottak fel all. tanítóképzők, honnan nemsokára kicsiny, de lelkes sereg került ki,

hogy a törvény szelleme szerint a magyar nemzeti kultúra alapfalaikat hatalmas méretekben felépítse.

A nyugati, északi és keleti határ kivette részét, csak a délvidéknek kellett kimaradnia. Az okokat nem kutatom, pusztán tényt konstátálok.

A nemzeti szellem varázsa a két törvény világában tért kezdé hódítani mindenütt, nyugaton, északon és keleten, a haza gyászára váratlanul elköltözött félisten után buzgó apostolok folytatták a megkezdett nagy munkát, csak a délvidék látszott zsibbadtnak. Kulturális törekvésünk harcosaivá kénytelenek voltunk itt megtenni a régi rendszer veteránjait, s bár közülük többen a lehetőség szerint símultak az új helyzethez, de az azt megteremtő szellemet önhibájukon kívül megérteni nem tudták. Innen van, hogy még 1886-ban is Szathmáry György, akkor orsz. képviselő, eme fájdalmas szavakra fakadt: «Ha az utazó elhagyja a telített Alföldet s a déli vármegyébe jó, úgy érzi magát, mintha idegen országban volna», de mintegy vígasztalásul látnokként hozzáteszi, hogy az egész vidéken mégis van úgy külsőleg, mint a közszellem tekintetében egy város, hol látszik a magyarosodási vágy és törekvés — s ez Temesvár.

Az alkotmány visszaállítása után mintegy két évtizeddel e régi rendszer veteránjai is dőlni kezdtek, a zsibbadtságot most már zavar váltotta fel, mert megfelelő, a törvény szelleme szerint való új erőket nem akadtak s a déli Dunarész mentén épült gazdag községekben nem egy iskola maradt árván.

Itt volt az ideje, hogy a mulasztás helyrehozassék. A mindig ébren levő régi óhaj most hangossá lett. Előbb ugyan óvatosan körültekintett de látva, hogy az idő csakugyan elérkezett, a nemes czélnak megnyert hazafias lelkesedéssel párosulva elementáris erővel tört ki, s magyar szellemben képzett tanítóságot követelt a helyes nemzeti politika alapvető műhelyeibe, a népiskolákba, a déli Dunarész vidékére is.

A magyar közoktatási kormány akkori fenkölt lelkű vezére, *gr. Csáky Albin* és munkatársa, *Berzeviczy Albert* lelkeiben élénk visszhangra talált a kitörő óhaj, melynek legönzettelenebb tolmácsa, a déli viszonyok kitűnő ismerője, *Szathmáry György*, akkor már miniszteri tanácsos volt, s boldogult Trefort Ágoston miniszter ama szavait, hogy az ország déli vidékén óriási feladatok várnak még ránk, részükről maradandó alkotások követték.

Ezen alkotások egyike a temesvári áll. tanítóképző intézet is, az az anyaintézet, melyből e vidéknek képzett, magyar érzelemtől áthatott tanítókat kell elnyernie, hogy általuk az egységes magyar nemzet eszméje testté váljék itt is.

Ezekben rámutattam az intézet keletkezésének okaira.

A mi most már az intézet felállításának történetét illeti, megragadom a fonalat ott, a hol azt mondtam, hogy lassan érlelődő közóhaj, nem, közszükség volt arra, hogy a kidűlő régi tanítókat új s most már a modern magyar állam kebelén nevelt tanítók váltsák fel. A közérzet meg volt tagadhatatlanul, de talán még jó ideig csakis az maradt volna, ha éppen e vármegye, e város területén nem támadtak volna hatal-

mas nemzeti szellemtől áthatott hazafiak, a kik szívök egész melegével, lelkök tejes erejével megragadnak egy eszmét s míg azt győzelemre nem segítik, pihenni nem térnek. *Mártonfy Márton*, Temesvármegye volt kir. tanfelügyelője és *dr. Telbisz Károly*, Temesvár nagyérdemű polgármestere, voltak első sorban azok a lelkes hazafiak, kik a Temesvárott létesítendő áll. tanítóképző-intézet eszméjét felkarolták s ennek az eszmének híveket toboroztak. A délvidék kaphatott volna, s a fentebb vázolt okok miatt kapott volna is ily intézetet, de Temesvár ő nélkülök alig; s midőn lankadatlan erélyökkel, nehézséget nem ismerő ügyszere-
tetőkkel Temesvárott emelendő tanítóképző eszméjét beoltották a vármegye és város közönsége legelőkelőbbjeinek szivebe, nemcsak Temesvárnak, nem is pusztán a délvidéknek, hanem a nemzeti kultúrának tettek hazafias szolgálatot. Ennyit a történeti hűségért s most legyen szabad, hogy pár vonással kiemeljem az intézet felállításának főbb mozzanatait.

Midőn a fent említett lelkes zászlóvivők mindent előkészítettek, jött Temesvár sz. kir. város közönsége, az a város, mely a magyarosodástól nem idegenkedett, s a magyar nemzeti kultúra megteremtésénél mindig részt kért, 1891. évi januárus hóban törvényhatósági bizottsága útján megbízta a tanácsot, hogy most már a város közönségének óhajakép emlékiratba foglalja egy tanítóképző felállítása iránt való kérelmét s juttassa a közoktatási kormányhoz. Az emlékiratot *Mártonfy Márton* kir. tanfelügyelő és *dr. Telbisz Károly* polgármester készítették el s ebben a létesítendő intézet célját a következő szavakkal körvonalozták: «Czélja legyen az intézetnek, hogy a délvidék kulturális terén hivatott, a magyar állameszme iránt lelkesedéssel eltelt, szívben és lélekben kiművelt, értelmes és buzgó munkásokat szolgáltatson a népoktatásnak, oly munkásokat, kiknek kezei közt megnyugvással helyezhetjük el népoktatásunk fontos nemzeti ügyét. Misszionariusokat kíván nevelni e vidéknek, kik a haza iránti szeretettől eltelve, saját nemzetiségük közt a magyar nyelv s vele a közös haza iránti szeretetet felköltsek és megszárdítsák.»

Kiemelem még az emlékiratból, hogy szerzői nemcsak földrajzi fekvése miatt tartották erre a legalkalmasabb helynek Temesvár városát, hanem az egész délvidéknek imponáló intellektuális fölénye miatt. A közérzet jellemzésére pedig szolgáljon az emlékirat azon passusa, mely szerint egy ily intézet emelését hálásan fogják venni a vármegye és város nemzetiségeinek nagyszámú hazafias elemei is.

Az emlékiratot a város érdemes polgármestere és több tekintélyes polgárából alakult küldöttség nyújtotta be 1892. évi januárus hó 13-án. gróf Csáky Albin miniszternél s egyben tisztelgett Berzeviczy Albert államtitkárnál és Szathmáry György miniszter tanácsosnál, mint a népoktatási ügyosztály főnökénél. Hogy mikép fogadta a magas közoktatási kormány ez emlékiratot, arról annak a küldöttségnek igen tisztelt tagjai, kikhez a mai ünnepen majdnem teljes számban van szerencsénk, tudnának legjobban nyilatkozni, de hogy siker koronázta lépésüket, azt az 1892. évi augusztus hó 25-én 12.203 sz. a. kelt s a város közönségéhez intézett leirat igazolja. E leiratban ugyanis értesítik a város közönségét, hogy Magyarország délvidéke népoktatásügyének

emelése érdekében egy az ottani viszonyokhoz alkalmazott és berendezett állami tanítóképző létesítése szükségesnek találtatott s a miniszter egyben kimondta, hogy e célból a létező képezők közül egyet Temesvárra szándékozik áthelyezni. Miután pedig ily intézet felállítása nem csekély áldozatokat kíván, a közoktatási kormány felhívja a várost, hogy a részéről nyújtandó anyagi hozzájárulás nagyságát most már végleg állapítsa meg.

E hazafias czélnak megnyert lelkes vezérférfiaik és érdekelt törvényhatóságok anyagi erejük megfeszítésével meghozták az áldozatot is, Temesvár sz. kir. város közönsége 50,000 forintot és telket ajánlott fel, Temesvármegye áldozatkész közönsége pedig 20,000 frtot. A ki ismeri a temesvári viszonyokat, csak az tudhatja, hogy mit jelent itt egy ily intézet részére szükséges telek átengedése s a város alig tehetett volna eleget a kormány első kívánságának, ha nem sikerült volna megnyerni a Hatvani Deutsch Bernát család áldozatkésztségét, a mely ezereket érő nemes ajándékával telekhez juttatta az intézetet.

A mint az anyagi hozzájárulás nagyságát tisztába hozták, arról a város a magas közoktatási kormányynak azonnal jelentést tett, mely a felajánlt áldozatot meglelégedéssel és örömmel vette tudomásul s az intézet felállítását már az 1893—94. tanévre kilátásba helyezte, azzal a feltétellel, hogyha a város az intézet részére ideiglenes otthont ad. Véletlen szerencse, hogy ez időre készült el a belvárosi községi iskola díszes épülete, melynek az ipariskola részére emelt szárnya alkalmasnak látszott e célra. Bár sok érdeket érintettaz új iskola ilyen elhelyezése, a város hazafias polgársága és a közvetlenül érdekelt felül-emelkedtek a nehézségeken s egy szívvel és lélelkel sorakoztak érdemes polgármesterük mellé s az alig várt szép épületrészről egyelőre lemondtak díj nélkül s két tanévre felajánlották azt az új intézet céljaira, nemcsak, de a több száz forintra rúgó átalakítási kiadásokat is a város közönsége fedezte.

A legfontosabb kérdések ilyen szerencsés és hazafias áldozatkészséggel történt tisztázása után most már a könnyebb rész következett: a végleges épület tervezése odafent és a berendezés itt lent. Az egyiket szakavatottsággal és ambícióval dolgozták ki Herczegh Zsigmond és Baumgarten Sándor miniszteri építészek, a másikat lelkiismeretes odaadással végezte az intézet új vezetősége. A nemsokára elkészült szép tervet városunk több monumentális épületének mestere, Reitter Ede építő-vallalkozó öntötte formába s a mű itt áll és dicséri alkotóit.

Az állandó felügyeletet a temesvári áll. építészeti hivatal Kemeny Bertalan mérnök által gyakorolta s a munkát elejétől végig szorgos és gondos kezek végezték. A felügyeletben résztvett csekélységem is, kinek szintén megvan a magam «sasso di Dante» ja, az a befalazott vörösmárvány a firenzei dómtéren, melyről egykor Italia legnagyobb költője nézte az Isteni szép templomának felépítését s ez a levágott fatörzs itt, melyről én néztem nap nap mellett a nemzeti kultúra hatalmas templomának emelését.

Élettelen kő ott, még élni képes törzs itt; ott a mult glóriája, itt a jövő reménye.

Nagyméltóságú Miniszter Úr! Mélyen Tisztelt Vendégek!

Nagy idők óhaja teljesedett az intézet felállításával, magasztos eszme valósul meg benne nap-nap mellett létével! Áldozatkész hazafiság emelte, becsületos és nemes munka tarthatja csak fenn, ezért a mai nagy és szent napon kérjük le a Mindenható áldását e műre, hogy az idők végeig fennállva, mindenkor a magyar nemzeti műveltség temploma legyen.

Nagyméltóságú Miniszter Úr!

Ismert nemes intenczióiba vetett reménnyel fordulok Excellenciádhoz, a ki ránk nézve ez ünnepet felejthetetlené tette magas megjelenésével, kérem, vegye védő szárnyai alá ezt az intézetet, melynek létesítése hazafiúi szeretetről, áldozatról és a magyar nemzeti kultúra megizmosodásáról tanúskodik, mert e három nélkül nem állhatott volna elő. Fogadjon el önzetlen munkásainak azon magasztos és szent eszme megvalósításában, melynek vezére lett. Mi követjük.

Atyai gondjaiba ajánlom az intézetet, melyben még sok a tenni való; esdve kérem, juttasson a nemzet filléreiből részünkre még annyit, hogy a mű teljes legyen.

Az alkotók szent szándékával egyesüljön Excellenciád nemes tetteire s tegye lehetővé, hogy a mindnyájunk öröme most már fennálló intézet felviruljon s a haza áldani fogja. Éljen!»

A nagy figyelemmel meghallgatott és tetszéssel fogadott beszéd után *dr. Wlassics Gyula* felelt. (Beszédét lapunk élén közöljük egész terjedelmében. Szerk.)

Most az intézet énekara nagy hatással a «Nemzeti zászló» című hazafias dalt énekelte el, mire *Schipper Lőrincz* III. éves növendék igen szépen szavalta el *Mészáros Jenő* tanár ünnepi ódáját.

A lélekemelően szép ünnepet az ének és zenekar által gyönyörűen előadott «Rákóczy-induló» fejezte be.

Ezután a miniszter élénk érdeklődéssel és behatóan megtekintette az intézet összes helyiségeit. A csinos, izléses, mintaszerű és modern berendezés a miniszter tetszését nagyon megnyerte, melyért *Horváth Antal* igazgatónak elismerését fejezte ki.

A miniszter másfél órai időzése után lelkes éljenzések között hagyta el az intézetet.

Mészáros Jenő,
tanár.

Jubiláris tanítóképző-intézetek.

A modori állami tanítóképző-intézet jubileuma.

A modori állami tanítóképző október hó 12-én, fenállásának 25 éves évfordulóján, igen sikerült emlékünnepet rendezett. Lélekemelő s megható volt az, mert egybeolvadt az intézet éltető lelkének, Lenhardt Károly igazgató 25 éves tanári működésének évfordulójával. A hála, tisztelet és szeretet oly megnyilatkozása, mint az ez ünnepségen jelentkezett, csakis az igazi érdem megjutalmazásának eredménye lehet. Csakis

a beavatottaknak volt tudomásuk arról, hogy e jubileumi ünnep a maga keretében egy érdemdús pedagógus huszonöt évi fáradhatlan munkásságának elismerését is befoglalja.

Épen ezért hiányos volna a tudósítás, ha e mozzanatról, mely ünnepségünknek egyik meghatározó részlete volt, be nem számolna annnyival is inkább, mivel erről a szétküldött meghívókban említés nem történt. Ezt megtiltotta szeretett igazgatónk szerénysége, ki saját személyének ünnepeltetését nem óhajtotta. Így tehát az meglepetés volt reá nézve s mint óhajtottuk is: jóleső, kellemes meglepetés.

Jubileumi ünnepségünk tehát három részletből áll: a kartársak és tanítványok zajtalan szűkebb körű ünneplése, a nyilvános emlék-ünnep és az ünnepély alkalmából rendezett közebédből.

Az első a szeretet igazi megnyilatkozásának ünnepe volt s még október 4-én folyt le. Ezelőtt 25 évvel, e napon foglalta el tanári székét Lenhardt Károly; melyet 6 évig mint rendes tanár s 19 évig mint igazgató példás buzgósággal, hazafias lelkesedéssel s szakavatottan tölt be maig. Huszonöt év súlyos terhe nehezedik vállain, de azért nem lakadó erővel vezeti jelenleg is a szerény hajlékból nagygyá növekedett intézet anyagi és szellemi, erkölcsi ügyeit.

Intézetünk fejlesztésében s annak szellemi irányításában főszerepet vitt. Kis városunk társadalmi és kulturális mozgalmaiban előljárt s leereszkedő, mindenki iránt nyájas modora kedvelté tette őt. Nem csoda, ha az irányában nyilvánuló szeretet és tisztelet kartársai és tanítványai részéről ezúttal külsőleg is kifejezést nyert. Kartársai életnagyságú mellképét készítették el s azt díszes keretbe foglalva adták át szeretett igazgatójuknak s tanártársuknak. Sztankovics János, a legidősebb kartárs tolmácsolta a tanári kar érzelmeit. Mint az ünnepelt is mondá: ennél kellemesebb meglepetést és örömet nem okozhattunk volna néki és családjának. Legyen e kép állandó emléke s becses ereklyéje a családnak s kifejezője a kartársi szeretetnek és nagyrabecsülésnek!

A második meglepetés a volt s jelenlegi tanítványok részéről történt. Egy takarékpénztári könyvecskét, 400 korona betéttel s egy díszes borítékú alapító levelet nyújtották át. A magyar népnevelés oltárára letett összeg *Lenhardt-alap* címen fogja hirdetni a jószívűség s áldozatkészség megismerésítőjének nevét s a nemes gondolkozású ifjak háliját. Az alapítványt szegényebb tanulók segélyezésére fogják fordítani; a gyűjtés tovább is folyik s annak végleges hovaforodítása iránt a tanári kar fog intézkedni. Az öröm- s meglepetéstől meghatott hangon mondott köszönetet igazgatónk; e jelenet, úgymond, felejthetetlen lesz előtte; a kartársak és tanítványok szeretetének ily impozáns módon való nyilvánulása edzeni fogja erejét a nehéz munkában, melynek nagyobbik felét már elvégezte ugyan, de betetőzni csak ezután fogja, ha az ég áldása is vele lesz.

Ily előzmények után hozzáfogtunk az okt. 12-én tartandó emlék-ünnep előkészítéséhez. Az igazgatótanácshoz beterjesztett program helybenhagyatván, a további teendőket a tanári kar végezte. Első sorban volt növendékeinkhez intéztünk felhívást, hogy jelenlegi tartózkodásuk

dásuk helyét megtudjuk. Azután küldtük csak szét a meghívókat és értesítéseket.

Mondanom sem kell, hogy részint a sajtó útján, részint közvetlenül mindazokat meghívtuk, kik a tanítóképzés magasztos ügye iránt érdeklődnek.

Végre felderült a várva-várt nap. Az őszi verőfény sugarai bearanyozák a Kis-Kárpátok aljában fekvő diszes és impozáns épületet, a mi képzőnket.

Hatalmas nemzeti zászló hirdeté annak homlokzatán, hogy itt ünnep van!

Az intézet bejárójánál gyönyörű diszkapu várta a vendégeket; az intézet tornacsarnoka pedig, hol az ünnepély lefolyt, csinnal s az ünnep hangulatához mértén volt feldiszjtve. A tornaöltözetben megjelent ifjúság sorfalat képezve várta az érkező vendégeket.

Az ünnepség d. e. 10 órakor kezdődött. A diszes ünneplő-közönség soraiban szemlélt tartva, a következő főbb személyiségeket láttuk: *Mártonffy* Márton kir. tanácsos s az ipariskolák főfelügyelője; *Dr. Komlóssy* Ferencz, egyházmegyei főtanfelügyelő; *Plachy* Bertalan kir. tan. s pozsonymegyei kir. tanfelügyelő; *Pirchala* Imre, pozsonyi tankerületi főigazgató; *Kerner* Péter, beszterczeodányai felsőbb leányiskolai igazgató; *Ghiczy* József, pozsonyi felsőbb leányiskolai igazgató; *Menich* Antal és *Orbók* Mór, pozsonyi tanítóképző-int. tanárok; *Goldberger* Soma, nagyszombati polg. isk. igazgató; *Ivánfy* Béla, somorjai polg. isk. igazgató; *Papp* Sándor, pozsonymegyei segéd-tanfelügyelő; *Vágvölgyi* Béla nagyszombati rk. tanítók. tanár; a somorjai polg. isk. részéről: *Fekete*, *Fendracsik*. *Sidó* Mariska és *Albrecht* tanárok; a bazini tanítótestület *Sztankovics* József igazgató vezetése mellett; a szt.-györgyi tanítótestület; a pozsonyi r. k. iskolák képviselője, *Schubert* István; *Meissl* Ferencz ig. tanácsos, főtitiztelendő *Ernyei* Lajos modori, *Roszipál* Antal kápolnai, *Skokanek* nagysenkviczi, *Markovics* János vistuki r. k. plebános urak; *Scharbert* Armin limbachi; *Krahulecz* Alfréd grinádi ág. ev. lelkész urak; *Poór* György szempczi, *Nagy* Imre pudmericzi jegyző urak. Ezenkívül számosan megjelentek a volt tanítványok sorából, a legtávolabbi vidékekről. A modoriak részéről: a városi tisztikar, élén *Boruta* Pál polgármesterrel; a polg. iskola *Baltzár* Ágost igazg. vezetése alatt; a r. k. népiskola *Hrdy* Béla igazgató vezetése alatt; az ág. ev. német és tót iskolák főt. *Minich* és *Holkó* lelkész urakkal; az izraelita iskola tanítója, a modori óvoda vezetője s a királyfai isk. tanítója. E vendégkoszorút kiegészítik a helybeli intelligens hölgyek, a városi polgárság zöme s a 115 intézeti növendék.

A kitzűött időben a kir. tanfelügyelő az igazgató-tanács és a tanári kar kíséretében megjelenván a tornateremben, kezdetét vette az ünnepség.

Bevezetőül az ifjúsági zenekar Mozart A. V. «Figaro menyegzője» cz. nyitányát adta elő, mely után Erkel «Hymnus»-a hangzott el. Az emelkedett ünnepi hangulat közepette Plachy Bertalan kir. tanácsos s tanfelügyelő állott fel, hogy elmondja remek, kultúr- s kortörténeti beszédét. Perczekig tartó éljenzés között üdvözölte a megjelent vendégeket,

első sorban Mártonffy Márton kir. tanácsost, azután dr. Komlóssy Ferencz egyházmegyei főtanfelügyelőt s az összes jelenlévőket.

Ezután *Bedekovics* Lajos int. növendék szavalta el Hollósy István alkalmi «Odá»-ját. A nemes hévvel s kitörő lelkesedéssel előadott költemény hatása alatt az éljenek újból ismétlődtek.

Az ünnepség egyik legérdekesebb pontja volt *Lenhardt Károly* igazgató felolvasása «*Az intézet múltja*»-ról. E beszéd közlönyünk más helyén szószerint közöltetven, itt csak azt említem meg, hogy a közönség felolvasónak úgy előadását, mint személyét a hála és elismerés legmegtisztelőbb hangján tüntette ki.

Méltó párja volt e beszédnek *Zádor Gyula* sárosfai tanítónak, az intézet volt növendékének gyönyörű beszéde. Szónokot a tanári kar és a megjelent volt intézeti növendékek vették körül. A beszéd a hála és elismerésnek őszinte szívből eredő hangján, a szónoki lelkesedés és nemes tűz hevétől áthatva, egy szent esküvel végződött. A hatás leírhatatlan volt. Alig volt szem, mely szárazan maradt. Egy meglett, családos férfiú, a mint a hála, szeretet s tisztelet érzelmeivel csordultig tele szívvel, körülvéve volt tanáraitól és tanulóársaitól, égre emeli tekintetét s esküvel fogadja, hogy az intézetben nyert nemes eszméket ápolni s terjeszteni fogja s az anyaintézetnek virágzásáért imaiban esedezik: valóban megható és érzékeny jelenet volt.

Az egyszerű falusi tanítót az öröm s lelkesedés hangjával s kézszorításokkal üdvözölték.

De hadd álljon itt a beszéd szövege, a mint azt e lelkes szószóló elmondta:

«Mint a gyermeket, ki hosszabb távollét után visszatér szülei házába, oly érzés fogott el, mikor e csarnok küszöbét átléptük. Egyrésznünk látja, hogy ez nem az a hely, a hol a tanuló éveinket töltünk; de mindannyian, a kik, mint az intézet volt növendékei itt állunk, oly szerencsések vagyunk, hogy a lefolyt negyedszázad mulva is ráismerünk vezetőinkre, kik minket a legszebb hivatásra tanítottak, kik szíveinkbe csepegtették azt az érzést, mely nélkül senki semmi állásban sem boldogulhat, mely a tanító örömeinek is egyedüli tiszta kútforrása: belénk oltották a hivatásszeretetet.

Bírhathánk akár a világ összes kincseivel, de ha ez az érzés szívünkben nem lángol, tetterőnk kivált az élet viharai közt, csakhamar ellankad és hivatásunkat csak alkalmatlan tehernek tekintjük.

Azért örömmel gondolunk azon időre, melyet itt veletek, szeretve tisztelt tanítóink, töltünk, s mikép a gyermek szülője hívására, mi is fölhívástokra ide siettünk, hogy a mai nap ünnepségében veletek osztozva, tanújelét adhassuk ragaszkodásunknak és egyszersmind hálánkat is fejezhessük ki irántatok azon szeretetért, melylyel minket a legszebb, de a legnehezebb pályára úgy neveltetek, hogy annak ne napszamosai legyünk, kik csak a bérért dolgoznak, hanem buzgó apostolai, kik eszményi szempontból ítélik meg hivatásukat.

A Mindenható áldjon meg érte, mert ezáltal megmutattátok nekünk a boldogság kútforrásához vezető utat.

De, fájdalom, az együttlét perczei mulnak és nem sokára már

csak emléke fog élni köztünk e szép, felejthetetlen napnak. Boldogságunkat azonban növelni fogja, mert a mint a költő mondja: «Boldogságra kevés csak a jelen, a multon épül az s az emlékezeten.»

Az idő int, hogy búcsúzzunk; de szívünk még marasztal. S mi nem tudnak szívünk óhajának ellentállni, nem tudunk a nélkül távozni, hogy önt, mélyen tisztelt igazgató úr, mint a tanítók tanítóját, működése 25-ik évében, mely az intézet főállásával össze van forrva, szívünk legtisztább érzelmeivel, szeretetünk egész melegével ne üdvözöljük. Az ég áldása kísérje továbbra is működésében a magyar tanítóképzés és vele hazánk javára. Tartson meg minket úgy emlékezetében, mint a hogy mi emlékét szívünkben örizzük.

Kedves kartársaim! Szeretett barátim! Mielőtt szétoszlánánk, fogadjuk meg itt újra a mai nap emlékére, hogy ezentúl is teljes erővel, lan-kadatlan buzgalommal és kitartással fogunk törekedni azon magasztos eszmék terjesztésére és megvalósítására, melyeket szeretett tanítóink nekünk itt hirdettek; s hogy *szívünk utolsó dobbanásáig fennem fogjuk lobogtatni azt a zászlót, melyet kezünkbe adtak, mely arra int, hogy legyünk hazánk oly hadserege, mely nem vérrel, hanem életével és egész életén át munkájának teljes odaadásával azért küzd, hogy a haza fiatai egy közös érzés: a magyar hazához való törhetetlen hűség érzete testvéri szeretettel egybekösse és összetartsa.*

Int minket úgy segítse!

A kedélyek lecsillapodta után az ifjuság énekkara adta elő Jókai Mór «Királyhymnus»-át, majd a zenekar játszott «Magyar népdal-egyveleg»-et; mindkettőt érzéssel s szabatosággal.

Majd *Loschdorfer Nándor* játszotta el magánhegedűn *Spohr* L-nek II. hangversenyét. E magasabb technikát és zenei képzettséget igénylő darab előadása messze meghaladta egy tanítóképző intézeti növendék rendes tudáskörét. Méltán kísérte kitörő taps és elismerés a kis művész játékát.

A műsor egyik fénypontja volt *Maurer Nándor* kiváló szavalónak előadása, az »Akácvirágok«. Melodráma, melynek szövegét írta *Várady Antal*, zenéjét *Gaál Ferencz*. *Zongorán* és hegedűn kísérték *Profeld* és *Jakubovics* int. növendékek. Oly bensőséggel és kellemes lágyan, de a műszaváló hangárnyalatával adta elő ez ifjú az amúgy is szép költeményt, mely valóban meglepte a közönséget.

Még *Profeld* János növendék mutatta be csinos zongorajátékát, előadván *Ascher J. Caprice-Aude* «Les Hironnelles» művet. Oly ügyesen játszott, hogy még pótolnia is kellett egy rögtönzött újabb művel.

Végzetül *Egressy* «Szózatá»-t és a «Rákóczy-induló»-t adták elő; előbbit az énekkar, utóbbit a zenekar.

Az érdekes zene- és énekelőadásért *Sztankovics János* zenetanárt illeti az elismerés, ki fáradhatlan buzgósággal s lelkesedéssel készítette elő a program egyes pontjait.

Emelkedett hangulattal távozott a közönség az ünnepély színhelyéről, hogy részt vegyen annak harmadik részletén, a közebében.

Itt újabb örömek, újabb meglepetések várták a megjelenteket.

Épen 100-an vettek részt az «Arany Szarvas» vendéglő nagytermében rendezett ebéden.

Ebéd közben az intézet egyik tanára felolvasta az érkezett táviratokat s üdvözlő átiratokat.

Érkezett üdvözlő távirat 33; átirat és levél 20.

Fenkölt szellemű s a tanítók ügyét szíven hordozó *miniszterünk* távirata így hangzik:

«A tanítóképezde fenállásának 25. évi emlékülnepele alkalmából legmélyebb szerencsekívánataimat küldöm és kívánom, hogy ezen intézet magasabb feladatának a jövőben is megfeleljen.»

Wlassics.

Kitörő éljenvihar hangzott el a teremben e távirat felolvasásakor s általános lelkesedés között a következő távirati köszönet ment:

«Nagyméltóságod jókívánatait hálás köszönettel vette az igazgató-tanács és tanári kar, valamint az együttlévő ünneplő közönség. Igérjük, hogy Nagyméltóságod legmagasabb kívánatainak megfelelőleg ápolni és fejleszteni fogjuk intézetünket. Hódoló üdvözzel a modori áll tanítóképző igazg.-tanácsa és tanári kara.»

A vallás- és közoktatásügyi miniszterium részéről üdvözlő táviratot küldtek: *Zsilinszky* Mihály államtitkár és dr. *Axaméthy* Lajos; továbbá: dr. *Verédy* Károly fő- és székvárosi tanfelügyelő, az intézet egykori derék igazgatója; *Szalavszky* Gyula, Pozsonymegye főispánja; *Szalay* Ödön országgy. képviselő; *Gyertyánffy* István nagyérdemű pedag. igazgatónak távirati szövege ez: «Isten minden áldását kívánom a ma negyedszázados jubileumát ülő derék intézetre, mely oly sok kiváló tanférfiút nevelt nemcsak népiskolák, hanem a Pedagogium által polgári iskolák és tanítóképezdek számára is. *Gyertyánffy István.*»

Táviratot küldtek még: *Arányi* Antal, iglói igazgató, az intézet egykori tanára; a tanítóképző- int. tanárok országos egyesülete nevében *Péterfy* Sándor és *Nagy* László; *Seemann* Gábor szombathelyi, *Boldis* Ignác turóczt.-mártoni, és *Krammer* József kismártoni polg. isk. igazgatók, egykori modori tanárok; dr. *Stein* Lipót ig.-tanácsos; a pozsonyi keresk. akadémia; az aradi és dévai tanítóképzők; továbbá 16 volt intézeti növendék.

Üdvözlő iratokat s leveleket küldtek: *Róth* József nyug. kir. tanfelügyelő; *Bartal* Rezső kir. tanácsos, esztergommegyei tanfelügyelő; *Gróf Pálffy* János; *Sebestyén* Gyula, a vidéki áll. tanítóképzők min. biztosa; a budai áll. tanítónő- és nevelőnőképző int. tanári testülete; a szt. *Orsolya*-rendű pozsonyi tanítónőképző-int. igazgatósága; a pozsonyi m. k. áll. tanítónőképző-int. igazgatósága; a *székelykereszturi* áll. tanítóképző; a *sárospataki* áll. tanítóképző; a *pozsonyi tanító-egyesület* elnöksége; *Wittmann* Kálmán, nagy-mátfai tanító; a *pozsonymegyei tanító-testület* elnöksége; *Boruta* Pál, Modor város polgármestere; *Szalay* Ödön országgy. képviselő; *Krammer* József, kismártoni polg. isk. igazgató; Özv. *Andrássy* Jenőné; *Pethes* János csurgói tanítóképző tanár; *Szalay* István, a «Beregmegyei Tanügy» szerkesztője; stb.

A táviratok s üdvözlő átiratok felolvasása épen betöltötte az időt a felköszöntők soráig.

Először *Plachy* Bertalan kir. tanácsos s tanfelügyelő állott fel, hogy elmondja első felköszöntőjét a legelső magyar emberre, a királyra s az uralkodóházra. Megható jelenet volt, midőn a jelenlévők mindnyájan felállva éljeneztek a legalkotmányosabb uralkodót s rögtön reá imaszzerű áhitattal elénekelték: «Isten, áldd meg a magyart!»

Masodiknak állt fel *Lenhardt* Károly igazgató, felköszöntvén *Wlassics* Gyula miniszterünket, mint alkotmányos kormányunk egyik kimagasló alakját s hazánk kulturális emelkedésének fáradhatatlan előharczosát.

Boruta Pál modori polgármester Modor város nevében üdvözölte a jelenlevő három tanfelügyelőt: *Mártonffy* Mártont, az ipariskolák főfelügyelőjét, dr. *Komlóssy* Ferencz, egyházmegyei főtanfelügyelőt és *Plachy* Bertalan, pozsonymegyei kir. tanfelügyelőt.

Erre rögtön válaszolt *Mártonffy* úr, jelezvén, hogy ő ugyan nem mint a kormány megbízottja van jelen, de ha mint ilyen is jelent volna meg, csak a legnagyobb elismeréssel nyilatkozhatik a látottak felől; élteti az intézet derék igazgatóját s tanári karát.

Dr. *Komlóssy* az egyházi és állami nevelés egymásraható sikeres összeműködést fejtegetvén, a tanítóságra ürité poharát.

Lenhardt igazgató, mint az igazg.-tanács jegyzője, éltette az igazgató-tanácsot s annak buzgó elnökét.

Baltsár Ágost polg. isk. igazgató az intézet három legelső tanárát köszöntötte fel, kik őszülő hajjal, de fiatalos lélekkel munkálnak közre jelenleg is az ifjúság oktatásában, ezek: *Pirchala* Imre, jelenleg pozsonytankerületi főigazgató; *Kerner* Péter felsőbb leányiskolai igazgató s *Lenhardt* Károly, a modori képző jelenlegi igazgatója. Éljenek!

Bakos tanár Modor város fiatal derék polgármesterét, *Boruta* Pált éltette s utána Modor hazafias polgárságát. *Goldberger* polg. isk. igazgató Pozsonymegye két első tanfelügyelőjére, *Róth* Józsefre és *Bartal* Rezsőre emelte poharát; ugyanő a jelenlevő lelkészekre.

Boruta polgármester lelkes szavakban emlékezett meg *Szalay* Ödön országgyűlési képviselőről és főt. *Hollerung* Károly ág. ev. lelkész és igazgatótanácsosról.

Felköszöntőket mondtak még: *Zádor* tanító jelenlevő plébános urakra; *Ernyei* r. k. plébános igen elmés és hizelgő szavakban az igazgatóra és tanári karra, *Lenhardt* igazgató, a volt növendékekre, *Pirchala* főigazgató *Lenhardt*ra és *Ghyczy* (versben) *Lenhardt*ra és családjára.

Késő este vetett véget a lélekemelő ünnepségnek. Megható volt a búcsúzás is, főleg az öregebbek részéről.

Örökké emlékezetes nap marad ez mindnyájunk részéről, kik abban résztvettünk

Áldás legyen e virágzó intézeten, s áldás kísérje mindazok működését, kik annak felvirágoztatásán közremunkáltak! Hazánk ezredéves fenállásának magasztos ünnepén a Kis-Kárpátok tövében is állani fog egy díszes épület, mely a magyar kultúra térfoglalását jelenti. Áldassanak mindazok, kik a magyar néptanítók gyermekeinek e kellemes otthonát, a népnevelők díszes csarnokát megteremtették!

Bakos Kálmán.

A dévai áll. tanítóképző-intézet jubileuma.

A dévai áll. tanítóképző-intézet előkelő, nagyszámú közönség részvételével a f. évi okt. 1-én ünnepelte fenállásának 25-ik évfordulóját. Az eme alkalomra feldíszített torna-csarnokban lefolyt ünnepélyen megjelentek a többek között: *Dr. Szentkereszty Gyula* főispán, *Pogány Gyula* ny. főispán, *Hollaki Arthur* alispán, *Sólyom-Fekete Ferencz* törvényszéki elnök, *Kuun Géza*, *Barcsay B.* anyakönyvfelügyelő, *László Gyula* tiszti főügyész, *László Ignác* takarékpénztári igazgató, *Kenderessy Árpád* nagybirtokos, *Szentirmay A.* mérnök és lapszerkesztő s a helybeli hivatalnoki kar számos tagja, az aradi áll. tanítóképző képviselőjében pedig *Szabó József* igazgató és *Pókász Imre* tanár, továbbá a helybeli reáliskola tanári-kara *Téglás Gábor* igazgatóval, a polgári és elemi iskolák tanítói és tanítónői és az intézet volt növendékei közül számosan, végül a város nőközönsége nagy számban.

Az emlék-ünnep műsora volt: 1. *Hymnus*, énekelte az ifjúság énekkara. 2. *Megnyitó-beszéd*, tartotta *Réthy Lajos* kir. tan., tanfelügyelő, az igazgatótanács elnöke, lendületes szavakban fejtegetvén az ünnep jelentőségét. 3. *Szövetség-dal*, Mozarttól, énekelte a ifj. énekkara. 4. *Emlék-beszéd*, tartotta *Boga Károly* igazgató, a tanítóképzés történeti kifejlődésének vázolója után felsorolva az intézet 25 éves múltjának jelentősebb mozzanatait. 5. *Üdvözlő-beszédek*, melyek egyikét az intézethez intézve, a kirajzott növendékek nevében mondotta *Herczeg András* borbátóczi, másikat pedig *Nehéz János* vajda-hunyadi áll. isk. igazgató-tanító. 6. *Overture* Tancred operából előadta zongora és harmónium-kísérettel az ifj. zenekar. 7. *Alkalmi költemény*, irta és nagy tetszéssel hatásosan szavalta *Keszler Károly* orsovai áll. isk. tanító, az intézet volt növendéke. 8. *Szentelt hantok*, Mosonyi Mihálytól, énekelte az ifjúsági énekkar. 9. *Egyveleg*, Bánkbánból, előadta az ifj. zenekar. 10. *Szózat*, záradékul énekelte az ifj. énekkar. — A műsor minden egyes darabja után felhangzott éljen- és tetszészajból a nagy rész méltán illetve *Kutnyánssky* Jenő intézeti zenetanárt, a ki rövid egy évi itt működése alatt kitűnő szakértelemmel és hivatottsággal minden irányban magas színvonalra emelte az intézetnek különben eddig is jó hírnevű zeneoktatását.

A szép, jelentős ünnepélyt a jubileum férfiközönségének részvételével a városi nagyvendéglőben százhusz terítékű közebed zárta be.

Az intézetet jubileuma alkalmából üdvözlötték: *Berzeviczy* Albert volt államtitkár, a képviselőház alelnöke, a tanítóképző-intézet tanárok egylete, (*Péterfy S.*, *Nagy L.*), *Sebestyén Gyula* miniszt. biztos, *Gyertyánffy*, a társintézetek, kir. tanfelügyelők és a volt növendékek közül számosan.

Az emlék-beszédből az intézet történetére vonatkozó adatok közül közöljük a következőket:

Az intézet 1870. október 1-jén nyílt meg *Szeremley Lajos* kir. tanfelügyelő, *Koós Ferencz* igazgató, *Petri Vazul*, *Balázs Lőrincz*, *Cserny Alajos*, *Candrea György*, *Adorján Miklós* és *Baló József* tanárok vezetése alatt, a «Parva Curia»-nak nevezett s addig a közös hadsereg itt

állomásozó ezrede kórházául szolgált kincstári épületben, 3 tagolatban: egy egy-éves *rendkívüli tanfolyammal*, egy magyar és egy román I. osztályllyal, ezek mellett egy gyakorló-iskolával s összesen 24 tanító-növendékkel.

Működött az intézetnél fenállása óta a mai napig 6 közoktatási miniszter alatt 2 tanfelügyelő, 16 igazgatótanácsos, 6 igazgató és 23 tanár; tanult összesen 501 növendék, ezek közül végezte az intézetet 318 s tanítói oklevelet nyert 279.

A magyar tannyelvű osztályok mellett a párhuzamos román tannyelvű osztályok — *magokban egy külön román tanítóképző* — 1878-ig állottak fenn s előbb négy évvel a román III-dik osztályt csak azért szüntették be, mert a II-ik osztály végéig a román ifjak is már annyira elsajátították a magyar nyelvet, hogy tovább a III-ik osztályban már a magyar ajkú ifjakkal együtt hallgathatták az előadásokat.

Maga a román nyelv azonban a román osztályok megszűnte után is önálló tárgy maradt, *egyaránt kötelezően a román és magyar ajkú növendékekre.*

A növendékek kezdetben künn laktak a városban, 3-ával 4-ével közösen tartván szállást, de étkezésük államköltségen közösen főtént egy magános (vállalkozó) élelmezőnél. Később, az 5-ik esztendőben az élelmezés körül beállott zavarok miatt a közös élelmezés beszüntettetett s attól fogva 1893/4-ig az államsegély 24, 16, 12, 10 frtnyi s majd kisebb havi összegekben pénzben osztatott ki. — Az igazgató vezetése alatt házilag kezelt köztartás most 3-ik éve áll fenn; az idén résztvesz benne 91 növendék, s 1—1-nek az ellátása havonként 12 frtba kerül.

A künnlakás 12 évig állott fenn; akkor a «Parva Curia» melléképületei átalakítatván, mind a mai napig a benlakás elhelyezésére szolgálnak, az idén 30 növendéknek azonban elegendő belső helyiség hiányában, künn kellett két csoportra osztva szállást bérelni. De a belső helyiségek nemcsak szűkek, hanem a legnagyobb mértékben alkalmatlanok a benlakás céljaira, alacsonyak, sötétek, és *évről-évre ismételt orvosi kijelentések szerint egészségtelenek.* A növendékek számára való nappali dolgozószobák pedig egyáltalában nincsenek; egy kicsiny olvasó-szoba is csak egy év óta áll a növendékek rendelkezésére. A növendékek éjjel nappal a zsúfolt hálószobákban való tartózkodásra vannak utalva. — Tanszertár, rajzterem s zongoragyakorló-szobák sincsenek.

A miniszterium azonban, értesülésünk szerint, komolyan munkába vette a tarthatatlan és sok tekintetben szégyenletes elhelyezés javítását s miután a terveket már elkészítette, remélni lehet, hogy végre az annyira szükséges építkezést is rövid idő alatt foganatosítani fogja.

Az ifjúság körében tanári vezetés alatt kezdet óta önképző-kör s 1882 óta segély-egylet is áll fenn, az utóbbi ma ezer forintnál nagyobb tőkével.

Közvetlen tapasztalatok és ismeretek szerzése céljából az igazgató és szaktanárok vezetése alatt csaknem minden évben tett az ifjúság kisebb-nagyobb kirándulásokat, legutóbb a mult iskolaévben, a IV. évesek Budapestre a főváros megtekintése s egy 26 főből álló vegyes csoport Nagy-Váradra a tornaversenyen való részvétel céljából.

Az alapítás-korabeli vezető és tanító személyzetből ma senki sem működik az intézetnél; csak a hűséges, soknyelvű ezermester «Kálmán» (Dahlström Kálmán), az intézet derék első szolgálója maradt meg elejétől mind maig, mint az elmúlt huszonöt év élő krónikája. X.

A lévai áll. tanítóképző-intézet 25 éves jubileuma.

«Laetus in praesens animus . . .»
Hor. ad Grosph. Od. XVI.

Az 1868-iki népoktatási törvények alapján, 1870-ben felállított 9 tanítóképző között volt a lévai is, mely az utóbb említett év októberének 20-ik napján nyílt meg egy szerény bérházban. Két év mulva költözött át a mai palotaszzerű épületbe, mely a kormány és egyesek adományából épült.¹ Azóta 25 eseményekben gazdag év telt el a lévai áll. tanítóképző életében, mely idő alatt 396 hazafias magyar tanítót adott a hazának, a nemzetnek.

Az intézet igazgatójának ajánlatára a tanári kar elhatározta a 25 éves évforduló lehetőleg fényes megünneplését. Megindult a munka! Hírlapok útján felszólítottuk az intézet volt növendékeit, hogy a mennyiben a rendezendő ünnepségen részt ohajtanak venni, ezen szándékukat az intézet igazgatójának hozzák tudomására. Körülbelül 70 volt növendék jelentkezett.

Az ig. tanács küldöttség útján kérte fel a vallás- és közoktatásügyi minisztert, valamint Zsilinszky államtitkárt, hogy személyes megjelenésükkel emeljék az ünnepély fényét. Meg is ígérték az igazgató tanács kifejezett ohajának kegyes teljesítését, azonban a közbejött akadály, a budapest-erzsébetvárosi templom alapkötétele miatt meg nem jelenhetvén, Szathmáry György miniszteri tanácsos által képviseltette magát, ki okt. 19-én az estelli vonattal érkezett Lévára. A város közönsége a legnagyobb tisztelettel fogadta a miniszteri tanácsost, kinek fogadására megjelentek az állomáson: az intézet részéről az igazgatótanács, élén Eördögh Dezső kir. tanfelügyelővel, Szabó Lajos tanítóképző igazgató a tanári karral, a városi tanács Máriássy polgármester vezetése alatt és nagyszámú közönség. A vonatról leszálló miniszteri tanácsost a perronon Máriássy polgármester ékes dikcióval fogadta, melyre a miniszteri tanácsos válaszolva, sajnálatának adott kifejezést, hogy eddig nem lehetett szerencsés a magyarság e felvidéki virágzó városát látni, de most, mint a kultuszminiszter küldötte, a legnagyobb örömmel jött. Az intézet részéről a kir. tanfelügyelő szívből jövő szavakkal mondott «Isten hozott»-at, mely után az igazgató-tanács, a tanári kar és a városi tanács bemutatása következett. Este Leidenfrost László ig. tanácsosnál fényes vacsora volt a min. tanácsos tiszteletére, a melyen a megye főispánján kívül az ig. tanács és a város notabilitásai is részt vettek.

A nagy számmal érkezett vendégek, az int. volt növendékei, pedig az «Oroszlan-szálló» termeiben tartottak kedélyes ismerkedési estélyt. Letéve a tanítói küzdelmes élet terhét és gondjait, a viszontlátás édes

1, L. Szabó Lajos: «Jubileumi emlékkönyv». Kapható a szerzőnél; ára 1 kor.

örömeiben fűröszttötték kifáradt lelküket. Oly megható, oly szívet megindító volt a régi bajtársak találkozása! A viszontlátás édes örömeinek megnyilatkozása alig ismert határt! Az ég már réges régen bevonta sötét leplével a pihenő várost; az éj már jól benyúlt a következő nap hajnali szürkületébe; a csillagok halvány fénye már jelezte a jubileumi nagy nap hajnalának pirkadását; midőn az egymást rég látott kollégák nyugovóra hajtották fejüket.

Felvirradt a várva-várt nap! A lévai tanítóképző 25 éves jubileumának ünnepi napja. Sehol egy dekoráció a városban, sehol ünnepi dísz, és mégis az ünnepi hangulat derúje ragyog minden arczon. Csak az alma mater, a tanítóképző impozáns épülete, melynek ormán díszzászlót lengett a hűvös őszi szellő, volt ünnepi díszben; mintegy hangosan kiáltotta: Haec dies, quam fecit Dominus, exultemus et laetemur in ea!

8 óraker hálaadó isteniszteleten voltak jelen a növendékek, mely után az intézet tágas udvarán, mely tornatér gyanánt szolgál, gyülekeztek. Sűrű, nehéz felhők takarták el szemeink elől a kék eget. Minden perczen féltünk a felhők könnyeitől. Az őszi szél sebesen száguldott végig az utcákon; szedte-tépte a sárguló faleveleket és hordta-vitte a levegőben — az intézet elé. Talán koszorúba fenni gyűjtötte az épület homlokzatára a magyarok Istenének elismerése, köszönete gyanánt!

Pontban $\frac{1}{2}$ 10-kor megjelent a miniszteri tanácsos, Konkoly Thege Sándor, a lévai járás orsz. képviselője, Szabó Károly kir. tan. sopróni tanfelügyelő, Eördögh Dezső barsi tanfelügyelő és a tanári kar kíséretében a tornatér, melynek úgyszólván minden zegét-zugát elfoglalta a város intelligens közönsége. Kezdetét vette a tornaverseny, mely szabad katonai, rend- és társas-szabad gyakorlatokból; távol- és magas ugrásból, lapda-versenyből állott. A növendékek alapos kiképzése, ügyessége sokszor élénk tetszésnyilvánításra ragadta a közönséget. A verseny végével 3 díj osztatott ki a 3 legügyesebb tornász között. Az első díjat, 5 méternyi tiszta hosszú ugrásért — a min. tanácsos 10 frankos aranyát — *Mozsáry Mihály* IV. é. növendék nyerte el. A második díjat, 150 cm. magas ugrásért — Konkoly orsz. képv. díját — *Csiffáry Vazul* II. é. növendéknek ítelték oda. A harmadik díjat, versenymászásért $3\frac{5}{4}$ mp. alatt — Szabó kir. tan. díját — *Kristóf Miklós* I. é. n. nyerte el.

Jóval túl voltunk már a 11 órán, midőn a virágokkal és zöld galylyakkal feldíszített lépcsőházon keresztül az ünnepi díszben pompázó tágas rajz-terembe mentünk. A falakon öröközldből font koszorúk között, a király királyné, Trefort, Wlassics és Szathmáry arcképei függöttek. Most rázendül a dal, a növendékek ajakán felhangzik a «Hymnus» örök szép, szívet-lelket megindító melódiája! Egy eget ostromló ima, egy buzgó fohász, kellemes illatú tömjénfüst gyanánt száll a magyarok Istenének trónja elé, 65 magyar ifjú szívből fakadó kérése, melyet csendes hangon kísérnek a hallgatóság százai: «Isten áldd meg a magyart!»

Még visszhangzik a terem az énektől, még zeng a honszeretet hangja szívünk húrjain, még nem mult el a kedves női és a napbarnított

férfarczokról a lelkesedés pírja, midőn feláll a barsmegyei tanítás- és nevelésügy zászlóhordozója, örök ifjú kedélyű, nemes szellemű tanfelügyelője, lászlófalvi *Eördögh Desső* s ajkai megnyílnak:

»Mélyen tisztelt ünneplő közönség! A lévai áll. tanítóképző-intézet a mai napon ünnepli fennállásának 25-ik évfordulóját.

Ez rövid, száraz regisztrálása a mai ünnepségnek. Ily alakban számolt volna be erről régebbi időkben a krónikás, de sőt még nem sok évvel ezelőtt a napi sajtó is, mert hiszen a magyar társadalmat, fájdalom, nem nagyon érdekelte, hogy honnan, mely iskolából és mily előképzettséggel kerültek a szegény falusi iskolákba a kántortanítók, kiket legfeljebb az egyházi funkcióknál való segédkezésük után ismert vagy a régebb népszínművek ismert tipikus alakjainak képzelt. Nem törődött velük, nem kiképeztetésüikkel és nem az egész népoktatásügygel.

Ma ez már, hála a gondviselésnek, másképen van. A magyar művelt társadalom napról napra mindjobban átérzi azt, hogy a magyar kulturának adósa s hogy így a magyar kultúra egyik legfényesebb organumának, a tanítóképzőnek működése iránt közönyös nem lehet, annak a magyar nemzeti állameszme terjesztésében és megszilárdításában kifejtett munkásságát elismerni tartozik, illetőleg annak méltánylása elől el nem zárkozhatik és ennek folytán annak 25 éves jubileumi ünnepsége egyszersmind a művelt magyar társadalom minden rétegének is örömunnepe.

A képzőknek imént említett kulturális misszióját mérlegelve, kétszeres fontosságot kell tulajdonítanunk a lévai áll. tanítóképzőnek, mert ez szoros szervi összefüggésben áll Léva város geográfiai és etnográfiai viszonyaival és ezen város történetével.

Mélyen előretolva a szláv nyelvű lakosok érintkezési vonalán, mint védbástya, mint a magyarság védbástyája jelenik meg már évszázadok óta Léva városa.

Hajdan erős várfalainak romjai állanak még, melyek biztos menedéket nyújtottak mindennemű kultámadás ellen a falai között védelmet kereső magyarságnak.

A hősök porladoznak, a vár erős falait elporlasztotta az idő és a kultúra, de a város ősi hagyományaihoz híven ma is védbástyája a magyarságnak, nem erős falaival többé, hanem azon erős, hamisítatlan hazafiúi érzésével, azon erős és minden ízében magyar szellemével, mely társadalmának minden rétegét és intézményeinek valamennyijét áthatja.

Magyar e város falai között minden, csak magyar lehetett tehát e képző is minden ízében. És tényleg úgy is van, mert az is akart lenni: valódi magyar szellem nyilatkozik meg szellemi életének minden lüktetésében.

25 év . . . Mily hosszú időszaka a kúzdellemmel teljes munkának! Huszonöt év alatt 396 tanítót adott ez az intézet a magyar hazának; kik miként a bányászok, midőn nehéz munkájukra indulnak, e képzőben a honszeretet oltárának szent tüzenél gyújtották meg szövetnekeiket, hogy annak fényénél hatoljanak le a nép legalsó rétegei közé, a nemzetiségi fanatizmus és tudatlanság sötétjébe, hogy ott ernyedetlen munkával egy

jövendő nagy, hatalmas, nyelvében, szellemében és tudásában teljesen magyar hazának legyenek apostolai.

A lévai képző ezen bolygó fényeit, a magyarság hivatott őrtüzeit hivatalos minőségemből kifolyólag nem ritkán keresem fel, néha e vármegye felső hegyes részeiben, ott, a tótság kellő közepén. Örömmel közeledem feléjük és megnyugvással távozom közelükből mindig, mert minden alkalommal csak megerősödöm azon hazafiúi szent hitemben, hogy ott, hol ezen őrtüzek lobognak, felvidékünk fekélye, a panszlavizmus, nem fog felburjánozni többé soha.

Ez teszi fontossá mai ünnepségünket, ez teszi azt nem csupán a képző és a tanügy munkásainak, hanem a politikai és társadalmi tényezőknek örömnepévé, hol országos fontosságú eszmék ünneplik diadalukat.

Üdv és hála tehát mindazoknak, kik ezen ünnepségünknek imént említett messze kiható fontosságát becses megjelenésükkel dokumentálni kegyesek voltak.

Mély hódolattal mondok tehát őszinte köszönetet első sorban a vall. és közoktatásügyi m. k. miniszter úr ő nagyméltóságának és jelenlévő képviselőjének, Szathmáry György miniszteri tanácsos úr ő méltóságának, népoktatásunk hivatott, lelkes vezérének. Ugyanily mély köszönetet mondok garamveszelei Kazy János cs. és kir. kamarás, barsvármegyei főispán úr ő méltóságának, ki vármegyénk népoktatásának minden fázisa iránt mindenkor meleg érdeklődéssel viseltetik és azt jóindulatú támogatásában részesíti; mély köszönetet mondok Léva-város közönségének és a képviselőletében megjelent polgármester úrnak, a hatóságok, testületek jelenlévő képviselőinek és a szép számmal megjelent közönségnek, hogy becses megjelenésükkel ünnepségünk díszét oly impozánssá emelni kegyesek voltak.

Ily meleg érdeklődés, ily jóakarató támogatás mellett a második 25 éves lustrum küszöbén a fényes multból merített önérzettel tekintek a jövőbe s hiszem, hogy képzőnk eddigi misszióját még fokozottabb mérvben teljesítendi s a hozzáfűzött jogos reményeket beváltani fogja és öntudatos, lankadatlan munkásságával oda fog hatni, hogy minél előbb testté váljon az ige — mi minden magyar szívnek kell, hogy benső imája legyen — hogy Magyarországon kultúra csakis magyar lehet. Ugy legyen!

A jubeliumi ünnepségeket ezennel megnyitom.»

A költői hangulatú ékes szónoklat rendkívüli hatással volt a hallgató publikumra. Mintegy ennek hatása alatt emelkedett fel *Szathmáry György* min. tanácsos, ki szívből jövő, szívhez szóló szavakban üdvözlé a megjelent közönséget, mint a miniszter kiküldötte. Remek beszédében, melynek minden egyes passzusára élénk éljenzés hangzott fel, ecsetelte azon missziót, melyet a lévai áll tanítóképző teljesít. Az éljen és a tapsvihar lecsillapultával az intézet növendékei énekelték el az int. kitűnő képzettségű, fáradthatatlan zenetanárának, *Pászár Károlynak* «*Ima*» cz. szerzeményét, kiváló szabatossággal.

A változatos programm következő pontja volt, az intézet érdekében dús szeretett igazgatója által megírt és felolvasott története

az intézetnek. Röviden, markans vonásokkal festette meg az intézet 25 éves történetét, melynek születésénél jelen volt, bölcsőjét ő ringatta, féltő atyai kezekkel nevelte, ápolta, gondozta és virágzásra emelte. 25 év sok egy intézet életében, még több egy ember életében, legtöbb egy fáradhatatlanul működő pedagógus életében. És ő együtt jubilál az intézettel. Léván működésének ő is negyedszázados jubileumát üli: *Sit decus ei et honor!*

Ezt követte *Székely Dezső* volt növendék, szabadszállási tanító zongorajátéka, ki Székely Imre 34-ik rapszódiaját játszotta el. A közönség a szabatos, gyönyörűen intepretált játékot zajos tetszésnyilvánításokkal jutalmazta.

Néhány hegedűhangolás és megszólalt *Löwy Mayer*, fővárosi zene-tanár, az intézet volt növendékének hegedűjén *Vieutemps* «Szerelmi vallomása». A művészi játék magával ragadta a publikumot, mely lélekzetét visszafojtva engedte lelkét ringatni azon fenséges élvezetben, a melybe a hegedű akkordjai sodorták. A felhangzott frenetikus tapsvihár megújráztatta a nótát. Hubaynak nagy magyar ábrándjával, azután a saját szerzeményű magyar ábrándjával még jobban meghódította a közönséget. Löwynek hegedű játékát zongorán kísérte Isaák Lajos fűv. tanító, ki méltó társa volt annak.

Ezután *Sturcz György* fővárosi tanító társai, mint az intézet volt növendékei nevében, egy szépen megszerkesztett beszédben mély háláját és köszönetét fejezte ki az intézet tanári karának. A multat követi a jelen. *Ettenberger Sándor* IV. é. növendék társai nevében a következő szép és választékos beszédet mondotta:

Mélyen tisztelt vendégeink! Szívemben szokatlan érzések vernek hullámokat, a magasabb öröm, a lelkesedés hatja át szívemet. Elragadtott azon perc hatása, midőn a szép, igaz és jó győzelmet arat a köznapi dolgokon, midőn a lélek elhagyja a rögöt és fölemelkedik oda, hol az eszmék dicső viráig nyílnak.

A mai nap fontosságát már eléggé méltatták azok, a kiket a tudomány és érdemek magasan fölé helyeztek: s az én tapasztalatlan ifjú elmém gondolatai gyöngék ott, hol az ismeretek és belátás mélysége már megnyilatkozott. De érzés-ézés után tódul szívembe s lelkelem indulata beszélnem késztet. Beszélnem kell ifjú társaim nevében, s daczára gyöngeségem tudatának, érzem, hogy társaimmal én is egy részecskéje vagyok annak a fényes épületnek, melynek alapját egy negyed század előtt rakták le honszerető kezek. Búszkén valljuk ezt be; mert itt azt tanuljuk, hogy kell dolgozni és a hazát szeretni, hogy mi ismét százakat erre tanítsunk. A kik ezen épület lakói voltak, azok sohasem lesznek a nemzeti eszme árulói: s a kiket ismét ezek nevelnek, azokból sem lesz más, mint becsületes magyar ember.

S midőn széttekintek megjelent vendégeink között, kik e szerény épületnek minden zugát betöltik, én is igaztalannak találom a classicus világ azon felfogását, hogy «*Quem dii odere*» — sőt lelkelem jobb érzése nekem is azt sugja: «*dii me amavere*» . . .

Megjelent vendégeink fényes gyülekezetében, kik társadalmunk virágát képviselik, elismerését látom a mi fáradozásunk és életpályánk

fontosságának. Ezen percztől fogva nem fájhat nekünk az, hogy a nemzet elhanyagolt napszámossai vagyunk, hogy a társadalom nem jutalmaz anyagi jóléttel, hogy bevégezvén terhes munkánkat, sirunkon nem diszlik az elismerés koszorúja. E fényes gyülekezet hallgatag, de impozáns elismerése a népnevelők érdemeinek. Bármily helyzetet adjon a sors, emelni fog az a tudat, hogy használtam a hazának. S nem fog elkéséríteni az elismerés hiánya, mert hisz a legnagyobb magyar mondotta: «Erény tanú nélkül gyakorolva a legmagasztosabb, mire ember valaha képes.»

Rajtunk áll, hogy állásunk értékét növeljük, s ha ezt megteszszük, s ha ezáltal nemzetünk erősbödését, anyagi felvirágzását előmozdítjuk, a magyar állam nem fogja az anyagi jutalmat is megtagadni azoktól, kik a magyar nemzeti eszme érdekében működtek. De hiszen egyes ember érdeke kicsivé törpül ott, hol egy nemzet érdekéről van szó; hisz nem csak tanítók jubilálnak, nem a tanítók tanítói ülnek örömmünetet; a magyar nemzeti eszme ünnepel ma, a népnevelés ünnepe ez, a honszeretet ünnepe. A tenger fenekén élő kis féreg dolgozik, elpusztul, de a sziget épül. S szívem legforróbb óhajtásával, azzal a soha nem hülő honszeretettel, mely ezen épület falai között érlelődött meg lelkemben: kívánom és óhajtom, hogy virágozzak e sziget, viruljon a magyarok szép hazája s teremjenek meg rajta a hazafias erény legszebb gyümölcsei. Ezen nagy eszme nevében fogadják kedves vendégeink lelkes megjelenésükért forró köszönetünket. — Ifjú társaim! minket meg úgy áldjon meg a magyarok Istene, a mint a hazáért dolgozni fogunk!»

A hazafias hangulat méltó befejezést talált a program utolsó énekszámában. Ezt ugyan az intézeti énekkarnak kellett volna előadni, de azért nem vette rossz néven Pazar ének- és zenetanár úr, hogy már a második szónál vegyes karrá változott a négyes szólam és nő, férfi, ifjú és agg egy lelkesedéssel, forró hazaszeretettel énekelte: «Hazádnak rendületlenül légy híve...!»

Két óra felé járt a városi torony-óra mutatója, midőn a sok élvezetet nyújtó, változatosan összeállított ünnepi program véget ért.

Ezután a miniszteri tanácsos látogatásával szerencsétlente a kegyesrendi főgimnáziumot, hol mindent szegről-végre megnézett és a köztartásban ebédelő tanítóképző-intézet növendékeit, kiket leereszkedő, nyájas modorával annyira megnyert, hogy e magas látogatáson való örömeiket falakat rendlítő éljenzésben fejezték ki. Könnyen is teheték, mert nekik már a gastronomikus élvezetekből is kijutott, mi pedig még csak ezután tartottunk az «Oroszlán» szálloda felé, hogy a 200 területes lakomán részt vegyünk. A harmadik fogás után felemelkedett a megye főispánja és eszmékben gazdag tosziban, mit állva hallgatott végig a közönség, éltette a legelső magyar embert, a királyt. Ezután Eördögh Dezső tanfelügyelő szellemes beszédben köszöntötte fel a vall. és közokt. minisztert. Szabó Lajos igazgató bejelentette, hogy a *miniszter* a következő táviratban üdvözölte az intézetet a jubileum alkalmával: «Intézetünk fennállásának 25 éves évfordulója alkalmából fogadják szívélyes üdvözlömetet. Kívánom, hogy a tanintézet ezentúl is neveljen

derék magyar tanítókat.» Egyúttal indítványozta az igazgató, hogy a vall. és közokt. minisztert e kegyes megemlékezéseért feliratban üdvözljék.

A nagy számban érkezett táviratok úgy hangjuknál, mint bensőségüknél fogva a legnagyobb lelkesedést keltették. A sok közül legyen szabad egy-kettőt reprodukálnom. *Zsilinszky* államtitkár: «Mai ünnepélyükön, fájdalom — személyesen részt nem vehetvén, ez úton kívánom intézetünknek felvirágzását hazánk és nevelésügyünk javára.»

«Köszönettel vett szíves meghívásuknak gyászomnál fogva őszinte sajnálatomra eleget nem tehetvén, hazafias, nagy missziót teljesítő intézetünknek még számos jubileumot és sok sikert kíván *Aron Elek* orsz. képviselő.»

Péterfy Sándor és *Nagy László*: «A tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesülete nevében melegen üdvözljük a lévai áll. tanítóképző tanári testületét. Intézetük 25 évi fennállásának ünnepé alkalmasból fogadják az ország tanítóképzőinek elismerését és háláját azon kiváló szolgálatokért, melyeket önök a hazai tanítóképzés és népnevelés ügyének lankadatlan buzgalomtól és ügyszeretettől áthatott működésükkel tettek. Kísérje tovább is az ég áldása nemes törekvéseiket s a magyar nemzeti művelődés előhaladása legyen méltó jutalma fáradozásaiknak».

A *pápai ev. ref. főiskola* testvéri üdvözlét küldte. Távirati üdvözlöket küldtek még a *pozsonyi, iglói* stb. tanítóképzők és egyesek, mintaz intézet volt növendékei.

A negyedik fogás után *Szabó Lajos* igazgató eszmékben gazdag tosztban üdvözölte a miniszter jelenlevő képviselőjét, *Szathmáry Györgyöt* és *Zsilinszky* államtitkárt.

Erre *Szathmáry* min. tanácsos remek beszédben felhívta a társadalmat, hogy miután az állam szegény, segítse őt a közművelődési intézetek felállításában.

Dr. *Tóth* főgymn. igazgató a főispánra; *Ruffy* megyei főjegyző Léva városára és polgárságára; *Máriássy* polgármester *Szabó L.* képezdei igazgatóra és a tanári karra; Dr. *Halassy* a barsi tanfelügyelőre és a képző ig. tanácsára; *Belcsák* kir. közjegyző a tanítói állásnak a társadalomban való felemelésére és a fizetésüknek a mainál 5-ször nagyobb minimum mielőbbi létrehozására; *Kriek* Jenő tanítóképző tanár az esztergomi képzőre, mint a mely egyedül képviseltette magát az ünnepélyen és ennek képviselőjére. *Győrffy Lajos* tanárra, üritettek poharat.

Egyúttal megemlítem, hogy jubileumunk alkalmával számos üdvözlő irat is érkezett az int. igazgatójához. Így: a *kőrösi, Budapest Andrásy-úti, a Budapest II. kerületi, sárospataki, máramarosszigeti, székelykeresztúri, dévai áll. tanítóképzőktől.*

Este fényes táncmultság volt, a melyen a város és vidéke intelligenciája nagy számban vett részt és a piros újjú pirkadó pitymallat hasadásáig pengett a czimbalom és járta a ropogós csárdás, a mi meglehetősen növelte az intézet segélyző alapjának tőkét, a melynek javára rendezték a táncmultságot.

Fanovits Károly.

Hogy ünnepeltünk mi, székelykeresztúriak ?

Megvolt ez intézet tanáraiban és kiválóbb volt tanítványaiban a vágy, hogy a székely-keresztúri képző fölállításának 25. évfordulóját annak rende szerint megünnepeljék, de igazgatótanácsunk bölcsesége tanítóképzőnkben a székely takarékoságnak s a világ divatjára mit sem adó puritán egyszerűségnek példát akarván statuálni, a nyilvános jubileum megtartását nem látta megengedhetőnek. Letettünk tehát a nyilvános ünnepség gondolatáról, azonban feltűnés nélkül nem tehetjük, hogy ama nevezetes nap megünneplésétől egészen tartózkodjunk.

Kivergődtünk tehát a kelepczéből ilyen módon :

Október hó 31. napján d. u. $\frac{1}{2}$ ₃ órakor, mint intézetünk megnyitásának 25. évfordulóján, egyik terembe összegyűlt az egész tanárkar, ifjúság és képviselve volt az igazgatótanács is két taggal. Megnyitóul az ifjúság elénekelte a himnust. Ennek végeztével az igazgató néhány hangulatkeltő szó előrebocsátása s néhány befejező buzdító szó közben felolvasta az intézet megalapításának történetét. Igazgató szavaira csinos visszhang felelt, az ifjúság részéről lévén a tolmács egyik IV. osztályos növendék, ki egyszersmind önképzői ifjúsági elnök. Befejezte az ünnepséget az ifjúság énekkarának egy hazafias dala. Mi meg, a kik ezelőtt hasonlóan 25 évvel kezdtük meg tanári működésünket. t. i. *Bedő Dénes* kollegám és csekélységem, meggratulálván az öreg *Gamerra Gusztáv* báró személyében először is igazgatótanácsnak egy ugyancsak 25 év óta páratlan buzgósággal működő tagját, azután pedig egymásnak kívánván sok szerencsét: nagy csendben szétoszoltunk, másnap reggel pedig dolgunk után láttunk.

A legszűkebb családi körben megtartott jubileum alkalmával hódoló iratot küldöttünk *közüktatási miniszter úrhoz*, üdvözlő iratot. *Dániel Gábor* főrendiházi taghoz, mint a ki fő-főmunkás volt abban, hogy a székelyföldön áll. képző állítassék föl, *Sándor Mózes* tanfelügyelőnkhez, *Gyertyánffy István*hoz, mint képzőnk legelső, *Kozma Ferencz* Kolozs megyei kir. tanfelügyelőhöz, mint második igazgatójához, *Veres Sándor* hosszufalusi felső-népiskolnai igazgatóhoz, mint a gyakorló-iskolánk legelső, *Kozma Imre* zay-ugróczy polg. isk. tanítóhoz, mint ugyanannak második tanítójához, *Pfeiffer János* lippai (?) polg. isk. igazgatóhoz, *Kovács Béla*, kolozsvári tanítónőképző rendes tanárhoz és *Röszler Béla* temesvári tanítóképző s. tanárhoz, mint intézetünknek volt tanáraihoz, végül mindazokhoz, kik itt tanultak. végeztek, nyertek képesítést.

Intézetünk tanítványforgalma a f. évi október 31-ik napjával zárult 25 év alatt — dióhéjba szorítva — következő: Beiratkozott összesen 1710 növendék; vizsgálatot állott 1582. Teljes oklevelet kapott: 419 egén, magyar nyelv tanítására képesítőt: 489. Tanítványaink száma jelenleg 84.

A volt tanítványainkhoz intézett alkalmi irat így szól:

«Kedves Volt Növendékeinkhez! Tanítóképző-intézetünk ma 25 éve nyílt meg. Nem rajtunk múlt, hogy e napot nyilvánosan megünnepeljük úgy, a hogy intézetünk multja talán megengedné, jövője s az

általa szolgált közügy bizonyára megkövetelné. E körülmény azonban nem gátol abban, hogy a kebel egész lelkesedésével, a szív egész melegével gondoljunk végig azon a pályán, melyet intézetünk a mai napig megfutott.

E szemle közben elgondoljuk, hogy Önökre nézve ez az intézet volt az a jóságos anya, ki a népnevelői magasztos élethivatáshoz Önöknek az első szellemi táplálékot nyújtotta. Lehet, hogy az ifjú fogékony kebelben itt indultak Önöknél első gyökerbe ama nemes elhatározások magvai, melyek nemcsak arra képesíték Önöket, hogy a létért folytatott küzdelemben biztos megálló-helyet foglaljanak s — a mi szintoly bajos — az egyszer elfoglalt helyet megtarthassák, hanem igen arra is, hogy tehetségeik tovább fejlesztése, búzgóságuk fokozása által magasabb, köztisztelet tárgyát képező állások elfoglalására érdemesüljenek és így a nemzeti fenmaradásunk biztosítására hivatott hadseregnek: a magyar néptanítók egyetemének, számottevő tagjai közé emelkedjenek.

Alulírott tanárkar, midőn tanítóképzőnk fennállása 25. évfordulóját a legszűkebb családi körben megünnepli: meleg érzéssel gondol Önökre, a volt tanítványokra, küldi Önöknek forró üdvözlését, kéri becsületes munkájukra a jó Isten áldását. Kíván Önöknek és Kedveseiknek boldog, hosszú életet. Végül pedig arra kéri Önöket, hogy intézetünket jó emlékezetükben megőrizni szivesek legyenek »

Sándor Domokos.

A znióváraljai áll. tanítóképző-intézet 25 éves jubileuma

A magyar nemzeti kultúra egyik igazi oszlopa, a znióváraljai áll. tanítóképző-intézet, f. hó 7-én ülte fennállásának 25 éves jubileumát.

Alig van hazánkban intézet, mely már helyzeténél fogva is oly nehéz, de fontos és nemes missziót teljesítene, mint épen a znióváraljai. Idegen nemzetiségek közepette mint erős bástya állott egy negyedszázadon keresztül s megfeszített erővel munkálkodott a magyar nyelv és a magyar nemzeti eszme terjedésén. Lelkes és hazafias tanárainak mindenkor két feladatot kellett megoldaniok, először: hogy növendékeiket kitűnő tanítókká neveljék; másodsor, hogy az igen gyakran idegen ajkú és a néha-néha előforduló idegen érzésű növendékekből tetőtől-talpig magyar érzésű és magyar nyelvű tanítókat neveljenek. Ez utóbbi körülmény által, az ez intézetnél működő tanároknak vállaira egy súlyos, nehéz, de őket a «nemzeti geniusz» valódi apostolaivá avató munka adatott. Nehéz e feladat, de felemelő. Méltán lehet munkásságukat a hollandokéval összehasonlítani, kik egyik kezükkel földjüket művelik, míg másikkal a «nagy ellenség», a tenger ellen védik azt.

Ennek a 25 éves küzdelemnek, kitartó munkásságnak emlékét ünnepelte meg a tanári kar, ifjúság s az ez alkalomra egybegyűlt díszes közönség f. évi november 7-én.

A délelőtti hivatalos ünnepély a lehető legszebb rendben s a legemelkedettebb hangulatban folyt le. Hálaadó isteni tisztelettel kezdődött, melyet egyik igazgatótanácsi tag, *Paulovics József*, esperesplébános s címzetes kanonok, végzett. Mise alatt a tanítónövendékek *Egner*

Adolf zenetanár vezetése mellett igen szép latin és régi magyar énekeket adtak elő a legnagyobb szabatossággal.

Ennek befejezte után a szépen feldíszített zeneteremben gyűlt össze az ünneplő közönség s az ifjúság által énekelt «Himnusz» elhangzása után *Benicsky* Kálmán alispán, mint a beteg tanfelügyelő, Szüllő Géza kir. tanácsos helyettesítője, tartalmas beszéd kíséretében nyitotta meg az ünnepélyt.

Utána *Boldis* Ignác, a túrócz-szt-mártoni áll. iskolák igazgatója, tartott sikerült beszédet a tanító ékességéről, a szeretetről és egyúttal felolvasta a beteg fekvő kir. tanfelügyelő szép üdvözlését is.

Somogyi Géza, az ünneplő intézet igazgatója, felolvasta az intézet 25 éves rövid történetét. Az intézet könnyen áttekinthető, tanulságos vázlatát mutatta be felolvasásában, mely tartalmasságánál s irányánál fogva egyaránt rászolgált a közönség elismerő tapsaira.

Az intézet volt segédtanára, *Farkas* Sándor, ez alkalomra írt gyönyörű költeményének elszavalása volt a program következő száma. A jelen volt szerzőt megéljenezte a közönség.

Végre *Ember* Károly budapesti tanítóképző tanár, az intézet volt növendékei nevében tartott egy költői szárnyalású felolvasást. A nagy Pázmány szellemét látja lebegni az intézet fölött (Pázmány építette az épületet) és vezető kezét a tanári kar működésében.

Ezután az üdvözlő iratok felolvasása következett, majd a «Szózat» eléneklése, mire az ünnepély véget ért.

Délben 100 terítékű bankett volt a városi vendéglőben.

A pohárköszöntők sorát *Benicsky* Kálmán alispán nyitotta meg, a királyra, kiralynera és az uralkodó családra ürtívén poharát. A résztvevők állva hallgatták végig a lelkesült köszöntőt. *Somogyi* Géza igazgató Wlassics Gyulát éitette, mint ki a tanítóképzés ügyét igazan a szívében viseli. Ifj. *Fusth* György országgyűlési képviselő a tanári karra, *Rácskay* János a tanfelügyelőre és igazgatótanácsra, *Zajzon* Dénes, losonczi tanítóképző igazgató a testvérintézetre, *Mohar* József, intézeti tanár, a volt tanárookra stb. mondtak köszöntőket.

A bankett kiemelkedő pontja volt *dr. Wlassics* Gyula miniszter úr táviratának felolvasása, mely ekként szólt:

«*Mai ünnepélyük alkalmából az egybegyűlteknak legszívélyesebb üdvözlémet küldöm s kívánom, hogy intézetiükben ápolják a nemzeti szellemet és odaadó buzgalommal továbbra is fejlesszék a magyar tanügyet.*»

Zsilinszky Mihály államtitkár úr a következőt táviratozta:

«A vezetése alatt álló tanítóképző-intézet 25 éves fennállása alkalmából f. é. nov. 7-én megtartandó emlékünnapélyre szóló meghívót örömmel vettem; sokoldalú elfoglaltságaim miatt az ünnepélyen nem jelenhetek meg, miért is fogadja igazgató úr ez úton szíves üdvözlémet azon őszinte kívánságommal együtt, hogy intézete továbbra is igyekezzék megfelelni magasztos hivatásának és hozzájárulni nemzeti kultúránk felvirágoztatása nagy művéhez.»

Küldtek még táviratokat: *Szüllő* Géza, kir. tanácsos, tanfelügyelő, a *Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete* és mások.

Este a városi vendéglőben hangverseny volt diszes, intelligens

közönség előtt. Az ügyesen összeválogatott zene- és szavalati darabok a közönség legnagyobb elismerésével találkoztak. Ki is jutott a sok tapsból mind az ifjúságnak, mind az intézet buzgó zenetanárának, Egner Adolfnak.

Végre az egész ünnepélyt táncmultság fejezte be, melynél vígabbra, kedélyesebbre a legöregebb znióiak sem emlékeznek.

Ily sikerült módon ünnepelte meg e fontos hivatású intézet fellépésének 25 éves jubileumát — a legszebb reménnyel, ifjú lelkesedéssel lépve át a második negyedszázad küszöbét. *Párvy Endre.*

A modori állami tanítóképző-intézet története.¹

Milyen tisztelt Hallgatóság! Nem lehet szándékom e fölölvasás keretében az intézet történetét egész terjedelmében előadni. Szorítkozni fogok tehát a kiemelkedő mozzanatok ecsetelésére, hozzájok fűzve egy pár szerény reflexiót.

Intézetünk a népoktatási törvény azon intézkedésének köszöni lételet, mely az akkori közoktatási minisztert, b. Eötvös Józsefet arra utasította, hogy az ország különböző vidékein 20 áll. tanítóképzőt létesítsen. Természetes, hogy nemcsak a miniszter tartott szemlét a vidékek fölött, hanem hogy egyes városok anyagi áldozatok árán is készeknek nyilatkoztak ilyen intézetet fogadni. Ezen városok közé tartozott Modor sz. k. város is.

Modor ugyanis 1870-ben elvesztette algimnáziumát. Az evang. egyház nem volt képes a fokozódott igényeknek megfelelni, gimnáziumát a kor színvonalára emelni, kénytelen volt azt beszüntetni. Hogy azonban a múzsáknak szentelt hajlék üres ne maradjon, arra szánta el magát az egyház, hogy azt a miniszteriumnak fogja felajánlani azon czélból, hogy ott képzőt helyezzen el. Az egyház kérelmét a város képviselő-testülete avval támogatta, hogy igen szép ajánlatot tett a kormányának. Igért ingyen telket, negyedfél holdnyi gyakorló-kertet, 120,000 darab téglát, a szükséges építő fát ingyen, a többi építési anyagot pedig előállítási áron. Ezen alapon megkezdődtek a tárgyalások, melyek vezetésével Molnár Aladár osztálytanácsost bízták meg, ki 1870 húsvét táján Modorban megfordult és a szerződést a várossal és az egyházzal megkötötte.

De a tárgyalások kezdeményezője és szellemi vezetője Hollerung Károly, lelkész úr volt, kinek nemcsak a város, hanem az intézet is örök hálával tartozik. Hálával tartozik az intézet Modor sz. k. város közönségének is, melynek fényes áldozatkészsége lehetővé tette, hogy a képző ezen városba jusson, melynek szerencsés fekvése a fejlődést biztosította.

Az intézet első tanárai *Benisch* János igazgatósága alatt voltak: *Pirchala* Imre, *Kerner* Péter és én. Az igazgató tanács *Bartal* Rezső tanfelügyelő úr elnöklete alatt következő tagokból állott: *Hollerung*

¹ Felolvasta szerző az intézet október 11-én tartott 25 éves jubileumán.

Károly, *Minich* Endre, *Machovics* Antal, *Meissl* Ferencz, dr. *Stein* Lipót. Ezek, *Minich* lelkész úron kívül, ki leköszönt, még most is működnek az intézet szellemi és anyagi ügyeinek érdekében. Az első tanévet október 3-án nyitottuk meg 10 növendékkel.

A kezdet nehézségein át kellett esnünk. A képzőnek ugyanis nem volt évszázados múltja hazánkban, mint pl. a gimnáziumnak, szervezeteinek és szellemének még nem volt meg az a pregnáns kifejezése, mint manapság. Az intézet vezetője *nem tudott magyarul* és teljes hiányában volt a szervezési tehetségnek. Nem csoda, hogy az első évben nem sikerült úgy minden, a hogy kívántuk. De azért örömmel emlékszem ezen időkre. Ifjú lelkesedéssel fogtunk a dologhoz, lángoló szeretettel szenteltük magunkat az ügynek. Növendékeink előképzettsége igen különböző volt. Volt pl. egy huszonkétéves *hadnagy*, kinek maturája volt és egy tizenhárom éves *népiskolai növendék*. Ehhez járult még az is, hogy növendékeink közül egy pár nem értett magyarul. Hogy ily viszonyok között nehéz volt az egyöntetű és tervszerű eljárás, azt mindenki belátja.

A második tanévben a tanári kar *Sztankovics* János zene-rajz-tanárral és *Mikula* Antal gyakorlóval egészült ki. A növendékek száma 33-ra szaporodott. Köztük volt már egy pár tisztán magyar ajkú, ki elég furcsán érezhette magát, mert az *igazgató németül tanított* szokása szerint «de multis et nonnullis aliis rebus», a *gyakorló iskola tanítási nyelve pedig tót volt*, mert más gyermeket akkor nem kaptunk «kölcsonbe», mint tótot. Az állapotok tarthatatlanokká lettek.

Az ország tanügyi állapotában is állott be változás, a mi a képző viszonyaira is hatott. A lángeszű, ideális gondolkozású Eötvös, ki erősen bízott *Benisch*ben, csak öt hónappal élte túl az intézet alapítását, *Pauler Tivadar*, a kitűnő jogász csak 8 hónapig volt miniszter, őt követte az erélyes *Trefort Ágoston*. Ez az intézeti állapotok megvizsgálására kiküldte 1872. július havában *Kárfy Titus* miniszteri tanácsost. Ez hamar átlátta a helyzetet és tréfásan megjegyezte: «A tenger zajlik, áldozatot kér». Az áldozat *Benisch* igazgató volt, ki teljes fizetéssel nyugalomba lépett.

Az intézet igazgatását *Verédy Károly* iglói tanár vette át. Ezen kitűnő tanteremtő erélyes és céltudatos vezetése alatt kitejldtek mindazon formák, melyek az intézeti szellem ápolására múlhatatlanul szükségesek voltak. Ő szervezte a gyakorló iskolát, mely *Sztankovics Alajos* tanítóban kitűnő erőt nyert, ő részletezte a tantervet, behozta a tanmeneti naplót, szervezte a köztartást, szigorú rendet és fegyelmet tartott. Hogy intézetünk sikeresen haladhatott tovább, az első sorban az ő kitűnő szervező tehetségének köszönhető. Az intézet még ma is az általa kijelölt úton halad és ha a jövőben az intézet érdemkoszorúját részeire fogják bontani, akkor kétségtelen, hogy a legtöbb virág *Verédynek* jut.

1871-ben *Kerner Péter* a szabadkai tanítónőképzőnél rendes tanári állomást nyert. Helyét töltötte be *Sziebenburger* Karoly, kit 1873-ban a szabadkai gimnáziumhoz választottak. Helyébe *Arányi Antal* jött, ki 1876-ig mint segédtanár, 1880-ig mint rendes tanár működött. 1873-ban

Pirchala Imre is elvált az intézettől, ki jelenleg tankerületi főigazgató. Állását *Mikula Antal* töltötte be.

A Verédy korszak négy évig tartott. A kormány elismerte az ő kiváló érdemeit és előbb abauj-tornamegyei tanfelügyelővé tette, később pedig abba a tanfelügyelői állásba helyezte, mely az országban a legfényesebb, a fővárosiba.

Az intézet vezetése 1876 óta reám van bízva. Kezdő voltam és oly példát láttam magam előtt, melyet egyéniségem nem követhetett. Beláttam, hogy az intézetre rá nem süthetem egyéniségem bélyegét és hogy sem ki- sem befelé nem vállalkozhatom a vezérszerepre. Nem álltam tehát munkatársaim *élére*, hanem *sorába* mint közkatona és felváltottam az aristokratikus kormányformát a demokracziával, melyet a magyar ember természete sokkal könnyebben vesz be.

Munkámat némileg megnehezítette a tanerők folytonos váltakozása. 1876—81-ig három segédtanár működött az intézetnél: *Kovács Sándor* egy évig, *Boldis Ignác* három évig, *Krammer József* egy évig. A két utóbbi igazgatói minőségben működik és jóemlékezetben tartják intézetünket, melyben pályafutásukat megkezdték. Arányi Znióba jutott igazgatói minőségben *Lorencz Zsigmond* helyébe, ki hozzánk jött, mint rendes tanár. Lorencz megtört egészséggel jött intézetünkhöz, a tanítást alig négy hónapig tudta folytatni. 1881 május hó vége felé meghalt. Ebben az évben régi munkatársaimhoz *Mikulához*, és a két Sztankovichhoz, csatlakoztak: *Krätzmár Béla* és *Bakos Kálmán*. Ezen tanári kar tíz évig működött szakadatlanul és lankadatlanul. Ezen évek a csendes és lassú, de biztos fejlődés éve.

Egy gondunk azonban mégis volt. Az intézet fejlődött, de az intézeti épület nem tágult. Mikor a képző negyedik tanfolyammal megtoldatott, nem volt helyiségünk hozzá, bérelni kellett. A konyha és az étterem bérházban volt, a város különböző helyein volt a téli tornacsarnok, az iparműhely, a beteg szoba. Kérelmeztük, hogy az intézet megfelelő épületet nyerjen. Kérelmünket magáévá tette választó kerületünk képviselője, *Szalay Ödön*, kir. tanácsos, ki arra indította Trefortot, hogy az intézetet meglátogassa. A miniszter úr egy pillantásra átlátta a tarthatatlan helyzetet és mondotta azon szavakat, melyek az intézet történetében arany betűkkel fénylenek: »*Ittlétemnek maradandó nyoma lesz.*» A nyom egy monumentális épület, mely hirdetni fogja Trefort jóakarátát intézetünk iránt. Es ha az emberek el fognak hallgatni, a kövek fognak beszélni. Saxa loquuntur! Az épület és a benlakás hatalmasan lendített ügyünkön. A növendékek száma folyton emelkedett úgy, hogy már az évben elérte a maximumot. 115 növendék, köztük 97 benlakó.

Még egy pár vonást kell toldanom az intézet történetéhez. Ez előtt négy évvel elvesztettük intézetünk egyik lelkes tanárát, *Mikula Antalt*. Kínzó betegség sújtotta testét és borongott lelke fölött, míg a halál kínjainak véget nem vetett. Hálátlanok volnánk emléke iránt, ha hűsz éves működéséről e napon kegyelettel nem emlékeznénk meg. A régen érdemelt rendes tanári állomást *Bakos Kálmán* nyerte el és új tanerőül két fiatal kartárust nyertünk: *Glünel Agostot* és *Bergmann*

Főzsefet. Hogy számokat is említsek, jelentem, hogy a lefolyt huszonöt évfolyamba 1697 növendék iratkozott be és hogy az intézet ezen idő alatt 406 tanítót képesített.

De az intézet történetét nem lehet kifejezni számokban; mert ezek a számok sokat is jelenthetnek, még semmit sem. Ebben rejlik a tanítói működés nehézsége, hogy minden más szellemi munkás kimutathatja láthatólag és kézzelfoghatólag működésének eredményét, a tanító pedig nem. Azt lehetne mondani, hogy a vizsgálatoknál van ott szembeötlőleg az eredmény. Csakhogy én a vizsgálatokban ép úgy nem hiszek, mint nem hiszek a barometrumban. Ha valaki azt mondja, hogy a barometrum magas állása szép időt jelez, hát azt mondom, hogy szép idő lesz, ha ugyan lesz. Mert valamint a légkör hullámzásában oly finom imponderabiliák működnek közre, melyekről a barometrum és a meteorologus mit sem tudnak, ép úgy vannak az ember lelkében imponderabiliák, melyek tönkre tesznek minden kalkulust.

Így tehát egy az, a miről be nem számolhatok, az intézet számokban ki nem fejezhető, valódi belső eredményéről. Huszonöt év óta működünk ebben az intézetben a tantermek négy fala között szemtől-szemben az ifjúsággal szövődtek a gondolatok, lényünkben át sugároztak az érzelmek, szívből szívbe és az érzelmek melegéből kiszikrázott, mint a villamos erő, az akarat nyilvánulása. Az eredményt azonban fönt kell keresni a Kárpátok alján és lent az Alföld kalászszal dús rónaságán. Vajjon azok a tanítók, kiket szárnyra bocsátottunk, megőrizték-e az anyaintézet vestatüzét, terjed-e a nép lelkében az Isten tisztelete, a haza szeretete, a ragaszkodás minden szép, jó és igaz iránt? — arról numerusokkal beszámolni nem tudok. De én mégis reményelem, hogy a mi népünk aczelos karja nem hiába dolgozott érettünk. Visszaadtuk az anyagi kenyeret szellemi kenyér alakjában. És a mit míveltünk az iskola négy fala között, az élni fog, az terjedni fog a nemzet lelkében áldást hozva még akkor is, mikor többé nem leszünk, mikor nevünk elhangzik a végtelenségben.

Lenhardt Károly.

A znióváraljai tanítóképző huszonötéves történetének vázлата.

Ma 25 éve, hogy ez intézet ünnepélyesen megnyitott s *Mennyei Főzsef* kir. tanácsos s *Árva-Túróc* megyék kir. tanfelügyelője által rendeltetésének átadatott.

Huszonöt év! Ez idő alatt a gyermekből férfi, a férfiból aggastyán lesz, az aggastyánok, kiknek vállaira a közügyek vezetése nehezedett, kidőlnék s helyeiket egészen új nemzedék foglalja el. Mily gyakran történik az gyorsan élő napjainkban, hogy sík pusztaságokon, hová még a vándor madár is csak elvétve teved, 25 év alatt viragzó városok emelkednek vagy őserdők vadonjaiban népes gyártelepek keletkeznek!

Huszonöt év egy intézet életében is nagy jelentőségű! Mily ellen-

tétes gondolatok támadnak lelkemben a negyedszázad határán! Vajjon megfelelt-e az a hozzá kötött várakozásnak? Betöltötte-e az azon munkakört, mely alkotóinak lelki szemei előtt lebegett? Nem roskadtak-e le annak munkásai a vállaikra nehezedő teher alatt? Ha ezek fáradozásait nem mindig koronázta a várt siker, vajon ennek oka az emberekben vagy a viszonyokban keresendő-e?

De félre most, ti töprendő gondolatok! E világon minden dolognak van fénye és árnyéka, így a mi szerény intézetünk történetének is. Mi most ünnepelni akarunk, az intézet által a huszonöt év alatt időközönként elért sikerből erőt kívánunk a jövő munkához meríteni . . .

Intézetünk keletkezését, 25 évi fejlődését és munkáját óhajtván vázolni, engedjék meg, hogy mint legfontosabb mozzanattal, az intézet megalapításai körülményeivel kissé részletesen foglalkozzam.

Az 1870. év tavaszán indultak meg a tárgyalások a kormány és Túrócz vármegye között az iránt, hogy a tervezett tanítóképző-intézetek közül egy e megye területén állíttassék fel. E tárgyalások oly hamar vezettek eredményre, hogy az augusztus hó végén már kinevezett igazgató tanács első ülését szept. 5-én T.-Szt.-Mártonban meg is tarthatta. E nevezetes ülésen *Mennyey József* kir. tanácsos elnöklelte alatt: *gróf Nyáry Izidor, Rakovszky Iván, Velits Alajos, Csepicsányi Ferencz, Lehotszky Lajos* és dr. *Haas Jakab* ig.-tanácsosok és *Grób Vilmos* igazgató vettek részt.

Álljanak itt e nevezetes ülés jegyzőkönyvének bevezető soraiból a következők: «Mennyey József ó nagysága, mint a tanítóképezdei igazgató-tanácsnak törvény-rendelte elnöke megnyitó beszédében kimondja, miszerint annak fejlődésétől országunk jövője függ, sőt, hogy ez a magyar nemzet létkérdése. A népnevelés felvirágoztatására azonban szükségesek ügyes, pályájukra szakemberek által elméletileg és gyakorlatilag előkészített tanítók, kik nemcsak tisztán látják a czélt, melynek elérésére az iskolának törekedni kell, hanem ismerik azon utakat és módokat is, melyeken oda bizton eljuthatnak» . . . «Igaz, hogy Túróczban eddig *nagy ellenséket venni észre ezen új intézet ellen*, azonban alapos reményünk van, miszerint a tanárok tapintatos eljárása, a tanács-tagok buzgó segédkezése, e tekintetben az elfogultakat meg fogja győzni magas kormányunk s ennél fogva az intézetnek is azon tiszta tendenciájáról, melynél fogva az nem akar egyebet, mint a felső vidéki tótnyelvű iskolák számára a tótnyelvben is jártas, de hazafiúi érzelmű tanítókat képezni.»

A második szervezkedő ülést okt. 10-én szintén T.-Szt.-Mártonban tartották Ennek fő tárgya a «tanítóképesítő vizsgálatokról szóló szabályrendelet» tudomásul vétele, illetőleg az annak végrehajtása végett szükséges intézkedések megtétele volt, ugyanezen az ülésen történt intézkedés a felveendő növendékek egyik része számára az internatusról. A harmadik ilyen ülést már Znióvárálján, okt. 16-án tartották meg. Ez ülésen tették meg a végleges intézkedéseket a tanév megnyitását illetőleg: közölték a költségvetést, megállapították a felszerelést, tanrendet stb. A negyedik és utolsó szervezkedő ülést szintén Znióvárálján nov. 7-én tartották. Ez ülésen intézték el véglegesen a felvételeket. Felvettek pedig a rendkívüli, vagyis egy éves tanfolyamba 18 növendé-

ket, a rendes tanfolyam első osztályába 16-ot. Ugyancsak nov. 7-én történt az intézet ünnepélyes megnyitása.

Ezen megnyitás a következő módon folyt le: elsőben is a kir. tanfelügyelő «Az intézet fontos hivatását és nagy jelentőségét erre a vidékre s az egész hazai népnevelésre» vázolta; erre az igazgató «A képezde feladatát fejtegette és kimutatta, mi módon, mely eszközök által és mely tényezők hozzájárulásával fejtheti meg ezen feladatot»; ezután Egry Ferencz tanár értekezett «Az anyanyelv tanításának hasznáról és kezelési módjáról»; majd dr. Hajdú Gyula tanár ezen tételről: «A természettudományok tanításának fontossága a tanítóképezdében és a népiskolákban, különös tekintettel a felvidékre;» végül kir. tanfelügyelő az intézetet és annak tanári személyzetét a polgárság barátságos érzelmeibe ajánlva, az ünnepélyt berekeszté. És ezzel az intézet hajója a nagy tengerre, az élet tengerére bocsáttatott.

Messze vezetne az intézet huszonöt éves életét nyomról-nyomra kísérni, — engedjék meg, hogy csak a fontosabb adatokra terjeszkedjem.

Az igazgató-tanács elnökségében az 1873. év szept. havában Mennyey Józsefet *Mennyey Fános* kir. tanácsos, Árva-Túróczi megyék kir. tanfelügyelője, őt az 1878-ik év július havában *Szüllő Géza* kir. tanácsos s Zólyom-Túróczi megyék kir. tanfelügyelője váltották fel. Az ő felügyelete alatt van intézetünk a mai napig.

Az igazgató-tanács már említett tagjainak díszes sorához csatlakoztak már a második üléstől kezdve *Paulovits Fózsef* esp. plébános, *Akantisz Rezső* erdőmester 1878 óta, *Benicsky Kálmán* alispán 1882-től, mint póttagok: *Bulyovszky Simon* földbirtokos az intézet megalapításától 1878-ig, *Porubszky György* közalapítványi számtartó 1873-tól 1878-ig.

Hogy az igazgató-tanács mily tevékenységet fejtett ki, annak jellemzésére csak azt vagyok bátor felemlíteni, hogy 25 év alatt 93 ülést tartott, melyeken összesen 910 ügyben hozott határozatot; ezenkívül 32 tanképesítő vizsgáló bizottságon vett részt. Nem mulaszthatom el az alkalmat, hogy a kegyelet adóját le ne rójam az igazgató-tanács azon tagja iránt, ki az intézetnek, tanárainak és növendékeinek jó és balsorsban egyenlő támogatója, védelmezője, sőt több, barátja volt, kinek háza, gyümölcsstelepe az egész intézet számára mindig nyitva volt, ki csak akkor szűnt meg az intézetet látogatni, midőn a halálos betegség agyához szegezte. Ez a férfiú az 1890. márczius havában kimúlt *Velits Alajos* igazgató-tanácsos volt. Legyen áldott emléke közöttünk!

A mi az intézet igazgatóit illeti, *Groó Vilmost* az 1876. év július havában *Lórencz Zsigmond*, őt az 1880. év augusztus havában *Arányi Antal* s végre őt az 1888. év aug. havában *Somogyi Géza* váltotta fel.

Az intézet egyéb tanító- és segédszemélyzetét illetőleg a 25 év alatt volt 14 rendes, 13 segéd tanára, 8 ének-zene, rajz-szépírás és tornatanára, 2 gyakorló iskolai tanítója, 14 hitoktatója, 7 int. orvosa, 7 kertésze, a kapcsolatos faipariskolának 3 szaktanítója.

Hogy a tanári testület kulturális hivatását eleitől fogva helyesen fogta fel, hogy nem elégedett meg a tanításnak az intézet falain belől való elintézésével, de figyelmét részint saját önképzésére, részint az

uralkodó pedagógiai eszméknek nagyobb körben való terjesztésére is irányozta — annak igazolásául álljanak itt a következő adatok. Mindjárt az intézet fenállásának harmadik évében, 1872-ben a tanári testület derék igazgatója indítványára egy pedagógiai kört alakított, mely részint helyi, részint általános érdekű nevelésügyi kérdésekkel foglalkozott. Ilyenek voltak: «Határoztassék meg, hogy a magyar, német és tót nyelvek tanítására nézve — különösen képzőinkben — mi a tanczél. S mi módon lehet azt elérni? Miként lehet a makacsságot megtörni? Mi nevelési szempontból, a történelem tanításánál a tanczél, s mi módon érhető ez el?» stb. E körbe az intézetben kívül álló tagok is felvételtek és épen ennek köszönhető, hogy az a kir. tanfelügyelő támogatásával rövid idő alatt Árva-Túróc-megyei tanító egyesületté fejlődött.

Midőn az 1887/8. tanévben országsszerte jelentkezett a tanítóképző tanárok tömörülésének szükségérzete, intézetünk is élénk tevékenységet fejtett ki ez irányban. A tanítóképző-intézet napi kérdései egymásután kerültek tárgyalás alá. Ilyenek voltak: «A képezdei zeneoktatásról.» «A szám- és mértan tanításáról.» «Az önképzés és önképző körökről.» «A képezdei tanárok iskolalátogatásáról.» «A szolgálati pragmatikáról.» «Az internátusról és konviktsról.» Midőn 1889-ben az országos tanítóképző-intézeti tanáregyesület megalakult, intézetünk egyike volt azoknak, melyek ahhoz mindjárt kezdetben föltétlenül csatlakoztak, annak munkálataiban a legbuzgóbban résztvettek, minek igazolásául hadd említsem fel csak azt, hogy a közgyűlések előadói asztalát három ízben foglalta el egyik-egyik tanártársunk. Ezen tevékenység indíthatta az országos közoktatásügyi tanácsot arra, hogy 1893-ban intézetünket azon kevés vidéki tanítóképzőt ért megtisztelő bizalomban részesítette, hogy a tanítóképző-intézeti tanterv revízió tárgyában intézetünket is felszólította véleményadásra. Mellőzve a tanári testületnek részint mint egésznek, részint annak egyes tagjainak egyéb irányú tevékenységét, szabad legyen itt még csak azt felemlítenem, hogy azok közül négyen mint tankönyvírók is sikerrel léptek fel, még többen fejtették s fejtenek ki, mint különböző tanügyi és társadalmi lapok munkatársai, irodalmi tevékenységet.

Áttérvén az intézet növendékeire, a 25 év alatt volt összesen 1237 növendékünk, vagyis évenként átlag 49.5. Legnépesebb volt az intézet a tanév végét tekintve, az 1889—90 iskolai évben: 72, legkisebb népességű az 1880—81-ikiben: 29. Ezen növendékek anyanyelv szerint a következőkép oszlanak meg: magyar anyanyelvű volt 326, német 136, tót 771, szerb 2, olasz 2; vallás szerint: róm. kath. 959, ág. ev. 180, ev. ref. 26, izraelita 62. Legtöbb magyar ajkú volt az 1879—80. iskolai évben: 29, legtöbb tót ajkú az 1889—90 é. ben: 51. A mi a növendékek illetőségét illeti: a legnagyobb contingenszt állandóan Nyitra- és Trencsénmegyék szolgáltatták és csak harmadsorban Túróc-megye, de voltak növendékeink Szatmárból, Békésből, Torontálból stb., sőt Fiuméből is. A mi a felvett növendékek előkészültségét illeti, intézetünk növendékeinek legnagyobb részét a gimnáziumok szolgáltatták és csak másodsorban polgári iskolák, nagyon kis részben real- és még kisebb részben felső népiskolák. Növendékeinknek ezen különböző előkészültsége sejteti, hogy mily munkát kellett a tanári karnak végezni, míg

ezen heterogén elemekből csak megközelítőleg is egyöntetű anyagot formált. Eleitől kezdve súlyosan éreztük egy előkészítő iskola hiányát helyben. Hogy mind e nehézségeket mégis sikerült legyőzni, arról az intézetből kikerült 365 képesített tanító készülségéről működése tanúskodik.

A célzt nem pusztán az intézeti közvetlen oktatással, de oly eszközökkel is kívántuk elérni, melyek az ifjúság öntevékenységi hajlamainak nyujtanak tért; ilyenek voltak az irodalmi, ének-, zenei *önképző körök*, az olvasó kör, ifjúsági könyvtár. Engedjék meg, hogy ez alkalmából az ifjúsági önképző körről külön is megemlékezzem. A tanférfiak közül sokan nem barátai az ifjúsági önképző köröknek, mert azok, szerintük, az ifjút az iskolai tanulmányoktól elvonják, bennük beteges ambíciókat költenek s ez által az iskolai fegyelemnek is lazítására szolgálnak. Nem tagadom, hogy ez észrevételben van valami igaz; de más oldalról erős a meggyőződése, hogy ha az ifjúság önmunkálkodó hajlamainak tért nem engedünk, az a fegyelem gátjain áttör s oly tettekben nyilvánul, melyeknek keserű utóízét teljes életében fogja az illető érezni. Azonkívül e körök az életnek előiskolái. Hol ismerkedjék meg az ifjú a közélet alakisaival, ha neki arra az önképző körökben tért nem engedünk? A földolog, hogy e körök helyesen vezetessenek. E körök szervezését intézetünknel még más két körülmény is tette kívánatossá, az első, a magyar nyelv gyakorlásának szükségessége, másodsor, a hazafiúi érzelmek ápolása. S csakugyan már az intézet fenállásának első éveiben találkozunk önképző-körrel; ezen kör szervezetét az 1875. évről ismerjük. E szervezetben a kör céljául: «A magyar nyelvben való tökéletesedés, a magyar költők remekebb költeményeivel való megismerkedés», továbbá «A hazafiság szent értelmeinek ápolása» tűzetett ki. Új alapszabályokat nyert a kör az 1886-ik évben, a midőn a jelzett célokhoz még a következő is járult: «Hogy tagjai magukat az általuk választott tanítói pályára, önképzés útján, már ezen körben is előkészítsék.» Ezen szervezetben állott fenn ezen kör egész az 1893. év szept. haváig, a midőn, részint a szerves működés elősegítése, részint a növendékek idejének kímélése végett az eddig fenállott körök egyesítetttek. Ezen egyesített kör azóta három szakosztálylyal működik, u. m. a) a *pedagógiai*, b) az *irodalmi* — Jókai-szakosztály névvel — és c) *zene- és ének-szakosztálylyal* — Bartalus-szakosztály névvel. Ezen körök a kiválóbb nemzeti vagy intézeti eseményeket szavalati előadásokkal és hangversenyekkel szokták megülni.

A könyvtár az önképző körrel együtt létesült. Az olvasó-kör 1892-ben alakult. E helyen fel kell még említenem, hogy az 1884-évben a szegényebb ifjak támogatására egy «*segély-egylet*» is alakítottott. Ennek alapját egy kirándulás alkalmával Zólyom városában tartott hangverseny jövedelme vetette meg.

Az ifjúság gyakorlati kiképzése a *gyakorló iskolában* történik. A gyakorló-iskola az intézet fenállásának második évében létesült és pedig kezdetben fiúk és leányok számára, hat osztálylyal *tót tanítási nyelven*; de már 1877-78 tanévben részben *magyar* tanítási nyelvvvel találkozunk; míg az újabb időben a tót nyelvet csak kiegészítőnek használjuk. A

nyolczvanas években a gyakorló iskola oly látogatottá lett, hogy onnan a leányok lassanként kiszorultak. Ezek számára Gönczy Pál kezdeményezésére egy áll. leányiskola állítása határozottat el. E leány-iskola 1884. okt. 27-én nyilt meg s azóta áldásosan működik.

A növendékek nevelése — noha kezdetben csak egy részben — eleitől kezdve internátusban történik.

Az internátus épületéül egy hajdan a jezsuiták által lakott s jelenleg a közalapítványi uradalom birtokát képező zárda szolgál. Kezdetben csak csak a homlokzat első és második emeleti helyiségei voltak használható állapotban. A használhatatlan helyiségek jó karba hozatala s a keleti szárny kiépítése az 1877. év második felében nyert befejezést. Azonban az intézet fejlődésével még az így megszorodott helyiségek is kevésnek bizonyultak. Javultak az állapotok, midőn az 1889. év őszén a számtartói épületet is átengedték az intézet céljaira. Ez épületben helyeztük el a növendékek dolgozó-szobáit. A mi a köztartást illeti, azt kezdetben vállalkozó kezelte. Tekintettel azonban arra, hogy ez állandó viszály forrásául szolgált, 1886-ban annak házi kezelésbe való vételét határoztuk el. Azóta így vezetetik. A növendékek felügyeletét eleitől fogva a benlakó segédtanár vezeti; hogy azonban a nevelői hatás biztosíttassék, abba az érettebb növendékek is bevonatnak.

A magas kormány eleitől, de különösen az utóbbi időben nagy gondot fordít a növendékek *kertészeti és mezei gazdasági kiképzésére*. E célra kezdetben a telek keleti részén fekvő, mintegy négy holdnyi terület szolgált. Ennek egy kisebb, délre fekvő része faiskolának, északi része zöldséges kertnek foglaltatott le. Voltak ugyan e kertben már a használatba vétel alkalmával gyümölcsfák, de ezek részint kivénülő félben voltak, részint rosz gyümölcsöt termettek. Ez volt az oka, a miért a zöldséges kert útait újonan ültetett gyümölcsfákkal szegélyeztük. A kert kezelésében eleitől fogva azon elv volt irányadó, hogy lehetőleg a hasznos a széppel kapcsolandó össze, miért is a kert némely részein virágágyakat létesítettünk. A virágok ápolására egy régibb és egy újabb üvegház szolgál. Az első még 1877-ben, a második 1887-ben épült.

A növendékeknek a *méhészetben* való oktatása az intézeti méhészetben történt. Az első méhes, az intézet fenállásának első éveiben a kert északkeleti szegletében, a Vricza patak partján, fából épült. Tekintettel arra, hogy a méheknek a legelőre a patakon át kellett menniök, a méhészet intézetünkben egész a legújabb időig nagyon gyenge lábon állott. Akkor fordult jobbra ez ügy, midőn a jelenlegi méhes, a telek nyugoti oldalán, a templom háta mögött, az északi szelektől védett helyen 1890-ben kőből felépült. A méhes főhomlokzata délkeletre néz s 42 családra van berendezve; a kasok nagy részben Berlepsch-féle hármások. A méhes belső berendezése a modern igényeknek megfelel, s ez idő szerint 23 családot telettünk be.

Még a mezei gazdaságról kell megemlékezni. Ennek alapját akkor vetették meg intézetünkben, midőn 1889-ben a közalapítványi számtartóságot beszüntetvén, a számtartó használatában volt 6 hold kert az intézet birtokába jutott. Kezdetben fogadott munkásokkal üztük a mezei gazdaságot; ez azonban meg nem felelvén, a következő évben

két lovat vásároltunk. Ekkor azonban ismét azt tapasztaltuk, hogy 6 hold föld 2 lónak kevés munkát ad, béreltünk tehát még 6 holdat s az 1893. év őszén még 10-et: úgy, hogy jelenleg 22 holdon gazdálkodunk. Hogy a szántóföldön termelt takarmány kellőleg értékesíthessék, más oldalról, hogy a föld javításáról megfelelőleg gondoskodhassunk, az 1894. év őszén két tehenet is vásároltunk. A mi a művelési módot illeti, gazdálkodásunkban a négyes forgást állapítottuk meg, mivel az a vidék földművelési viszonyainak leginkább felel meg, u. m. *a*), őszi, *b*), kapás, *c*), tavaszi és *d*), zöld ugar. Itt még csak azt kívánom felemlíteni, hogy nem számítva a tanításnál a közvetlen szemléletből származó erkölcsi hasznot, gazdaságunk az 1894. decz. 31-én 1105 frt bruttó bevételt tüntetett fel.

Nem lenne a növendékeink kiképzésében elért eredményről nyújtott kép teljes, ha erre nézve egy pár adatot még itt nem említenék fel. Ezek közül az első az 1891-ben Budapesten tartott *országos tornaversenyben* való részvételünk, a második a debreczeni 1894-iki *orsz. tanszerkiállításban* való részvételünk. Az elsón 28 növendékünkkel vetünk részt, és 3 növendékünk nyert díjat, melynél többet egy vidéki intézet sem. A tanszerkiállításban a kapcsolatos faipariskolával együtt arany oklevélre találtattunk méltónak.

Bármily szak-intézet életrevalóságának próbaköve főképen az, mily mértékben készít elő valamely életpályára. Ez volt az oka, a miért a tanítóképesítés ügyét igénytelen felolvasásomban utoljára hagytam. Erre nézve álljanak itt a következő adatok. Intézetünk 25 éves életének folyama alatt összesen 32 ízben tartatott ily vizsga; és pedig 1878-ig évenként kétszer, azóta egyszer. E vizsgálatokon 356 egyén, kik közül 31 nő volt, nyert képesítést a tanítói állás betöltésére; és pedig magyar tannyelvű iskolákra 73-an, németre 9-en, tóra 32-en, magyar-tóra 129-en, magyar-németre 49-en, német-tóra 8-an, magyar-német-tóra 56-an. Kitünő képesítést kaptak 50-en.

Íme, ezekben kívántam intézetünk 25 éves életének igaz képét nyújtani. Tudom, érzem, hogy a kép fogyatékos; tudom, hogy sok nevezetes mozzanatot mellőztem, talán kevésbbé fontosakat előtérbe toltam. De szolgáljon mentségemül a rendelkezésemre állt idő rövidsége s az emberi gyengeség.

És ha végül azon kérdést vetem fel, hogy vajon ez intézet megfelelt-e azon hivatásnak, melyet Mennyey József kir. tanácsos az első igazgató-tanács ülésén 1870-ben szept. 5-én a következő szavakkal jelölt meg: «A magas kormány nem akar egyebet, mint a felső vidéki tót nyelvű iskolák számára . . . hazafias érzelmű tanítókat képezni»: úgy e kérdésre határozottan igennel merek válaszolni. Mert, ha voltak is egyes eltévelyedettek, de az intézetből kikerült növendékekből általában hazafias, munkás tanítók váltak.

És ezzel bocsássuk intézetünk hajóját újra az élet nagy tengerére, bocsássuk újabb küzdelemre, mondván Moore Tamással:

Evezz, evezz, a téren át!
Derű s viharban meg ne állj!
Zúgó tenger is nyugtot ad,
Ha partjain ily szűket hágy.

Somogyi Géza.

Visszaemlékezés.¹

Midőn e helyre lépek, önkénytelenül a szentírás azon szavai jutnak eszembe, a melyeket az Úr intézett Mózeshez az égő bokorból: «Vesd le saruidat, mert szent a hely, melyen mostan állasz,» . . . Csaknem három század viharzott le azóta, mióta a nemzet örökemlékű fia hazafi gondjai között virrasztott itt s szötte nagyszabású terveit, melyekkel a töröktől, némettől agyonsanyargatott, a vallási viszályoktól már-már sír szélére juttatott népébe új életet volt öntendő. Itt élt Pázmány Péter; a nemzet üdvét célzó munkásságának ez volt egyik eredő helye.

Ebben a templomban, a melyben csak az imént hangzott el haladó imánk, kérte ő Isten áldását népére, segélyét az ő nagy terveire. E folyosókon hangzottak vissza lépteit, midőn gondolatokba merülve, a jövő nagy tervein járatta esztét; e termekben ült könyvei és írásai fölé hajolva, midőn megalkotta örökbecsű, hamisítatlan magyar szellemű munkáit azon a halhatatlan nyelven, mely azóta irodalmunkban uralkodik, s melynek erejét, velősségét, fordulatokban való gazdagságát ma is csodáljuk s elérni minden író nemes ambícióval törekszik.

A hazafias kegyelet a szentség dicskörével övezi azon helyeket, a melyeken a nemzet nagy férfiai éltek és munkálkodtak. Szent tehát ezen hely is, a melyen mi most állunk. Megszentesítette azt a dicső Pázmány minden magyar előtt, ki a haza nagyjainak emléke iránt kegyelettel viseltetik, a ki hazáját szereti s a nemzetnek nemzeti szellemű művelődését óhajtja.

És midőn e szent helyen ünnepelni gyülekeztünk össze, lehet-e e helyhez illőbb ünnepély, mint megünneplése egy oly intézet immár negyedszázados fenállásának, mely a magyar népnek hazafias nevelése céljából emeltetett. S viszont egy ily nemzeti kulturintézet jubiláris ünnepélyének lehetne-e keresve is méltóbb helyet találni, mint ezt, melyhez a nemzeti művelődést célzó munkásság több évszázados emléke fűződik?! . . . Uraim, nincs földi lény, melyre hatással ne volna az a hely, a melyen él. Az emberi munkásságra határozott befolyással van az a hely, a hol azt kifejtik. De még az intézetekre sem közömbös, hogy hol létesülnek. A mely helynek történeti emlékei vannak, ezek észrevétlenül, önkénytelenül beveszik magokat azon intézmény szellemébe. Azok az emlékek bár némák, mégis beszédes ajakkal szólnak a multakról, fölguytják a szívet, lelket s megindítják az akaratot folytatni a régi idők kiegészítésére váró műveket. E helynek is évszázados emlékei vannak; e helyen, e falak között Pázmány Péter emléke és szelleme él. Fül nem hallja, de a szív érzi; a test nem érzékli, de a lélek érti, a mit az ő szellemi ajkai itt suttognak, a mi szent hevülésbe kell, hogy hozzon itt minden magyart: munkálkodni a haza fölvirágoztatásán a nemzet fiainak művelése útján, «Mert elvész az a nép, mely tudomány nélkül való.»

Nem kételkedhetünk egy pillanatra sem abban, hogy nagy minisz-

¹ Felolvastatott a znióváraljai áll. tanítóképző-intézet fenállásának 25 éves jubileumán.

terünk, a fenkölt szellemű, a hazafias erényekben ragyogó, a mély belátású, költői lelkiületű tanügyi reformátor, Bárá Eötvös József az elmondottakban egyik indokát találta azon eljárásának, midőn tanügyi átalakulásunk nagy korszakában a nemzeti kultúra egyik fontos intézetét ez ódon falak között találta elhelyezendőnek.

És ha e nemzetiségi váron egy oly kis bevehetetlen sziget vala e hely a régmúltban, melynek tetői fölött a nemzeti Genius szelleme szárnyalt, féltékenyen őrködve lakóinak Isten és a hazáért tett minden lépteik fölött: kétszeresen azzá lett e vidékre nézve huszonöt évvel ezelőtt e tanítóképző-intézetnek ide helyezésével. Ezen intézetre egy negyed század óta hat Pázmány szelleme, mert itt létesült, itt fejt ki munkásságát, a hol ezen épület minden köve róla beszél, a hol a templom ívei alatt kelő visszhangban őt véljük hallani. Mi igazoljak e tényt, mi, a kik ma ünnepet ülünk, mi, a kiket a legtisztább hála érzelme idecsalt, hogy férfias kinyilatkoztatást tegyünk az intézet munkájának nagysága, becse és értéke mellett. De ne én beszéljek, szóljanak a tények.

... Ez előtt hosszú évekkkel mint egyszerű tanulni vágyó ifjú szorongó szívvel, féltő reménnyel léptem át ez intézet kapuját. Az épület komor falai csak fokozták elfogultságomat, mert akkor még nem értettem szavukat, nem értettem nyelvüket s talán az első benyomás szülte érzelem megfújhatatlan ellenszenvvé fajul s jövődő sorsomat illetőleg lényeges fordulatot idéz elő elhatározó lépésemben, ha tekintetem az épület templomára, annak toronykeresztjére nem téved. E kereszt, az emberiség legnagyobb tanítójának, a tanítók eszményképének élő szavú hirdetője, a szeretet e melegítő sugárt szoró jótékony napja, mely ott ragyog fényben és dicsőségben a legmagasabb műveltséggel bíró népek otthonai között, a hegyek, bérczek tetőin, folyamok mellett, regényes tájak legszebb téerein, ez örök, ez édes szavú kereszt reám is hatással volt, varázsló erejétől ujjá születtem. Csakhamar legyőztem a komor falak benyomásait, viharzó tengerhez hasonló lelkemnek nyugtalansága csendes nyugalommá változott át, jövőbe néző szemeim előtt derült lett az égbolt s kezdtem felismerni a helyet, megbarátkoztam a komor falakkal, melyek most már mintha némán, észrevétlenül ezt súgták volna felém: szent volt e hely a múltban, de szent ez a jelenben is, mert multjához híven a vallásos és hazafias nevelésnek szolgál csarnokul. És e néma intelemtől öntudatra ébredtem. Ajkamra önkénytelenül e biztató szavak jöttek: *tanító léssz*. Ime a kereszt hatása!... Most már ifjút jellemző hévvel, lelkesedéssel haladtam a lépcsőkön fel, a folyosókon át, az igazgató elé. Előtte állottam, nyugodt lelki állapottal, minden elfogultság nélkül s bátor tekintettel néztem jóságos szemei közé.

Kérdésére határozott hangon adtam feleletül: igen, tanító akarok lenni. S azt hiszik, Uraim, hogy a fiatal képzelődés szülte vak remény, a röpke képzelem alkotta fényes jövő, avagy a nevelő tanítói állás magasztos feladatainak öntudatos ismerete öntöttek volna belém erőt és lelkesedést e fontos pillanatban!? Oh nem... A fiatal ész, a tapasztalatlan ifjú lelkiület, a jelen kedvező esélyeiből táplálkozó szív képtelenek arra, hogy megértetni és egyszersmind átértetni is tudják e szónak

jelentőségét — tanító. A tanítójelöltet tanítóvá, oly tanítóvá, a ki szeretettel, meggyőződéssel vallja magát tanítónak, a nevelés képesíti.

És most rajzoljuk tovább a képet. Évek multak. A virágzó, élet-erős fa érett gyümölcse lettem én is. Oklevelet nyertem. Az élet komoly munkára hívott. Ott állottam, hogy búcsút intsek ez otthonnak . . . És mennyire másképen éreztem most magamat, mint három évvel előbb, midőn először léptem e falak közé. Szívemben a biztos kalauzul szolgáló vallásos érzélem, a lelkesedésre, a munkára ösztönző hazafiság, a tanítói állás feladatait a maga komolyságában felfogni képesítő szakismeret, a meddő kísérletezésektől, a lelkiismeretlen, szemfényvesztő munkától megóvó, a kezdő szereplés sikerét biztosító gyakorlati készség öntudatot kölcsönöztek; a nemes büszkeség bizonyos nemével, ambícióval, bátran, égve a vágytól siettem szolgálatába lépni a népnevelés magasztos ügyének.

Vágytam tanítóvá lenni, mert e szép, de terhes hivatás iránt nem éreztem egyebet szívemben, *a lángoló szeretetnél*. Igen, a lángoló, a megbízható szeretetnél, mely tiszta világításba helyezé előttem az állásnak terheit, göröngyeit; de egyszersem eloszlatá a bizonytalan, a reménytelen jövő sötét, ijesztő képeit, erősíté bennem az isteni gondviselés munkájában való megnyugvás édes érzelmét. Igen, a hamisítatlan hivatás-szeretet, melyet talizmánul az élet utaira ez az intézet adott, az megörzé szívemben a tanító legszükségesebb erényeit és ezzel kezembe adá a földi boldogság kulcsát, *a megelégedést*; mert, uraim, csak a helyzetével megelégedett tanító képes kötelességét mindenkor, az iskolában és az iskolán kívül a nevelés céljának megfelelőképen teljesíteni. Csak a megelégedett tanító tud békésen és áldást hozóan munkálkodni, tehetségét és önmagát érvényesíteni; hogy pedig az öntudatos munka adhat csak érzéket és súlyt a tanítói tevékenységnek, csak a tanító én-je kölcsönözhet bárhol is a tanítói állásnak tekintélyt, melynek nyomában a tanító személyét illető jogos elismerés és jutalom fakad, erről minek is beszéljek? Itt vagytok ti élő tanúkul, szeretett kartársaim. Itt vagytok ti boldog és megelégedett, tekintélyes testületet képező vidéki tanítóság. Ti is e törzsnek vagytok gyümölcsei és pedig oly értékű gyümölcse, mint a minő éppen én vagyok. Bizonyosága ennek édes hazánk e nemzetiségű vidéke, hol a magyar nemzeti kultúrát oly fényes eredménnyel szolgáljátok, a hol a polgárok szívében évről-évre mélyebb és mélyebb gyökeret ver a ti munkátok folytán a magyar állam testéhez való tartozandóság édes érzelme, hol nem idegen többé a magyar szó, a hol többé állampolgár és állampolgár között anyanyelvre nézve lehet különbség, de a szív érzelmeit illetőleg éppen nem, avagy immár csak kevésbbé. Mondom, édes barátaim, a kép, a mit fent vázoltam, reátok is illik mindanniatokra; mert csak így hihetem el, hogy a leg-tisztább háláérzelem hozott titeket ide ünnepelni. ünnepelni ebbe az ősi otthonba, melynek szerető fiai valátok. Légy üdvözölve általunk te szent csarnok, a nemzeti kulturának dicső temploma.

De ne feledjük, uraim, hogy az intézetet nem a falak alkotják, hanem hogy a tanítóképző-intézetet azzá, a mi, azon áldott munkás

kezek tették a multban és teszik a jelenben, a kik a tanítóképzés nagy munkáját szívvel és észszel szolgálni élethivatásul választák.

És most kinek adózzunk őszintébb hálával, több elismeréssel? *Groónak*, ki ez intézetet születésének első évében gondozta, az Istenben boldogult mélytudományú *Lorencznek*, avagy a tanítóképzői internátusi rendszert a családi nevelés alapjaira fektető *Arányinak*, avagy éppen az intézet terhes gondjait jelenleg ellátó, a tanítóképzés reformjában országos értékű tevékenységgel dolgozó *Somogyinak*?!

Nem, elismerésünk, hálánk határtalan az intézet előjáróságának és tanártestületének minden tagja iránt. Dolgoztak ők, munkálkodtak tiszta lelkiismerettel, becsülettel ez intézet javára kivétel nélkül. Tudjuk azt, hogy tetteiket nem vette szárnyra a hírmadár, hogy szerte röpitse a világba, dicskoszorút még nem font fejükre a közvélemény hatalmas keze, de azért a nemzeti művelődés őrködő szelleme beleírta nevöket abba a láthatatlan könyvbe, melyre ez van írva «Non moriar!»

És ezzel végéhez értem visszaemlékezésemnek. De szíves engedelmmükkel még egy rövid perczre lefoglalom becses figyelmüket.

Tehát egy negyed század óta hat Pázmán szelleme ez intézetre. És én nem kétlem, biztos a meggyőződésem, hogy e lánglelkű hazafi szelleme itt mindenha élni és hatni fog; mert a szellemóriások tulajdonsága az, hogy mennél tovább és mennél behatóbban foglalkozunk velök, annál jobban megértjük őket, annál több szépet találunk bennök és és mindég újabb és újabb eddig nem ismert kiváló tulajdonságot fedezünk föl bennök. Egy soha teljesen ki nem aknazható nemes érczet és drágakövet rejtő bányát képeznek azok. Pázmány emlékei is legyenek ilyenek e falak között! Hasson szelleme mennél tovább, mennél behatóbban, mélyebben ezen intézetre, fedezze föl ez mennél több, igazabb és újabb tulajdonságát, hogy mint Pázmány, a népnevelés innen kikerülő apostolai, szintoly kitartással, hazafias lelkesedéssel, képességgel és buzgó odaadással működjenek e haza, az édes magyar haza művelődésén és fölvirágzásán, mint ő, és különösen az édes nemzeti nyelvnek terjesztésében, a nemzeti szellemnek élesztésében és megszilárdításában törekedjenek e dicső férfiú babérjai után.

Ember Károly.

Az egységes tanítóképzés felé.¹

Öröm uralja lelkünket; az ezredéves ünnepségek küszöbén állunk. Jóleső önérzettel tekint vissza minden igaz magyar az ezredéves multa, lázasan siet minden alkotó elme, minden munkabíró kéz, hogy egyéniségétől telhető termékkel gazdagítsa a nemzeti haladást bemutató kiállításunkat.

A tanügy terén is lázasan folynak az előkészületek. A második egyetemes tanügyi kongresszus minden szakosztálya maradandó szellemi

¹ A «Magyar Kisdnevelés és Népoktatás» f. é. november 15-én megjelent 14. számából.

kincset iparkodik megteremteni, megvalósítani: testté alkotni az eszmét, az igét.

A tanítóképző intézeti tanárok törekvését egy magasan szárnyaló, fenséges eszme sarkalja az odaadó lelkes munkára, ez a *magyarországi tanítóképzés egységessé tétele*. Ezen eszme tölti el minden ügybuzgó, ügyszerető tanítóképző tanár lelkét; ennek hatása alatt legbensőbb meggyőződéssel hirdeti, vallja, hogy méltóbb s maradandóbb kincscsel nem gazdagíthatja az ezredévi fennállás emlékét, mint a tanítóképzés egységessé tételével.

A tanítóképzésről szóló törvénynek az országos közvélemény szerinti módosítása, állhatatos, kitartó munka után révbe is jut a közel jövőben — ez mindnyájunk meggyőződése. A tanítóképzés egységes is lesz az állami intézetekben, de, fájdalom, nem a felekezetiekben. Az üdvös törvény írott malaszt marad a papíron, mint maradt eddig is.

Ha ez így lesz, — hogy pedig így lesz, azt a felekezetek iskola-fentartási jogköre és anyagi tehetetlensége kétséget kizárólag bizonyítja — a nagy lelkesedéssel megmunkált mű csonka marad.

Az egységes tanítóképzés felé való törekvésnek nem szabad e körülményt figyelmen kívül hagyni; mert ha az egység elve csakis az állami tanítóképzőkben fog nyilvánulni, a nemes törekvés eredménye csak fél-, azaz annál is kisebb siker leend.

Ezt megtérni nem szabad, nem lehet!

A mai tanítóképzési viszonyok botrányosságig szélsőséges voltát ki-ki ismeri. Ha a tanítóképzés nivóját csak egyrésztől sikerül emelni, a másikat ott hagyjuk, a hol van, a szélsőséges ellentét annál kirívóbban fog előtérbe nyomulni. A tanítóképzés egységét czélzó *javaslatok* készítése mellett oda is kell hatni, hogy azok *keresztülvihetőségének lehetősége a felekezeti képzőkben is érvényesülhessen*.

A tanítóképzést egységessé lehet tenni: a) a tanítóképzés teljes államosítása; vagy b) a felekezeti képzők állami segélyezése által.

A tanítóképzés államosításának eszméje régen felszínen van hazánkban; a múlt évi országgyűlésen, legalább érintőleg, tárgyalatott is. Ha a tanítóképzők államosíthatók volnának, tagadhatatlan tény, hogy szerte e hazában rendeztetnének e téren a most nagyon is zavaros, szélsőséges tanügyi viszonyok; másrészt az ezerféle fizetési kulcs szerint összeállított tanári fizetések, melyek mai napság 700—2000 frt közt váltakoznak, rendeztetnének. *Szóval a tanítóképzés államosításával nyerne a nevelésügy és maguk a tanárok is.*

A tanítóképzés államosítása a mai viszonyok szerint azonban *ki nem vihető*. Részt azért, mert az eszme még meg nem érett; éretlen gyümölcsöt erőszakkal letépni fájáról nem észszerű dolog, hiszen tudjuk, hogy az ily gyümölcs a legmesterkéltőbb érlelési módok daczára bár, elveszti természetadta zamatját, élvezése kellemetlen utóízeket teremt. Hagyjuk tehát természetes ápolás mellett megérni az eszmét; ha hazánk polgárságának értelmi színvonalra, kellő magaslatra emelkedik, a megérett eszme önként is valósulni fog.

Keresztül nem vihető az eszme anyagi okok miatt sem; pedig hát minden dolog keresztülvitelében pénz, pénz és újra pénz a nélkülözhe-

tetlen kellék. Az állami háztartás ezidő szerint az ily vállalkozásokat nem igen bírná meg.

Az eszme megtestesítését azonban legjobban akadályozza a felekezetek iskolaállíthatási joga. Ez darázfészek-természetű gordiusi csomó, melyet nem lehet rövid úton, élesre fent karddal ketté vágni. Ha az ügy lényegébe hatolunk, be is fogjuk látni, hogy a felekezeteknek e joghoz való ragaszkodása szívós, erőteljes s lelkes kitartása *méltánylandó is*.

A miniszteri jelentések évről-évre panaszkodnak a felekezeti képzők hiányos felszerelése, nemkülönbén ez egyes intézeteknél alkalmazott kevés számú tanerők stb. miatt; úgy, hogy egynémelyiknél egy-egy tanár heti 26—30 órát is ad. Ez annyi, mint a lelkiismeretes tanár életének gyors lejárata.

Ámde a felekezeti tanítóképzőknél mutatkozó bajok, hiányok a legtöbb esetben nem a jóakarát hiányából, de anyagi tehetetlenségből erednek.

A jó népoktatásnak legfőbb tényezői a jól kiképzett tanítók, mert ők nevelik a haza testének zömét képező polgárságot. A népnevelés tehát épen olyan fontos kamatozó tőkéje az államnak, mint bármely más jövedelmező források, hiszen az ország legfőbb kincsét a művelt nép, a gondolkozni tudó polgári elem képezi. A népet, a józan polgárokat a népoktatási intézetek nevelik az államnak; a népiskolák lelkei a tanítók, kiket állam s felekezet egyaránt nevel.

A középiskolák kulturmissziója nagy és fontos; de egy cseppet sem kisebb ám a tanítóképzőké. S mégis, míg a felekezeti középiskolák százazrekre menő állami segélyben részesülnek, (ez idő szerint az állam 37 felekezeti gimnáziumot 403,000 frttal segélyez) — addig a felekezeti képzők egy fillérenyi támogatásban sem részesültek eddig. Örömmel látjuk, hogy az ez idei költségvetésben 3000 frt van felvéve ily célra. Egy morzsa ez csupán, mely annyi éhezőnek csak felingerli, de nem csillapítja évtizedes koplalását.

Miért nem részesülnek a felekezeti tanítóképzők állami segélyezésben? Ezt indokolni aligha lehet!

Hány felekezeti képzőben végzett tanító működik állami iskolában. De bárhol működik is, bárhol képeztetett legyen, az az egy megdönthetetlen tény, hogy itt is, ott is az állami testet alkotó polgárok nevelését eszközli, azaz a haza javán munkál. Különbén ezt maga a tanügyi kormány, a népoktatás összes tényezőire egyenlő jogokkal s kötelezettségekkel kiterjedő nyugdíjintézetével fenyesen igazolja.

A felekezeti tanítóképzők hiányosak, tény; a tanítóképzésről szóló törvény módosítására irányuló törekvések az egész hazai tanítóképzés hiányossága mellett tanúskodnak. A tanítóképző tanárok javaslatai alapján módosíttassék a törvény, állapíttassék meg, minőnek kell lennie egy a kor színvonalán álló tanítóképzőnek; a hol a felekezetet ilyet anyagi okok miatt felállítani nem képes, állami segélyvel kell pótolni a hiányt, természetesen megfelelő számú állami tanárok alkalmazása és kellő ellenőrzési, illetve felügyeleti jog biztosítása ellenében. Ha ezt sikerült törvényileg biztosítani, ha meg lesz adva a felekezeteknek is a mód,

hogy képzőiket a kor kívánalmainak megfelelő színvonalra emelhessék, akkor jogosan követelheti a tanügyi kormány a minta-intézetet, akkor jogosan cselekszik, ha a meg nem felelő intézetektől megvonja a nyilvánossági jogot. A mai viszonyok között hiába küldi ki felügyelőit, hiába akármennyi megintést, mert a felekezetek anyagi tehetetlenségén zátonyra jut a legnemesebb törekvés is.

E mód a középiskoláknál fényesen sikerült, kétségtelen, hogy a tanítóképző-intézeteknél sem marad el az üdvös eredmény.

Az egységes tanítóképzés érdekében tehát első sorban oda kell hatni, hogy az ezt célzó javaslatok keresztülvihetőségének lehetősége a felekezeti képzőkben is érvényülhessen; vagyis a felekezeti tanítóképzők állami segélyezése megfelelő jogok ellenében (mint a középiskolákban) törvényileg mondassék ki.

Ezen az úton valósággá tehetjük az egységes tanítóképzés eszméjét, másként alig hiszem. Az iskolának nem jellege, de benső szelleme a lényeg. Kifogástalan, hazafias szellemű jó tanítóképzőkre van szükségünk, ezt óhajtjuk mindenek felett. E cél, a mai viszonyok között, a jelzett módozat alapján érhetjük el leginkább.

Eperjes.

Simkó Endre,

ker. coll. ág. ev. tanítóképző tanár.

A tanítóképzésről szóló törvény módosítása.

A pécsi r. kath. tanítóképző-intézet javaslata.

Mélyen Tisztelt Választmány!

A tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületének választmánya nevében Péterfy Sándor elnök és Sztankó Béla titkár urak által az iránt kerestetvén meg, adnék véleményes jelentést a tanítóképzés és tanítóképesítés, nemkülönben a tanítóképző-intézeti tanárképzésnek és tanárképesítésnek a tanügyi napi kérdések között élénk vitát keltett fontosabb mozzanataira nézve: a becses felszólításnak engedve, ezennel örömmel ragadom meg az alkalmat, hogy a hozzám intézett kérdésekre, különösen a kath. álláspont megvilágítása és jogosultságának kimutatása céljából úgy válaszoljak, a mint ezt a felekezetek tanügyi autonómiája az országos érdekek legcsekélyebb hátránya nélkül követeli.

A kath. népiskolák autonómiája az 1868: XXXVIII. t.-czikkben nyert szentesítést, mert b. Eötvös József akkori kultuszminiszter, habár az ő iniciatívájára indult meg az iskolaelközösítési mozgalom, még sem csinált állami monopóliumot a népoktatásból, hanem meghagyta csorbítatlanul a szülők jogát gyermekeik nevelésében; nem semmisítette meg a kath. egyháznak és felekezeteknek jogait sem, hanem, mint ő maga mondja egyik parlamenti beszédében, a törvény-javaslatot a legtágabb és legteljesebb tanszabadság elvére alapította; nemcsak a létező felekezeti iskolákat ismeri el, hanem teljes szabadságot ad új népoktatási intézetek föllállítására minden felekezetnek. Én ezen fölfogásban látom a szabadság elvének keresztülvitelét a tanügyi terén és ennél fogva az

államosítás kérdését, bármily irányban vettessék is fel, sem előnyösnek, sem igazságosnak nem tarthatom.

Az államosítás, ezen erőszakos jogsérelem előbb-utóbb keserűen megbosszulná magát azáltal, hogy a felekezetek az állammal folytonos hadilábon lennének, és a békés fejlődés ekképen megzavartatnék, míg ellenkezőleg jogaikban nem korlátozott és a törvényes követelményeknek megfelelő felekezeti, és ezek között a kath. iskolák és intézmények, valamint eddig hatalmas tényezői voltak a magyar tanügynek, úgy azok maradnának ezután is, ha az állami hatalom nem fordul ellenök, hanem őket jogaikban meghagyja és nemes törekvéseikben rokonszékves odaadással támogatja is. Mert minél jobban becsülik valamely államban a történelmi jogfolytonosságot, mely a kath. iskolákat áldásos hatásuknál fogva mindenkor megillette; minél jobban tisztelik azt a kormányok és népek; minél mélyebben vannak athatva ezen meggyőződéstől a törvényhozók: annál szilárdabb alapokon nyugszik a népek és nemzetek jóléte és boldogsága. Ezek szerint minden államosítási kísérlet, tehát a tanítóképző intézetek felállíthatási jogának az állam részére való kizárólagos eltulajdonítása is alapjaiban rendítené meg — magát az államot! Népoktatásügyi kormányunk nem szándékozik a mutatkozó hiányok orvoslása céljából ezen veszedelmes művelethez folyamodni. — legalább az országgyűlésen tett nyilatkozatok erre engednek következtetni. Hangsúlyozva lett az 1868-i népiskolai törvény revíziója, melyhez a népiskolák és a tanítóképző-intézetek lendületes fejlődésének biztosítékai fűződnek. — Nagy baj az, és a tapasztalás eléggé megmutatta, hogy ezen törvény a külföldieknek csekély különbséggel egyszerű másolata lévén: alkalmazása nálunk nehézkes és sok esetben kivihetetlen. Első sorban tehát a mi nemzeti szükségletünkhöz kell azt idomítani és távol minden nagyzási kísérlettől, azon változhatlan elvek keretében eszközölni a javításokat, melyek mind a tanításnak eredményére, mind a vallás-erkölcsös nevelés fejlesztésére üdvös befolyással lennének. És ebből a szempontból felette előnyösnek tartanám, ha az 1868: XXXVIII. t.-cz. oda módosíttatnék, hogy a népiskolák a helyi körülmények szerint p. o. falusi, városi, és felsőbb népiskolákra oszlanának és ezen felosztásnak megfelelőleg szerveztetnének és történnék természetesen a tanítók képzése is. Ezen felfogást tekintetbe veendőnek tartanám a tanítóképzés rendszereinek tervezett megállapításánál. Így azt hiszem, megszűnnék azon visszás helyzet, mely szerint pl. Budapest népiskolái az ország legjelentéktelenebb falvainak vagy pusztáinak iskoláival egy kalap alá hozatnak, s a működő tanítóktól, tekintet nélkül az iskolára, a hol tanítanak, egy és ugyanazon képzettség követeltetik meg. A mondotakból azonban nem következik, hogy az elemi népiskolák tantervét megváltoztatni kellene, mert jóllehet a népiskolai tanterv, ideértve a tanítóképzőit is, nem mindenben tökéletes mű, lényegében mégis a gyakorlati életnek megfelel, s azért egészben elvetni vagy megcsonkítani sem czélszerűnek, sem megengedhetőnek nem tartjuk, nem pedig azért, mert a mutatkozó hiányok okai szerintünk nem a tantervben, hanem az 1868: XXXVIII. t.-cz. egyéb intézkedéseiben vannak. Különben is a tanterv csak keret lévén, a tananyag minősége és mennyisége

a helyi körülmények szerint lenne megállapítandó maguk a városi és falusi iskolákra képesített tanítók által. Nagyon természetes, hogy ezen módosításokkal együtt járna a tankönyvek szerkesztésére és jóváhagyására is ezentúl több gondot fordítani. Inkább kevesebb könyvet, de jót és megfélelőt adjunk a gyermekek kezébe, és ne változtassuk léptenyomon azokat. A szegény falusi gyermek olcsó és jól szerkesztett olvasókönyvből is megtanulhatja azt, a mire neki szüksége lesz; a városi és talán tehetségesebb szülők gyermekeinek pedig bőven, és talán több segédeszköz felhasználásával lehet és kell is ismereteket gyűjteni, melyek magasabb műveltségüknek alapjául fognak szolgálni; — mert amazok minden valószínűség szerint szerény földművelő polgárok lesznek és maradnak, míg emezek vagy mint iparosok fognak szolgálatot tenni a hazának, vagy mint képzetesebb emberek az ország magasabbra hivatott intelligenciájában foglalnak majd helyet.

A törvényhozásnak a népiskolai tanügy reformjánál a nemzet napszámairól, a népiskolai tanítókról sem szabad megfélekednie, mert ők azon fontos tényezők, a kik nélkül semmiféle üdvös reform sem lesz keresztülvihető. Hogy a tanítóhiány oly nagy, hogy a tanítói pályára oly kevesen, és nem is a legjobb erők vállalkoznak, hogy a legtöbb tanító az anyagi gondok miatt nem felelhet meg hivatásának: ennek oka is az 1868: XXXVIII. t.-cz. revíziót követelő rendelkezésében foglaltatik. 300 frt évi fizetésért csak a legvégső esetben vállalkozik valaki 8—10 évi fáradságos tanulmányra, midőn hasonló előképzettség mellett jobb javadalmazású állásokra számíthat a fiatal ember. Én nem mondok újat, és csak tanügyünk és tanítóink érdekében vélek cselekedni akkor, midőn azok tisztességes ellátását nyíltan sürgetem, és abbéli meggyőződésemmek adok kifejezést, hogy tanügyünk lendületes felvirágzása első sorban a tanítók anyagi helyzetének alapos megjavításától függ, és minél tovább késik a törvényhozás, annál nehezebb lesz az országos cél, a magyar egészséges népnevelés eszményét megvalósítani.

A felekezeti tanítóképző-intézeteknél alkalmazandó tanárok képesítése iránt kilátásba helyezett reformokat, valamint a tanítóképzés és képesítés ügyében kontemplált államosítást nem lehet összeegyeztetni a felekezetek kezében levő jogokkal, melyeket az állam egész a mai napig elismert, tiszteletben tartott, 1868: XXXVIII. t.-czikkkel pedig szentesített, a 11—15. §§-ban gondoskodván egyúttal arról is, hogy e concessió a felekezetek kezében ne legyen oly eszköz, a melyet ezek esetleg az állam érdekei ellen fordíthatnának. Tudtommal a katolikus tanítóképző-intézetek talán egy kettőnek kivételével, tanfolyamok, tantárgyak, tanterv, tanórák, gyakorlóiskola, minősítés stb. tekintetében korántsem kifogásolhatók olyannyira, mint ezt sokan hangoztatni szeretik. A magas miniszteriumnak évi jelentéseiből legalább ezt lehet következtetni. A tanítók állami képesítése a hitfelekezeteknek az 1868: XXXVIII. t.-czikkben biztosított tanügyi autonómiájába ütközik, s azért nem tartom valószínűnek, hogy a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületének választmánya nevében velünk közlött tanügyi program ezen pontja nagyobb megrázkódtatás nélkül keresztülvihető legyen. Az állam, mint eddig is tette, saját érdekei szempontjából szabja meg a feltételeket,

melyeket akár a képző-intézetek felállítására, akár a képesítés színvonalára nézve szükségesnek tart, és közegei által őrkdjék a fölött, hogy érdekei megóvassanak, de ne avatkozzék a felekezetek jogaiba, melyeknek a tanítóképzés körüli érdekeiket ép úgy kötelességük előmozdítani, mint a hogy előmozdítja az állam az ő állami érdekeit. Mindenesetre szükségesnek tartanám a népoktatási tanügy fejlődésére nézve a felügyelet hiányainak orvoslását, mely hiányokat a semmitmondó iskolalátogatók nagyobb mérvű alkalmazásával talán palástolni lehetett, de megszüntetni nem. Ehhez járul, mint ezt maga a miniszter úr is beismeri, a tanfelügyelői intézménynek céltévesztett szervezete és elégtelensége. Itt volna tehát a legfőbb ideje annak, hogy a tanfelügyelet jelen alakjában megszünjék, és helyét egy életrevalóbb intézmény váltsa fel. Nagyon hosszasan kellene lennem, ha a szakfelügyeletre nézve mindent el akarnék mondani, a mi közvetve vagy közvetlenül a dologhoz tartozik. Annyi bizonyos, hogy a népiskolai tanügy felvirágzását egyéb célszerű intézkedések mellett különösen a szakfelügyelet van hivatva előmozdítani, de fájdalom, a talaj erre nincs eléggé előkészítve és kellőképen gondoskodva arról, hogy szakképzett egyének álljanak a tanügy élén, kikre a felügyeletett és a vezetés nehéz és felelősséggel járó tisztét nyugodtan bízni lehetne! Az olyan felügyeletet, mely nem szakszerű, nem tartom életre valónak, mert nem önálló, és mások információs után kényszerül indulni valamely intézet szellemi és anyagi niveaujának megítélésénél. Miért is a tanítóképző-intézetek felügyeletét, valamint magát a tanítóképzést is csak azok kezeiben látnám igazán biztosítva, kik szívvvel, lélekkel tanférfiak, kik oly képző-intézetekből kerültek ki, a hol a szakképzésnek megfelelőbb egyéni és semináriumi vezetés elvei szerint nem matematikusokat vagy történészeket, hanem igazi pedagógusokat neveltek, kik a tanítói és képzőintézeti tanári pályán szakavatottságukkal kitűntek, az egyesületi szellem előmozdítását sürgették, és a tanítói értekezleteket mint e tekintetben előnyös és igen fontos tényezőket kellő méltatásban részesítették. Szép, ha valaki a magyarosodás, a közhasznú intézmények terjesztése, vagy akár pedagógiai irodalom terén szerez érdemeket, de mégis legszebb és legnagyobb érdem, ha valakinek jó iskolája van; azért mindenek felett azon tanítók és tanárok léptetendőek elő, kiknek iskolája rendben van és egyéb tekintetben sem esnek kifogás alá. Ezen szempontból és hogy az önképzés is tápot nyerjen, elégségesnek tartom a fentemlített tulajdonokon kívül a tanítói oklevelet arra, hogy valaki szak- vagy tanfelügyelő, tanítóképző-intézeti igazgató vagy tanár lehessen, és nem érthetek egyet azokkal, kik az egyetemi költségű kurzust sürgetik, és ezáltal sok szegény, de különben hivatott embert a tanári pályától elriasztanak, a mi a mai tanító- és tanárszük világban valóságos csapás lenne a magyar népiskolai tanügyre. Az országos vizsgáló-bizottágok eszméjét nem fogadhatom el a felekezeteket megillető autonóm jogoknál fogva, de igenis nem idegenkedem a felekezeti, részemről a kath. vizsgáló bizottságoknak felállításától, akár egyházmegyénként, a hol tanítóképző-intézetek vannak, akár központosítva Budapesten a magyarországi kath. tanítóképző-intézetek számára. Ezen bizottságban jeles és a tanítóképzés terén működő

szaktekintélyek foglalhatnak csak helyet, kiknek egyedüli feladatuk az lenne, hogy a jelentkező tanárjelöltek szakképzettségét egy elméleti és gyakorlati szigorú vizsgálat alapján megbírálják és annak eredményéről érvényes bizonyítványt adjanak ki. Ezen bizonyítványok, vagy ha tetszik: tanári oklevelek, a tanítói oklevelekkel együtt államérményesek, mert ha van joguk létezni a felekezeti intézeteknek, akkor kell joguknak lenni arra is, hogy a kiállított oklevelek az állam által elismertetvén, a felekezeti tanítók és képző intézeti tanárok mindazon előnyökben részesülhessenek, melyekben illetően oklevelek folytán azok mai nap is részesülnek. Hogy valaki oklevélhez juthasson, erre nézve György Aladár úrnak a «Magyar Tanítóképző» 1893 novemberi számában közzétett álláspontját fogadom el, azon hozzáadással mégis, hogy én csak bizonyos esetekben és különösen akkor tartom szükségesnek a tudásra súlyt fektetni, az előtanulmányokra való tekintet nélkül, midőn valakiben hivatás is van, és alapos vizsgálat után igazolja képességét, ha azelőtt akár az iparos pályán működött is. Erre a körülményre napjainkban azért kell kiváló tekintettel lenni, mert a tanítók szegényes dotációja miatt a jelentkezők száma csekély, és ezeknek is egy nagy százaléka az előképzettségnek mai magas mértékét kimutatni képtelen. Részemről nem kötném magamat a IV. gimn., reál- vagy polgári iskola előképzettséghez, hanem az előkészítő osztályok felállítását sürgetném, melyekbe 15. életévüket betöltött, ép, egészséges testű és elméjű itjak, vagy 14 éves leányok vétetnének fel, kik főleg a nyelvtanban, fogalmazásban, és számolásban gyakoroltatnának, hogy ekképen a képző intézeti tanulmányokra előkészítve és azokban tájékoztató útmutatást nyerve, a képző-intézet 3 vagy 4 évfolyamát fennakadás nélkül elvégezhessek. Ha az előkészítő osztályok szerves összefüggésbe hozatnak a képző-intézettel, úgy mint a gyakorló iskolák, és ha maguk a képző intézetek is valóságos szakiskolák lesznek, — akkor a 3 évfolyamat teljesen elégségesnek gondolom. A ki az utolsó évfolyamat sikeresen befejezi, és erről iskolai bizonyítványt tud felmutatni, jogosult mint ideiglenes tanító működni, s egy, vagy legfeljebb két év múlva képesítési vizsgálatra jelentkezni. Ezen idő alatt van tulajdonképen alkalma a fiatal embernek magát gyakorlatilag képezni, elméleti ismereteit alkalmazni, szóval tanítóvá lenni, lévén itt is igaz, a mit a közmondás tart, hogy gyakorlat teszi az embert. Az ilyen gyakorlati tanító méltó a tanítói oklevélre, mely nézetem szerint, ha nem is érettségi bizonyítvány, de mindenesetre több, mint a jegyzői oklevél. Valamint a jó pap, úgy a jó tanító is holtig tanul, s azért czélszerűnek tartom a «gyakorlati vizsgálatok» behozatalát, melyre az okleveles tanítók első ízben működésük 3-ik, később csak 6-ik évében kötelezvék, ez által jogot nyervén állomásaikon véglegesíttetni, vagy üresedések alkalmával előléptetésben részesülni. E szakvizsgálat tárgyait az elméleti és gyakorlati pedagógia, a tanítás és módszertan, a népiskolák szervezetének tanával együtt — képezik; a szakvizsgáló bizottság tagjai közé pedig a képző-intézeti tanárok közül az igazgató, esetleg mások is, és a gyakorló iskolai tanító — felveendők, mert ezek ismerik legjobban volt tanítványaikat, és mondhatnak ítéletet azok készülsége fölött. Felfogásom szerint ezen szakvizsgálatok

több gyakorlati haszonnal járnak, mint a tanítóképző tanfolyamot befejező úgynevezett érettségi vizsgálatok, mert míg emezek inkább csak az elmélet terén mozoghatnak, addig amazok által az önképzés hatalmasan előmozdíthatnék, a gyakorlatiáság tényleg érvényesülhetne, s e mellett azon visszás helyzet is, melynél fogva eddig vajmi kevés figyelem fordított a szegény tanítók érdemeinek kellő méltatására, — megszűnének, s az érdemek igazságos jutalmazása lassan-lassan életbe léphetne.

Hátra van még, hogy a tanítóképző-intézetek igazgatásáról szóljak valamit. Az igazgató az intézet összes ügyeinek vezetője és őre levén, roppant munkakörrel bír, és súlyos felelősség nehezül vallaira. A mai rendszer mellett valóban az kell kérdezni, hogy az igazgatók, a kik egyúttal tanárok is, hol veszik az időt az intézet bel- és küléletének közvetlen tanulmányozására, a tanterv, a rendtartás, a fegyelem ellenőrzésére; az írásbeli dolgozatok tüzetes átnézésére és megbírálására; a növendékek gyakorlati fellépésével kapcsolatos teendők teljesítésére; a levelezésekre, az anyakönyvek, naplók, leltárak pontos és szabatos vezetésére; kik viselnek gondot a könyvtárra, a gyűjteményekre, a rendre, a tisztaságra; az épületre, minden ingóságokra, kik felelősek mindezekért és a cselédségért, — az igazgatók. Igen sok esetben, ha a tanárok collegialis közreműködésére nem számíthatnának, bizony kényszerűnének teendőik legnagyobb részét csak felületesen végezni, vagy el is hagyni. Oda kell hatni, hogy az igazgatók az intézetek közvetlen céljának intenzívebb megvalósítására több idővel és nagyobb hatáskörrel rendelkező szakközegek legyenek. Az igazgató tanácsot pedig, ott a hol ilyen van, mint fölöslegesen és olyant, mely már szervezeténél fogva — legnagyobb részt laikus elemekből állván — kevés életrevalóságot tanúsított, sőt az igazgatók működésének elébe akadályokat gördítve, saját hatáskörén is túlcsapott: megszüntetendőnek véleményezem, és pártolom azt a felfogást, mely szerint az igazgató-tanácsok teendőit, a mennyire ez lehetséges, pl. a közoktatásügyi tanács kiküldött tagjai teljesítsék.

Ezek volnának röviden nézeteim azon pontokra nézve, melyeket a tanítóképző-intézeti tanárok országos egyesületének választmánya megvitatás és hozzászólás céljából velünk is közölt, én pedig a t. tanári kar megbízásából és nevében írásba foglaltam.

Kelt Pécsset, 1985. okt. 3-ikán tartott tanári tanácskozmányunk alkalmából

Döbrössy Alajos,
tanítóképző-intézeti igazgató.

Az Országos Közoktatási Tanács szabályzatának ter- vezete.

(Levél a szerkesztőhöz).

Kedves Barátom! Legutóbbi szíves soraid megengedik, hogy a czímbe látható kérdéshez hozzászóljak. Élek is a becses engedelemmel. Csak egy kis baj van. Az t. i., hogy a kérdéses tervezetet a Te szerkesztményed a többi (napi és nem-napi) közlönyhöz képest későcskére

hozta. Távol legyen azonban tőlem, mintha e késelemért Téged akar-
nálak okolni. A viláért sem! Ugyan, mit is tehet arról az én kedves
barátom, hogy ahhoz az ő nyolcz kézre való munkájához a jó Isten
neki épen úgy csak két kezet adott, mint más közönséges emberfiá-
nak! Nos, a késelemből mindössze is csak annyi baj háramolhatik
rám, hogy a hozzászólhatók javarészét mások előlem már elszólván:
olyan munkába kell fognom, mint hajdan a Boáz földjén Noëminek,
vagy a mi még könnyebben megtörténhetik, elődeimet kell ismételnem.
Hajlandó vagyok ez utóbbit választani; de nem azért, hogy könnyebb,
hanem azért, mert jobban esik lelkemnek, ha nyíltan kimondhatom, a
mit előttem már annyian kimondottak, t. i., hogy a tervezett szabály-
zat szívem szerint beszél.

Itt, közbevetőleg, egy szívességre kérlek. Ha ugyanis, ezért az
én elragadtatásomért olyas valaki találna Téged interpellálni, a ki az
elébbi Közoktatási Tanácsnak tagja volt, hát nyugtasd meg őt az én
természetem felől; mondd meg neki: a legnagyobb elragadtatásban sem
kelek ki magamból annyira, hogy országos testületnek 24 év alatt be-
csületesen szerzett érdemeit se lássam, se halljam. Sőt ellenkezőleg!
Tudom azt is, hogy a mi benne fogyatozás találok, az nem az
övé, hanem a szerkezeté volt, melynek, mint annyi más emberi múlt,
úgy nála is, az időközben észlelt szükségletekhez kellett és kell alkal-
mazkodnia. E munka kezdődik most. Ennek örvendünk mi teljes szí-
vünkől. Örömemnek igyekszem is okát adni.

I. Emlékszel-e, hogy most néhány éve mennyire nekilendültünk
oda az *iskolai takarékpénztáraknak*? Nem is volt valamirevaló modern
pedagógus, a ki nem effélében utazott, szónokolt, vitatkozott, kapaczi-
tált. Tény az, hogy néhány éven át valóságos iskolai takarékpénztár-
lázban feküdtünk. És ma . . . hol, hány, a nemzetgazdaságra minő len-
dítő hatást gyakorló ilyenmű intézmény virágzik? Elébbivel majdnem
egy időben hurczoltatott be a házi-ipar-láz. Hogy csak magunkról be-
széljek: mi, tanítóképzők, elébb könyvkötők, azután durva, még azután
finom kosár-fonók, szalma-, gyékény-munkák készítői, egyikünk-mási-
kunk műfaragó, legutóbb gyermekjáték-készítők, esztergályosok valánk
és vagyunk. Jelenleg a slöjd-invázió fenyeget tanítóképzőt és népiskolát
majdnem olyan arányokban, mint elébb az iskolai-takarékpenztár vagy
a házi-iparkodás. Hát én sem a magam könyvtudománya iránt annyira
elfogult, sem olyan reszketeg, ügyetlen kezű öreg ember nem vagyok,
hogy csak az elméleti tudást tartanám hasznos, üdvös tudásnak s a
kézügyesség minden fajtájára megvető arcot fintonítanék, de az én egy-
szerű falusi eszem azt mondja, hogy népoktatási s általában tanító-
intézeteinket az érett megfontolás után elibök tűzött cél felé való
nyugodt, egyenletes haladásokor magukban véve bármennyire üdvös
áramlatok által is zavartatni engednünk nem lehet, nem szabad. Meg-
bosszulja magát ez engedékenység és pedig leghamarább, legbiztosab-
ban épen a megzavart intézeten. — Hogyne örvidenénk tehát, mikor
a kérdéses tervezet szerint közoktatásunknak épen a főfővezetője: vál-
lalkozik arra, hogy az ország pedagógiai quintessentiáját gyűjti maga
köré, azzal áll folyton-folyvást érintkezésben és így tanító-intézeteinket

az említettekhez hasonló inváziók hullámcsapásaitól megvédeni vállalkozik.

2. Nem oly régen történt. Juthat még eszedbe, kedves Barátom, hogy pedagogico-didactikai nevesebb czégeinknél nagy tömegekben vala raktáron elébb a svájci portéka, mely a divatból kifelé induló osztrák készletek helyébe rendelteték. A nagy közönség majd a szolidágukról híres angol gyártmányok felé látszék fordulni. Egynémelyikünk fogyasztó kedvét a francia szellemesség és elegancia kezdé maga felé hajlítani. Akár csak az az európai színvonalon álló confectio-üzlet ott nálatok a Váczi, a Dorottya-utczában, vagy a Nagy-körutak valamelyikén. Nemde megnyugtatóan hat a te lelkedre is annak tudása, hogy lesz ezután egy országos szakértő testület, mely a külföld közoktatás-ügyét ex officio szakadatlanul figyelemmel kíséri, annak régóta főhalmozott terménykészletéből, kellő körütekintéssel, a legjobb, a hazai talajban leendő termelésre legalkalmasabb vetőmagvat szemeli ki és így nem hágy magunkra bennünket, hogy önhibánkon kívül történt mulasztásunk után, pótlásában buzgólkodván, ezután is úgy formáljunk magyart, mint addig többször tevők, t. i. most egyik, majd másik, hirtelenében kézbe kapott külföldi mintának képeré és hasonlatosságára.

3. Nálunk népoktatásiaknál, a mint váltig tudod, a 25—27 év alatt szédítő gyorsasággal végzett haladás után is feles számmal vannak még az égető bajok. *Ilyenek* — már csak olyan logikai rendben mondom el, a mint hirtelen a levélíró-tollamra jönnek — *hogy* tanítóképzői tárgyaink feldolgozására stb. vonatkozó részletes utasításaink nincsenek; *hogy* most — 25 esztendő mulva is — legnagyobb részben hol a polgári, hol a középiskoláktól kölcsönként tankönyveket használunk; *hogy* tanárképzésünk ügye jóformán még most is a levegőben függ; *hogy* az annyira szükséges szakfelügyelet csak az állami tanító- és tanítónőképzőkre nézve vagyon kezdeményezve; *hogy* a néptanítók országos és egyöntetű képesítésének kérdése mai napig sincsen túl az akadémikus megbeszélgetés fokozatán; *hogy* a tanítóképzők új tanterve csak majd, ki tudja mikor, fog a megvalósulás fokozatára vergődni; *hogy* az 1879. évi: XIX t.-cz. végrehajtottnak még korán sem mondható; *hogy* a népiskola egyik-másik tárgyát, pl. a magyar nyelvet, módszertani jobb meggyőződésünk vagy ennek legalább többszörös és elég hangos hirdetése ellenére is, mind máig úgy tanítjuk, mintha a népiskola minden egyes növendékéből okvetlenül nyelvtudósokat kellene képeznünk. Aztán még nekünk esik fennebb, még mi csodálkozunk és keseregünk, hogy középiskolai alsóbb osztályos meg tanítóképzői növendékeinknek bármely más tárgyhöz nagyobb a kedvük, mint a magyar nyelvhez, irodalomhoz s ebben a különben kedves és szükséges tárgyban mutatnak föl a várakozás mögött leginkább elmaradó eredményeket. Úgy kell nekünk! Miért követünk el mindent arra, hogy tanítványaink e tárgyat már az elemi fokon lelkükből megutálják! stb. stb. Ha szervezve lesz amaz országos testület, melynek nemcsak hivatalos, hanem nevéhez, címéhez fűződő becsületbeli kötelessége mindezen bajokról, a helyszínén végzett tanulmányok alapján, tudomást szerezni; a bajok mibenlétét, a tudomány mai állása szerint, minden egyes észlelt

esetre vonatkozólag megállapítani, az orvoslás módja, eszközei megválasztása és sikeres alkalmazása tekintetében a szakszerű javaslatokat épen oda tenni meg, a honnan az orvoslás a legbiztosabban várható: van-e valami természetesebb, mint annak remélése, hogy a bajok biztosan megszűnnek?

4. Azt kérdem, mások is kérdezték már akárhányan és akárhányszor, hogy van-e nálunk a gyermekneveltetést, az iskoláztatást s ezzel kapcsolatos intézményeket érdeklőleg egészséges és megbízható közvélemény? Dehogyan van, dehogyan van! Ha ilyenünk volna, bizonyára meg nem történhetnék, *hogyan* mi szülők némely iskolafajt a repedésig megtömjünk, mást meg a kongásig üresen hagyjunk; *hogyan* gyermekeinket mihamarább iskolába tuszkolni, az iskolák egész során mihamarább keresztülhajszolni siessünk; *hogyan* ne az iránt érdeklődjünk főleg, hogy mennyire képes gyermekünk lelke az iskola nyújtotta táplálékot asszimilálni, hanem, hogy mekkora ismeret-készletet birt memóriája tárházába ideig-óráig leendő eltartásra fölhalmozni. Egészséges ilyenmű közvélemény mellett bizonyára nem ütné föl fejét minduntalan az u. n. túlterhelés kérdése; nem lenne annyi okunk a miatt panaszkodni, hogy ifjú nemzedékünk kedély-élete sivár, hogy az eszmények kultusza kezd nála csak tömegben s így is csak ritkábban előkerülő alkalommal, kellő megoldozás után, nem pedig a mint egészséges viszonyok között várni lehetne, szakadatlanul és egyénekenként nyilatkozni stb. Az országos közoktatási tanácsnak a közölt terv szerint leendő szervezése — az évente tartandó nyilvános közgyűlések révén — a legtermészetesebb, leghatósabb eszköz az óhajtván várt egészséges és megbízható paedagogico-didacticai országos közvélemény keletkezésére és fönmaradására.

Mondjak-e még többet őszinte örömem okainak föltüntetésére. Győződ-e térrel? Azt hiszem: nem igen. Az én időm is fogyta felé jár. Épen ezért, a mit még mondani akarok: csak így; a közölt tervezet egyes §§-hoz csatolt szél-jegyzetek alakjában adhatom.

Ad 1. §. Nem lett volna-e szükség, kérddheti valaki, már itt jelezni, hogy az országos közoktatási tanács föladatai közé a külföld közoktatásügyének szakadatlan megfigyelése is odatartozik? Azt mondom: nem. Ezt, mint önként érthető feladatot, nem szükség mindjárt a fõteendők között megjelölni. A 14. §. különben is gondoskodik e teendő végzéséről.

Ad 3. §. Az iskolai adminisztrációnak a tanács munkaköréből való kizárását részünkről is helyesnek tartjuk. Bénította, elforgácsolta az eddig is mind a minisztérium, mind a tanács erejét; utóbbiét különösen.

Ad 6. §. Az öt éves időszak vajon nem lesz-e ártalmára a munka folytonosságának, egyöntetőségének? Mindenesetre jó nyitva tartani az ajtót, az új munkaerő és munkakedv beáramlására. De vajon biztosíthatni-e az elébb jelzett követelményeket? Azt hiszem: igen. A kik az első öt éves időszakban beváltak, azok, nincs ok rá, hogy a továbbiban is megbízhatók ne legyenek s azonkívül a 9. §. szerint a tanács elnökének jogában áll, hogy egyes esetekben, mint szakértőket, a tanács tagok sorába nem tartozó egyéneket s tehát volt tanácsstagokat is, fölkérjen, bizottságokba beoszszon stb. A «közoktatási tanácsos» címre,

mint címre, úgynevezett demokratáink egyike-másika megereszthet ugyan egy-egy rossz élczet; de ez, azt hiszem, senkit sem fog elretteneni attól, hogy hasznavehető jó tanácsát, munkaerejét az ország rendelkezésére bocsássa. S a kit talán épen a cím sarkalna hasonlóra: Kinek minő alapos kifogása lehetne az ellen is? A fődolog ugyis nem a munkaöszön, hanem a derék, az üdvös munka.

Ad 7. §. Tudomásom szerint az eddigi Közoktatási Tanácsnak is voltak vidéki tagjai, de ezeknek működése csak a könyvbírálásra terjedt ki. A mennyiben az új tanácstagok az ország különböző vidékeiről és különféle iskoláktól lesznek kiszemelendők: ez intézkedés bizonyára nagyban fog hozzájárulni ama kívánság megvalósulásához, hogy a tanács közgyűlése az egész országot képviselje.

Ad 11. §. Az évi tiszteletdíjban részesítendő tagok közül a 6. 12. és 20. §§-ban nevezett másodelnök kimaradása, azt hiszem, csak toll- vagy nyomdahiba. Vagy talán másodelnöknek az államtitkár, valamely magasabb állású központi hivatalos személy, valamely méltóság, mint a rendes elnöknek esetről-esetre fölkérendő, kiküldendő személyesítője van contemplálva? Így a másodelnök tiszteletdíja, természetesen, elesik.

Sándor Domokos.

IS M E R T E T E S E K.

Tanítóképző-intézeti tanárok szakszerű képzése Poroszországban.

Pedagógiai, didaktikai s lélektani ismereteim kibővítése s a népoktatás tanulmányozása céljából a legutóbbi két iskolai évet az ú. n. «pedagógusok hazája»-ban töltvén, ezen idő alatt a mellett, hogy az ezidőszerint leghíresebb pedagógusok tanítványává szegődtem, egyúttal arra fordítottam minden igyekezetemet, hogy úgy a német s más nyugat-európai nemzetek német nyelvre fordított pedagógiai s lélektani irodalmával, valamint a nagy Németbirodalom egyes államainak összes népoktatási intézetei s intézményeivel a lehető legalaposabban megismerkedjem. Ez utóbbiakat nyomban összeméregtetve hazánk rokonfajú intézeteivel s intézményeivel, számtalanszor azon örvendetes meggyőződésre jutottam, hogy hazánk népoktatása a legtöbb német állammal nemcsak hogy kiállja a versenyt, hanem sok tekintetben mintául is szolgálhat azoknak, sőt — miként a többi közt, az alábbi közlemény adatai is bizonyíthatják — azt, egyenesen mintául is veszik.

Tanulmányaim közben feltűnt ugyanis nekem, hogy míg nálunk Magyarországon a tanítóképző-intézeti tanárok szakszerű képzése (?) céljából, csaknem egy évtizeddel ezelőtt külön, állandó tanfolyam szerveztetett; míg nálunk a tanítóképző-intézeti tanárképzés ügye évek hosszú sora óta a legélenkebb viták tárgya s maholnap már végleges

megoldását is remélhetjük: a Németbirodalom 24 államának egyetlen egyikében sem tettek a legújabb ideig semmiféle intézkedést ez ügyben s a németországi tanítók képzése mai napig is — részben igaz, nagy gondal kiválasztott, különös hivatásuknak minden tekintetben megfelelő, nagyrészt azonban a tanítóképzés ügyével és módjával teljesen ismeretlen, sőt még a tanításban sem gyakorlott, csak előadni tudó, tanerőkre van bízva.

Nem csoda, sőt ilyen körülmények közt egészen természetes dolognak tekintendő, hogy a német közoktatásügyi miniszterek figyelmeztetni kénytelenek a tanítóképzők tanárait, óvakodjanak a reájok bízott tárgyak elvont, tudományos alapon való fejtegetésétől, mert, úgy mondják, habár az általános képzésnek szolgálatot tesznek is, a tanítóképzésnek csak kárára vannak.

Nem csodálható továbbá az sem, hogy az egyes tanítóképző-intézeti igazgatók egyre panaszkodnak arról, mily nagy fáradtságukba s mennyi sok időbe kerül az újonnan kinevezett, középiskolákra képesített tanároknak a tanítóképzés és nevelés feladatával, módjával stb. stb.-vel való megismertetése. Csak a múlt iskolai évben is (1893/94.) 11 tanítóképző-intézeti¹ igazgatótól érkezett ily értelmű panaszos jelentés a porosz közoktatásügyi miniszteriumba.² Mind a 11 igazgató egyhangúlag azt állítja, hogy az intézetükben lévő közép-, vagy mint ott nevezik, felsőbbiskolákra képesített tanárok két, három, sőt még több évi gyakorlat után sem voltak képesek a tanítóképzők különös feladatával, a tanítónövények nevelési és tanítási módjával megismerkedni s még kevésbé az elemi iskolai gyermekekével, melyet pedig növendékeikkel mint leendő népiskolai tanítókkal is szintén meg kell ismertetniök.

Kétségtől eltekintve az az utóbb említett körülmény okozza azt is, hogy a tanítóképzői tanításról szóló német miniszteri rendeletek azon határozott követelése ellenére, hogy minden egyes tanítóképző tanár a saját tantárgya módszerét is tartozik megismertetni tanítványával, sőt már a saját tanításával is példát nyújtani tanítványainak arra, miként kell majd nekik is az illető tárgy tanításához fogni: e feladat igen sok tanítóképzőben az intézet egyetlen-egy tanárára hárul. Szerencse, ha találkozik olyan tanár, a ki eléggé ügyes és képes arra, hogy a tanításnak mind általános didaktikai, mind az egyes tárgyak tanításának különös módszertani alapelveit is nemcsak elméletileg előadni, hanem egyúttal gyakorlatilag is értékesíteni, azaz, mintaleczkék tartása útján szemléltetni is tudja, mint a hogy azt a drezdai frigyessvárosi száz kir. tanítóképző módszertanárától láttam és hallottam. Sok német tanítóképzőben azonban az elméletileg előadott didaktikai s methodikai alapelveket nem az előadó mintaleczkéi útján, sőt nem is az előadó által tanulják megismerni a tanítójelöltek.

Sajátságos, hogy Németországban még mai napig is sok — különösen tisztán egyetemi képzettségű, fiatalabb — tanítóképző-intézeti

¹ «Lehrer-Seminar», nem pedig «Präparandie», miként nálunk a tanítóképzőt hívják, mely Németországban csak előkészítő iskolája a tanítóképzőbe lépni készülőknek.

² L. a porosz közoktatásügyi miniszterium irattárában levő 1893. évi kéziratossá jelentéseket.

tanár, híve azon kárhoztatandó, ferde nézeteknek, hogy: «Elegendő, ha a tanítójelöltek alapos képzést nyernek az egyes tantárgyakban, mert a ki mit tud, az bizonyára képes lesz másokat is megtanítani az illető dologra, avagy Wolff Á. Fr. szerint: «Légy szellemes s tudj szellemeséget ébreszteni!» vagy pedig: «A földolog, hogy a tanítójelöltek helyes elméleti pedagógiai képzésben részesülnek, a tanítás gyakorlatába majd bejónak azok maguktól is.»

A népnevelés ügyét szívéükön viselő, arról gondolkozni szerető paedagógusok, egyetemi professzorok, tanítóképző igazgatók s éltesebb tanárok, rég meggyőződtek Németországban is arról, hogy a tanítóképzés (s közvetve a népoktatás) csak azon esetben lehet sikeres, ha olyan tanerőkre bízzák azt, kik a mellett, hogy széleskörű általános s az egyes tantárgyakban szakszerű tudományos képzettséggel bírnak, egyúttal az emberi lélek fejlődését, magát a népet, annak lelkét, jellemét, szokásait, életmódját, ideáljait, lelki s testi szükségleteit s az ezek ismeretén alapuló népnevelés és népoktatás, valamint a tanítóképzés feladatait s azon módokat és eszközöket is a lehető legalapossabban ismerik, melyek szerint e feladatok megoldásának történnie kell, illetőleg a melyek segítségével e feladatok ez idő szerint egyáltalában megoldhatók; de e nagy paedagógusok száma igen kevés, hatáskörük pedig alig több a népnevelés és oktatásügyért szóval és írásban való küzdelemnél. Elég legyen itt csak Németország ez időszert legnagyobb híré paedagógusának, Rein Vilmos dr. jeni egyetemi tanárnak a tanítók és tanárok szakszerű pedagógiai elméleti s gyakorlati kiképzésének szükségessége érdekében folytatott irodalmi harczára hivatkozni.

Azon kérdésemre, hogy miért nem gondoskodnak hát Németországban a tanítóképző-intézeti tanárok külön szakszerű képzéséről mind Szász-, mind Poroszország közoktatásügyi minisztériumaiban is azt a feleletet nyertem, hogy: «Németország tanférfiai között mindig akad elég tehetséges, tanítók képzésével is megbízható egyén, felesleges tehát az állam kiadásait külön képzőintézeti tanárképző tanfolyam, avagy intézet létesítésével szaporítani!»

Mennyire való ez az állítás s mennyire sikerült Német-, jobban mondva, Poroszországban az ily «tanítóképzéssel is megbízható» tanerők kiválasztása, arról tájékoztatást nyújtanak az említett tanítóképző igazgatók jelentései, a melyek, válják dicséretére a porosz közoktatásügyi kormánynak, nem is maradtak eredmény nélkül.

A Németbirodalom államainak tanügyi kormányai közt ugyanis a Poroszországnak látta be először, hogy a tanítóképzést nem tanácsos, sőt nem is szabad a véletlenre bízni s ezáltal esetleg az egész népoktatásügyet veszélynek tenni ki, Poroszországnak lévén a legtöbbször alkalma a fennálló tanítóképző tanárkiválasztási rendszer káros következményeit tapasztalni.

Bosse dr., Poroszország közoktatásügyi minisztere, ugyanis már 1892. évi november hó 14-én tanácskozássra hívta volt össze hazája jelesebb paedagógusait a tanítóképzőkben alkalmazott egyetemi képzettségű fiatalabb tanárok utólagos szakszerű kiképzése ügyében. Az ugyanazon hó 18-án megtartott tanácskozást maga a miniszter nyitotta meg, ki-

jelentvén azon szándékát, hogy, a mint az más országokban — itt feltétlenül tudnia kellett, hogy Magyarországon is — szokásban van, a tanítóképző tanárok szakszerű kiképzése czéljából a berlini kir. városi tanítókat képző intézettel kapcsolatosan továbbképző-tanfolyamot (Fortbildungskursus) óhajt nyitni, mert a mint mondá, minél magasabbra emelkednek a társadalom követelményei a tanítókkal s közvetve a tanítóképző-intézetekkel szemben, annál nagyobb gondot kell fordítani arra, hogy azon tanárok, kikre a leendő tanítók kiképzését bizzák, ne csak a lehető legalaposabban legyenek jártasak mindazon ismeretekben, melyeket növendékeikkel is el kell sajátíttatniok; hanem egyúttal jól ismerjék azon módokat is, melyek szerint a tanítóképző oktatásnak történnie kell, valamint azon útakat is, melyeken tanítványaiknak — ha, mint leendő tanítók, iskolájukban nap-napután gazdagabb és gazdagabb sikert óhajtanak elérni — majd egykor előre kell haladniok. Poroszországban azonban, folytatta tovább, habár nagy általánosságban véve elismerést érdemelnek is munkájukért a tanítóképzők s habár a fiatalabb tanerők továbbképzésükre, részint a könyvtáraikban található pedagógiai irodalom által, melyet tanulmányozhatnak, gyakorlóiskolájuk által, melyben gyakorolhatják magukat a tanításban, részint pedig a tanári konferenciákon folytatott módszertani beszélgetések, az igazgató és az éltesebb kollégák személyes hatása és példája révén; a közoktatásügyi miniszteriumba érkezett jelentések mindazonáltal azt bizonyítják, hogy a tanítóképzőkbe kinevezett fiatalabb tanárok önképzése vagy nem kielégítő, vagy pedig teljesen ferde irányú. Mindezen okoknál fogva szükségesnek látja a fiatalabb tanítóképző tanárok részére külön szaktanfolyam rendezését.³

A tanácskozáson résztvett tanérfiak mindannyian igen helyeselték Bosse dr. miniszter szándékát s nyomban meg is állapították nagyjából a szervezendő tanfolyam tervét s a keresztülvitelére vonatkozó főbb szempontokat, maga a tervezett tanfolyam azonban csak egy év múlva, t. i. 1893. évi nov. hó 2-án nyílt meg.

Én sajnos, e tanfolyam legvégén érkeztem ugyan Szászországból Berlinbe, mindazonáltal még elég jókor ahhoz, hogy szervezetéről és eredményéről személyesen meggyőződjem. Sokat köszönhetek e tekintetben a berlini kir. tanítóképző nagyérdemű igazgatója, *Paasche* iskola tanácsos szíves felvilágosításának, különösen pedig *Schindler* titkos irodatanácsos úrnak azon kitüntető szívességéért, hogy az ezen tanfolyamra vonatkozó s a porosz közoktatásügyi miniszterium irattárában elhelyezett kéziratokat áttekintés czéljából rendelkezésemre bocsátotta.

Az 1892. évi nov. 18-án tartott tanácskozásból kifolyólag a rákövetkező tavaszon (1893. ápr. 21-én) dr. Bosse miniszter úr rendeletet intézett Poroszország 12 provinciájának iskolai tanácsaihoz (Provinzial-Schul-Collegium)⁴ a mely egész bizonyossá tette a tervezett tanítóképző tanárképzői tanfolyam megnyitását. E rendelet így szól:

³ 1892. évi. nov. hó 18-án a porosz közokt. miniszteriumban tartott tanácskozásról felvett jegyzőkönyv kivonata. Eredetije a porosz közokt. miniszterium irattárában van.

⁴ Poroszország u. i. 12 provinciára, kormányzóságra van felosztva. E provinciák min-e egyikének külön-külön saját fő tanügyi hatósága van, melynek «Kormányzósági Iskolai

«Az 1893/94. iskolai év téli felében a népoktatás szolgálatában álló tanítók, illetőleg tanárok részére továbbképző tanfolyamot (Fortbildungskursus) szándékozom berendezni az itteni (t. i. berlini) kir. városi tanítókat képző intézettel szoros kapcsolatban. Ezen tanfolyam tervének tudomásvétel céljából való idecsatolása mellett meghagyom a «Provincziai Iskolai Tanács»-nak, hogy a felügyeletére bízott provincia területén lévő tanítóképzői előkészítő- (Präparandenanstalt) és tanítóképző-intézeti (Lehrer-Seminar) segéd és fiatalabb rendes tanítók (tanárok) sorából nevezzen meg nekem egyet-egyét, kinek a szóban lévő tanfolyamra leendő behívását leginkább szükségesnek látja. Megjegyzem, hogy a tanfolyamon résztvevőknek Berlinben való tartózkodásuk idejére az e célra szolgáló alapból segélyt fogok nyújtani s az ide és vissza utazásuk költségeit is (vasúti III-ad osztály) megtérítem.

Az ezen rendelethez csatolt, a tanfolyam szervezését illető, az 1892. nov. 18-iki tanácskozáson megállapított terv főbb pontjai a következők:

1. A tervezett, évről-évre ismétlődő továbbképző tanfolyamokra a tanítóképzőt előkészítő- és tanítóképző-intézeti segéd s fiatalabb rendes tanítók (tanárok) lesznek behívandók, szakismereteik kibővítése s a tanítóképző tanítás módjának elsajátítása végett.

2. A tanfolyamok az iskolai év téli felében tartandók meg, és pedig a berlini kir. városi tanítókat képző intézet helyiségeiben.

3. Minden tanfolyamon előadásokat fognak tartani a vallástanból, német nyelvből, történelemből és a pedagógia valamely ágából, azonkívül felváltva a tanítóképzők egyéb tantárgyaiból is. A előadásokon mindenkifelett az egyes tantárgyak módszeres tárgyalására fordítandó nagy gond. Az egyes előadásokkal kapcsolatosan a tanárok részéről mintaleckék, a tanfolyam hallgatói részéről pedig próbatanítások tartandók a tanítóképzőt előkészítő iskolában s magában a tanítóképzőben is.

4. Alkalom nyújtandó a tanfolyamon résztvevőknek a zenében és rajzban való továbbképzésre is, még pedig lehetőleg kapcsolatosan a kir. Templomi Zeneiskolával (Königl. Institut für Kirchenmusik) és a kézműiparosok rajziskolájával.

5. A tanfolyamnak az előadó tanárok által megállapított tanítási rend szolgál alapjául, a mely egyúttal magában foglalja a tanfolyam hallgatóinak magánolvasmányaira, írásbeli dolgozataira s a tanszerek tervszerű használatára vonatkozó utasításokat is.

6. A tanfolyamon tartandó előadásokra hetenkint legalább is 18 óra fordítandó, ezen órák időbeli beosztása azonban a tanítóképző tanárok s tantermek szabad vagy elfoglalt voltától tétetik függővé.»

Az 1893. ápr. 21-ki miniszteri rendeletre 10 provincia ugyan-

Tanács» (Provinczial-Schul-Collegium) a neve. Elnöke e tanácsnak a «provincziai fő iskola tanácsos» («Provinczial-Ober-Schulrath») ki mindenkor egyúttal a provincziának is kormányzó-elnöke; tagjai pedig a közoktatásügy szolgálatában lévő tanférfiak sorából kerülnek ki s számuk 2—4 közt váltakozik; ezek «provincziai iskolatanácsos» (Provinczial Schulrath) címet viselnek. A «Kormányzósági kir. Isk. Tanács» ügykörébe tartoznak a felsőbb- (közép) iskolák, tanítóképző- és képzői előkészítő-intézetek összes dolgai; azonkívül pedig az összes provincziai tanítók s tanárok képeztése stb. stb.

annyi tanárt jelölt ki a tanfolyamra való behívásra. Két provincia nem jelenthetett be senkit sem, bár azokban is találkozott olyan tanár, kire szintén ráért volna a tanfolyami továbbképzés, de helyettesítésükkel nem volt kit megbízni.

A bejelentett tanárokat 1893. nov. hó 2-ára hívták Berlinbe. Ugyanaz napon nyílt meg a továbbképző tanfolyam s kezdődtek meg az előadások is, melyek 14 napi (karácsonyi szünidei) megszakítással 1894. évi márczius hó 20-áig tartottak és pedig, mivel a tanítóképző helyiségei nappal el voltak foglalva, az estéli órákban, kivéve heti két órai délelőtti előadást, melyet a népoktatási intézetek szervezetéről *Vater* titkos kormánytanácsos a közokt. minisztériumban lévő szolgálati irodájában tartott meg.

A tanfolyam külső ügyeinek vezetését *Skrodsky* brandenburgi (berlini) kormányzósági iskolai tanácsosra bízták, az előadások tartását pedig öt kiváló tanférfi vállalta magára: egy titkos kormánytanácsos, a berlini tanítóképző igazgatója, egy egyetemi s két tanítóképzői tanár.

A továbbképző tanfolyamon tartott előadások tárgyai, rendje s módja:

Paasche iskolai tanácsos, berlini tanítóképzői igazgató karácsonyig *Salzmann* «Hangyakönyvecské»-jét olvasta a tanfolyamon résztvevőkkel, új év után pedig «*Conrad Kiefer*»-jét. Ezek mellett nemcsak a legfontosabb pedagógiai alapelvek kerültek behatóbb tárgyalás alá, hanem egyúttal más, rokon tartalmú művek, különösen a «*Rákkönyvecské*» egyes részei is elővonattak összehasonlítás czéljából. Az előadások utolsó óráit a «*Rákkönyvecské*» előszavának részletes tárgyalása foglalta le az addig letárgyalt anyagra való folytonos visszapillantással. *Salzmann* fentemlített műveiből vették a tanfolyam hallgatói által készített három pedagógiai írásbeli dolgozat tételeit is.

Herrmann dr. egyetemi tanár a brandenburgi-porosz történelemből tartott előadásokat. Letárgyalta az egész porosz hazai történetet Poroszország létrejöttétől kezdve az új nagy Németbirodalom megalakulásáig. Előadásai közben folyton kiemelte azon módszertani alapelveket, melyek a különböző korú ifjúság történelmi tanításánál szem előtt tartandók. A tanf. hallgatói 7 próbatanítást tartottak és 4 írásbeli dolgot készítettek a történelemből.

Fritze dr. tanítóképző főtanító (tanár) letárgyalta előadásaiban a képző-intézetek összes németnyelvi tárgyait. Behatóan foglalkozott különösen az értelmes és szépolvasás tanításának, s a nyelvtani tanítási anyag helyes kiválasztási módjával. Ez utóbbinál tekintettel volt a tájsházásokra s Poroszország különböző nemzetiségeinek nyelvére. A költészettani órákon a költemények tárgyalási és értelmezési módjáról értekezett, gyakorlati útmutatást is nyújtva hallgatóinak a tanítóképzői olvasókönyv nehezebb költeményeinek tárgyalásáról. Ismertette az irodalomtörténet tanításának módszerét, valamint az írásbeli munkára való előkészítésnek és az elkészített dolgozatok megbírálásának módját. Végre értekezett a tanítójelöltek magánolvasmányairól, azok megválasztásáról és olvasásáról. Összes előadásaiban a tanítóképzői tanítás módját ismertette ugyan elsősorban, de folytonosan tekintettel volt a nép-

iskolai tanítás didaktikai s módszertani alapelveire is. Fritze dr. maga is tartott mintaleckéket.

Fritze tanítóképző rendes tanító (tanár), a földrajzi tudományok történetét adta elő, kiterjeszkedve a földrajz tanításának különböző módszereire s a földrajz tanítási anyagának kiválasztási szempontjaira. Az összes földrajzi előadások gyakorlati szemléltetéssel voltak egybekötve.

Ezen előadásokon kívül alkalmuk nyílt a tanfolyam hallgatóinak más téren is a továbbképzésre. Így pl. engedélyt nyertek a kézműiparosok rajziskolájában a rajzon, a Kir. Templomi Zene-intézetben pedig a zene gyakorlására s az ezen iskolákban tartott tanításokon való megjelenhetésre, nemkülönben eljárhattak az egyetem nekik tetsző előadásaira is.

Feltűnő, hogy a tanítóképzőknek különben igen fontos tantárgyaival pl. a szám- és méréstannal, természet- és vegytannal, továbbá a gazdaságtannal sem a tanfolyam vezetői és előadói, sem pedig az azon résztvett tanítóképző tanárok egyáltalában semmit sem törődtek, a mi véleményem szerint óriási mulasztás volt mind a két fél részéről.

A tanfolyam összes költségei 16000 márkát (10,000 frtot) tettek ki, mely összegből a hallgatók napidíjaira 8640 márka (havonként 80—80 márka = 50 frt) az előadók, az ének és rajztanítók díjazására 4600 márka. egyéb költségekre (világítás, iskolaszolga, a tanfolyamon résztvettek vasúti költségei stb, stb.) 2760 márka jutott.

A mi a fentismertetett tanítóképzői tanárképző tanfolyam eredményét illeti, arról bizony alig lehet valami sok dicséretet mondani. Az intéző körök s az előadó tanárok, mint az előadottakból is láthatni, mindenesetre helyes módon s fáradtságot nem kímélve igyekeztek eleget tenni a rájuk bízott feladatnak; megvolt a hallgatókban is — legalább eleinte — a kedv és jóakarát; de a tanfolyam berendezése, az előadási órák beosztása az előbbieket, és különösen az utóbbiakat roppant akadályozták a kitűzött cél felé való haladásban.

A legnagyobb baj volt mindenesetre az, hogy a tanfolyam előadásait tanterem hiánya miatt az esteli órákban, lámpavilág mellett kellett megtartani; még pedig a tanfolyam egész ideje alatt este 7 és 9 óra közt. Nagyon természetes tehát, hogy különösen a szemléltetéssel egybekötött előadásokat a legjobb akarat mellett sem kísérhették kellő figyelemmel és eredménnyel a tanfolyamon résztvettek. Azután meg még az a káros következménye is volt e körülménynek, hogy a tanfolyam egyetemi képzettségű hallgatói (10 közül 7) a nappali szabad időben felkeresték régi tanáraikat s újra egyetemi hallgatókká lettek s élvezték az arany «akadémiai szabadság»-ot s habár az esteli előadásokon való megjelenést kötelességüknek ismerték is, mindazonáltal csak amolyan másodrendűeknek tekintették azokat annak ellenére, hogy kizárólag csak is az utóbbiak kedvéért hívták be őket.

Ha figyelembe vesszük továbbá a tanfolyam rendezésére fordított költségeket s egyúttal a hallgatóknak magánpénzükből is fedezett kiadásait, végre pedig azon óriási kellemetlenséget, költségeket s veszélyt, melyet a tanfolyamra behívtak helyettesítése vont maga után: akkor határozottan állíthatjuk hogy a berlini tanítóképző

tanári továbbképző tanfolyam a Porosz-államnak, valamint a hallgatóknak is sokkal több kárt okozott, mint a mennyit használt.

Ez utóbbi meggyőződésre jutottak maguk a tanfolyam szervezői is, köztük elsősorban Bosse dr. közoktatásügyi miniszter, ki épen ezen oknál fogva elhatározta, hogy a továbbképző tanfolyamot, habár eredetileg évről-évre ismétlődőnek tervezte, a jövőben nem fogja többé megtartani, vagy legalább is nem a megkísérlett módon. Örömmel közölhetem itt azt, hogy a porosz közoktatásügyi miniszteriumban való több heti tartózkodásom ideje alatt egész részletesen volt alkalmam megismerettni az ottani miniszteri tanácsos urakkal a tanítóképző tanárképzésnek hazánkban dívó s tervben lévő módjait, melyeket ők saját nyilatkozatuk szerint Bosse dr. miniszter figyelmébe ajánlottak. Nem valószínűtlen tehát, hogy az ezután rendezendő porosz tanítóképző-intézeti tanárképző tanfolyam egészen magyar mintára fog szerveztetni.

Adja az Eg Ura, hogy édes hazánk, mint a hogy idáig is sok tekintetben, úgy ezután a népoktatás, különösen pedig a tanítóképző tanárképzés terén is kitűnjék Európa államai között!

Berlin 1894. július hó 31-én.

Répay Dániel.

okl. tanítóképző-intézeti tanár.

I R O D A L O M.

Encyklopaedisches Handbuch der Paedagogik von W. Rein. Langensalza.

Több mint másfél éve, hogy folyamatban van e munkának füzetes kiadása, melynek tervezete négy kötetre szól, és most már egy vaskos kötet van belőle a könyvpiaczon.

A műnek hirneves tervezője és szerkesztője oly tekintélyes munkatársakkal, mindmegannyi szaktudóssal vette magát körül, a kik már eleve is teljesen megnyugtattak abban, hogy egy teljesen önálló, komoly alaposságra valló művel gyarapodik a tanügyi irodalom. És valóban, egyenkint elolvasva ez encyklopaedikus módon tárgyalt kérdéseket, meggyőződhetünk arról, hogy a szerkesztő figyelmét nem kerüli ki egy tétel sem, mely a rendszeres pedagogia széles körébe tartozik. Menten minden philosophiai egyoldalúságtól, épen minden felekezeti szűkkeblűségtől szólnak az egyes cikkek ezen kérdésekről, melyekre a tudomány mai álláspontja szerint az ethika és psychologia adnak felvilágosítást, világosan és kimerítően tárgyalják a tételt, megjelölván egyúttal helyét, értékét és jelentőségét a pedagogiában. Nem egy cikk becses essayszerű értekezéssé növekedik. A physiologia és orvostudomány is, sok becses útmutatással szolgál. A tudos cikkek megtanítják a pedagógust a gyermek testi és szellemi szervezete alakulásának megismerésére, hogy annál biztosabban járhasson el nevelői feladatában. A módszertan és

didaktika minden követelménye élénken tárul elénk. Hely jutott az általános érdekű szociális kérdéseknek is, melyek az iskolai szervezetre, annak társadalmi fontosságára és a tanítóképzésre vonatkoznak. Csak a pedagógia historikumára vonatkozó cikkek nem teljesek, és ennek a szerkesztő meg is adja okát. E téren csak most kezdődik a tudományos kutatás. Még nem nyílt meg minden forrás, a kutatók még nincsenek kritikailag egybeállítva, még az egyes korok nem dolgoztattak fel egyes monografiákban, melyekből világosan kitűnnék a kor nevelési elveinek egyéb szellemi áramlataival való szoros és benső kapcsolata. Ezen előmunkálatok nélkül tudományos összefoglalását a pedagógia historikumának pedig szócséplés nélkül nem lehet nyújtani. Ezért csak imitt amott közöl ide vágó cikkeket, melyekből azonban kitűnik, hogy az odatartozó kutatókat jól felhasználta, és igaz képet igyekezett nyújtani. Természetes, hogy e nemű cikkek mind a német iskolázásra vonatkoznak.

Jellemző világot vet azonban a szerkesztő elfogulatlanságára az a szándéka, hogy a külföldi iskolázásnak is helyet kíván juttatni könyvében. Az a terve, hogy egy függelékben áttekintést nyújt a külföldi iskolázás fejlődéséről és jelen állapotáról. E munkát kiváló írók végézik minden egyes országból. Ennek szükségességét azzal indokolja, hogy a külföldi államokban élénk mozgalom folyik a nevelés terén, mit a német embernek ismerni kell, ezenkívül is szükséges, mert alig van kérdés, mely oly méltó volna általános emberi érdeklődést kelteni, mint a neveléstudomány problémája.

Mivel nem szándékom a többi cikk rovására egy kettővel különösebben foglalkozni, tájékozásul egy két ismert pedagógus és szaktudós nevét sorolom fel, a kik e mű munkatársai: Beyer, Höföding, Jäger, Jodl, Lazarus, Matzat Paulsen, Rein, Richter, Sallwürk, Schiller, Thrändorf, Ufer, Vogt, Ziehen.

Végül meg kell említenem, hogy nagyban növeli a mű értékét az a bő bibliográfia, mi minden egyes cikkhez csatoltatott. Ezzel is tájékoztató, biztos vezető, és önálló munkásságra serkentő kíván lenni.

Stern Abrahám.

Rousseau: Emil, vagy a nevelésről. Fordította *Füredi Ignác*s. Második kiadás. Budapest. Franklin. 640 l. Ára 3 ft.

20 éve, hogy Füredi Ignác Rousseau Emiljét lefordította, a fordítás azóta teljesen elfogyott és most újra megjelent második kiadásban. Ez új kiadás a régihez képest nagy haladást mutat, formatuma tetszetős, papírja, nyomása igen szép, azonkívül Rousseauinak arc képe is díszíti a munkát. Kiállításra nézve tehát a könyv valóságos díszmunka és ehhez képest ára nagyon mérsékeltnek mondható. De nemcsak külső kiállítása dicséretes, hanem még inkább a fordítás maga. Füredi neve, ki a magyar nyelvészet terén jó hírnevet vívott ki magának, elég garancia a fordítás magyarosságára nézve. Valóban a fordítás magyaros, gördülékeny, folyékonyan olvasható. Bármely lapot felüssünk, meggyőződhetünk róla és így találmra a 96. lapról idézek pár sort: «Fent

említve volt már, hogy a büntetést nem szabad fenytéskepen a gyermekre mérni, hanem akként, hogy azt rossz cselekedetei természetes következményeül tekintse. Ennélfogva ne tartsatok neki szónoklatokat a hazugság ellen, hanem figyelmeztessétek inkább a hazugsággal járó kellemetlenségekre, minő p. az, hogy a hazugnak akkor sem hisznek, midőn igazat mond is . . . s í. t.» Füredi tehát nagy szolgálatot tett a magyar pedagógiai irodalomnak, midőn az Emilt újra, javított kiadásban közre bocsátotta; hisz ped. irodalmunk fejlődésének első feltétele, hogy a pedagógia klasszikusait jó magyar fordításban birjuk. Az Emil pedig azon művek közé tartozik, melyeket minden neveléssel foglalkozónak ismernie kell. A tanítóképző-intézetben pedig nélkülözhetetlen az Emil fordítása, mert belőle részleteket, szemelvényeket mutathatunk be növendékeinknek, sőt kellő útmutatással az egész könyvet is kezükbe adhatjuk. Az új kiadás értékét az is emeli, hogy Füredi úr hátul a 637—40 lapon Rcusseau életrajzát és elveinek rövid összeállítását nyújtja. Kivánjuk, hogy a derék munka minél több kiadást érjen és újabb kiadásnál csak azt kívánóok, hogy az egyes könyvek tejezetekre osztassanak, továbbá jó tartalomjegyzék csatoltassék hozzá, mert ezáltal a munka használhatósága még jobban fokoztatnék.

Dr. Málnai Mihály.

EGYESÜLETI ÉLET.

Adakozzunk Hetey Gábor síremlékére!

— Felhívás. —

Hetyey Gábornak, a népoktatás egyik buzgó munkásának, jeles gyermekvers-költőnek sírját a budapest-rákosi temetőben egy korhatag fejfa jelzi. Még egy-két év s jeltelen lesz a sír! . . .

A Hetyey Gábor neve és működése zászló volt, a mely köré egykor lelkesedéssel sorakoztak Magyarország tanítóképző tanárai. Emlékét kegyelettel őrzik volt tanítványai s azok, kik költészetének alkotásából élvezetet s tanúlságot merítenek.

A kitűzött zászló fenlobog, a versek országszerte élnek a gyermekek szívében s ma-holnap nem lesz hely, a hova letegyük kegyeletünk koszorúját . . .

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete a megalapítója iránt érzett kegyeletes érzelemmel szólítja fel az ország tanítóképző tanárait, a megboldogult volt tanítványait, barátait s emlékének tisztelőit, hogy bármi csekély összeggel is járuljanak a síron felállítandó emlékkő költségeihez.

Hetyey Gábort a küzdelmes élet korán sírba vitte. Mi, a kik osztozunk az ő tevékenységének sikereiben, áldozzunk néhány fillért az ő

emlékére. Hadd hirdesse egy bármi szerény sírkő a mai nemzedék háláját az iránt, a ki egész életében minden erejével szolgálta a tanítóképzés és népoktatás közügyét!

Tisztelettel kérjük az adakozókat, hogy adományaikat az 1896. évi márczius 1-ig *Komáromy Lajos* tanár úrhoz, az egyesület pénztárosaéhoz (Budapest, VI. Aradi-utca 64.) szíveskedjenek küldeni.

Kelt Budapesten, 1895. november 18-án.

A Tanítóképző-Intézeti Tanárok Országos Egyesülete nevében:

Péterfy Sándor,
elnök.

Nagy László,
titkár.

A pozsonyi állami tanítónőképző tanári testületének átirata.

— Javaslat a tanítóképzési törvények revíziója ügyében. —

Jegyzőkönyvi kivonat. A pozs. m. kir. áll. tanítónőképző 1895 okt. hó 15-én tartott tanári értekezletéről. Jelen voltak Wollmann Elma igazgatónő, Chalupa Viktorné és Fiéba Izabella rendes tanítónők, Belányi Tivadar, Orbók Mór, Menich Antal, Könyöki József, tanárok és Marian Józsefné mint jegyző.

II. Elnök közli a tanári testülettel a tanítóképző tanárok országos egyesülete választmányának hozzá érkezett felhívását a tanítóképzési és tanítóképesítési törvények módosítása tárgyában és kérdi, hogy e tekintetben történt e már tárgyalás a multban?

Mint hogy a multban erre nézve sem tárgyalás, sem megállapodás nem történt, a tanári testület tekintettel az igazgatói változásra és sok egyéb sürgős teendőre, a javaslatot most már nem tárgyalja, azonban kimondja, egyenkint foglalkozván a javaslattal, általában hozzájárul a Nagy László fele javaslathoz.

Pozsony, 1895. november. 6-án.

Wollmann Elma,
igazgatónő.

Marianné-Günther Anna,
ért. jegyző.

Jegyzőkönyv

a választmánynak 1895. évi október hó 21-én tartott üléséről.

Jelen vannak: *Péterfy Sándor* elnöklete alatt: *Dr. Herzmann Antal*, *Léderer Abrahám*, *Nagy László*, *Peres Sándor*, *Groó Vilmos*, *Málnay Mihály*, *Radó Vilmos*, *György Aladár*, *Stepankó Albert*, *Sztankó Béla*, utóbbi jegyző.

1. *Péterfy Sándor* elnök az új iskolai évi első választmányi ülés alkalmából melegen üdvözlí a tagokat, s ez évi munkálkodásukhoz Isten áldását kéri.

2. *Léderer Abrahám* a napirend előtt kíván felszólalni, s azon

alkalommal, hogy Péterfy Sándor, mint nyugalmazott tanár, ezúttal elnököl először, szíve mélyéből kíván minden jókat a közszereteten álló elnökök; s a választmány legodaadóbb bizalmáról biztosítván őt, kívánja, hogy Péterfy sok és sikerekben gazdag munkája által jól megérdemelt nyugalmaztatása idejét friss lélekkel továbbra is a tanítóképzés ügyének szentelve — élvezhesse igen sokáig, s mindvégig boldog meglegedettséggel. (Eljenzés) Péterfy meleg köszönetet mond a szívélyes, üdvözlő jókívánatért s készséggel jelenti ki, hogy egész életében mindig kiváló öröme leendő szolgálni azt az ügyet, melyet eddig is legjobb tehetsége szerint szolgált s mindig jól esett szolgálnia.

3. Elnök jelenti, hogy a vall.- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr ő nagyméltósága — választmányunk kérésére — kegyes volt az egyesületi közlöny segélyzése céljából évenként engedélyezett összeget ezúttal 700 frtra felemelni. — A választmány miniszter úr ő nagyméltóságának egyesületünk iránt való jóindulatáról s érdeklődéséről tanúskodó ezen kiváló kegyéért legőszintébb s legmelegebb köszönetét jegyzőkönyvileg fejezi ki.

4. Elnök jelenti, hogy az utolsó (május havi) választmányi ülés óta az elnökség a debreczeni választmányi ülés határozatából kifolyólag, s az egyesület nevében ez évi június hó 3-án, több rendbeli kérvényiratot nyújtott be miniszter úr ő nagyméltóságához. A felterjesztett kérvények a következők:

a) az állami tanítónőképző-intézeti igazgatók javadalmazása érdekében kérte az elnökség, hogy a jelenleg működő igazgatók közül mindazok, kiknek törzsfizetése 1400 frt, a VIII. fizetési osztályba léptetessenek elő, továbbá, hogy az áll. tanítónőképző-intézeti igazgatók az 1893. IV. t.-cz. 3. §-ának b) pontja értelmében a VIII. fizetési osztálynak csakis két magasabb fokozatába soroltassanak.

b) a segédtanárok anyagi és erkölcsi helyzetének javítása érdekében kérte az elnökség, hogy a jelenlegi segédtanárok közül mindazok, kik 3 év óta működnek, — azonnal, az ezután kinevezendőké pedig a 3 évi alkalmaztatás elteltével rendes tanárokká léptetessenek elő; továbbá, hogy a 10998—1887 sz. min. rendelet 25. §-ának az a része, melyben a segédtanárok szavazati jogának megvonásáról történik intézkedés, hatályon kívül helyeztessék; végre, hogy a volt segédtanárok csonka ötödéves pótlékai 100 frtra egészítessenek ki s a jelenlegi segédtanárok ötödéves pótlékai pedig 100 frtban állapíttassanak meg.

c) a zenetanárok előléptetése érdekében kérte az elnökség, hogy a három évnél hosszabb ideig szolgált zenetanárok rendes tanárokká léptetessenek elő s hogy a három évnél kevesebb ideig szolgált zenetanárok jelen rangidejük megtartása mellett segédtanárokká neveztesse ki.

d) a gyakorló iskolai tanítók érdekében kérte az elnökség, hogy kezdő fizetésük, a mint azt az 1868. XXXVIII: t.-cz. 85. §-a meghatározza, 700 frt legyen s hogy az áll. gyakorló-iskolai tanítók a IX. és VIII. fizetési osztály mindazon fokozataiba előléphessenek, melyekbe az 1893: IV. t.-cz. értelmében a rendes tanárok előléphetnek.

e) az igazgatók-kinevezése ügyében hozott választmányi határozat

a f. é. 64575 sz. magas rendelet által tárgyalanná válván, az ez ügyben benyújtott felterjesztés csupán ennek konstataálására s a többi felsorolt kérvény kedvező elintézése iránti esedezésre szorítkozik.

A választmány helyeslő tudomásul veszi az elnökségnek a debreczeni választmányi ülés határozataival mindenben megegyező s ahhoz hű intézkedéseit s legőszintébb köszönetét fejezi ki az elnökségnek azon ritka buzgalmaért, melylyel a tanítóképző-tanárok s igazgatók anyagi és — sok tekintetben — erkölcsi helyzetének javítása érdekében oly kitartóan fáradozik.

5. Elnök fájdalommal telt szívvel jelenti egyesületünk egyik legkiválóbb tagjának, a magyar nyelvtudomány legderekabb bajnokának a minden salaktól ment tiszta magyar nyelv legéberebb őrének, *Szarvas Gábornak* f. é. október hó 12-én bekövetkezett gyászos elhunytát. Meleg szavakkal emlékezik meg azokról a kiváló érdemekről, melyek *Szarvas Gábort* a magyar nyelv titkainak fürkésző kutatása, a magyar népnyelvben nyilatkozó őserő felderítései, a magyar nyelvbe belopózott idegenszerűségek gondos irtogatásai, a messze századok írásaiban ránk maradt régi magyar nyelv kihalt szépségének életre keltése és mindezek következtetésen a tisztán tündöklő búbajos magyar nyelvnek szóban és írásban való hirdetése által — hallhatatlanná tévék. Az egész magyar nemzet leghívebb nyelvmesterét gyászolja az elhunytban, s ebből a gyászból részt kér egyesületünk is, mert hiszen *Szarvas Gábor* a magyar tanító legszebb s legigazibb fegyverét, a magyar nyelvet csiszolhatta.

A választmány meghatottan vette hírét *Szarvas Gábor* elhunytának s a legmélyebb fájdalommal látja sorainkból, közvetlen közelünkből kidőlni ezt a nemes férfiút, a magyar nyelv örök érdemű munkását, kit büszkén vallott egyesületünk a magáénak. A választmány az elhunyt érdemeinek s a választmány részvétének jegyzőkönyvbe való ígataását határozza el s erről kivonatilag értesíti a lesújtott özvegyet, ki az elhunytnak gyötrő testi szenvedéseiben hív ápolója, lelke szárnyalásában valódi nemtője volt. — A közrészvét enyhítse az ő bánatát.

6. Elnök az előbbi jelentéssel kapcsolatban tudomására hozza a választmánynak, hogy a középiskolai tanárok orsz. egyesülete mozgalmat indított egy — a *Szarvas Gábor* emlékeztére emelendő síremlék létesítése iránt s felkéri a választmányt, hogy az ezen emlékjehez való hozzájárulás tárgyában hozzon határozatot. A választmány elnök jelentését tudomásul vévén, a tervezett síremlékre az egyesületi pénztárból 25 ffrt kiutalását határozza s ezenkívül kívánatosnak látná, ha a tagok az adakozásra külön is felhivatnának.

7. Elnök jelenti, hogy az aradmegyei tanító-egyesület XXV. (jubilaris) nagy közgyűlésén a választmánynak majusi ülésén (4. p. a.) hozott határozatához képest egyesületünket *Péterfy Sándor* elnök és *Nagy László* titkár képviselte, s az ünnepélyen a jubilans egyesületet *Nagy László* üdvözölte a tanítóképző tanárok nevében. Továbbá a felsőlövői, dévai, lévai znióváraljai és modori tanítóképzők 25 éves fennállásának jubileumi ünnepére az egyesület nevében üdvözlő irat küldetett. Helyesléssel vétetik tudomásul.

8. Nagy László titkár jelenti, hogy belépésre jelentkeztek: *Groó* Vilmos, kir. tanácsos, a VI. ker. polg. isk. tanítóképző intézet tanára. *Farkas* Sándor, budapesti I. ker. áll. tanítóképző-intézeti segédtanár. *Marmula* János, füzes-abonyi néptanító. *Dr. Veszely* Ödön budapest, polgári iskolai tanár (Ferencz-körút 18). A választmány örömmel igi tatja tagjai sorába a belépésre jelentkezetteket. Péterfy Sándor ezenkívül is üdvözli a jelenlevő *Groó* Vilmost (Éljenzés) ki őszinte köszönetet mond szívélyes fogadtatásáért.

9. Nagy László titkár jelenti, hogy a f. é. január hóban tartott választmányi ülésnek 27. pont alá vett határozata értelmében f. é. február havában felhívás küldetett szét a tantestületekhez, hogy a *tanítóképzésről* alkotandó törvény-czikk (az 1868: XXXVIII. t.-cz. novellaris módosítása) tárgyában fejtsék ki nézeteiket. A május havi választmányi ülés határozataiból kifolyólag e felhívások újra megküldettek a tanítótestületeknek. Eddigelé a következő testületek terjesztették be munkálataikat: az *aradi, iglói, sárospataki, temesvári, znióváraljai, székely-keresztúri. kun-félegyházai és dévai* állami, továbbá a *budapesti országos izraelita, a nagy-kőrösi* ev. ref., a *pécsi* róm. kath. és a *felső-lövői* ág. ev. tanítóképző-intézetek. Ezen ponttal kapcsolatosan *György Aladar* — mint egyik indítványozó — megjegyzi, hogy bár a választmány május havi ülésén kimondotta e kérdésnek a mostani időben való megvitatását, s e kérdés tárgyalását szóló a maga részéről is időszerűnek, sőt sürgősnek tartja, mindazonáltal úgy véli, hogy ezen év, mely a millennáris ünnepélyre való készülődésekkel állandóan lekötve tartja a fővárosi tagok munkaerejét s általában is ez vonja magára a közfigyelmet, nem látszik alkalmasnak nagyobb szabású javaslatok elkészítésére s azok tüzetes elméleti tárgyalására; már pedig a szóban levő törvény-czikk tárgyi javaslatának a januári választmányi ülés által pontokba foglalt alapvető tételei mind olyanok, melyek igen beható, körültekintő s sokoldalú és részletes megvitatást követelnek. Viszont ez égetően sürgős kérdést a napirendről levétni nem akarja s épen azért indítványozza, hogy a januári vál. ülés által megállapított tételek közül különösen az vétessék ezidőszerint tárgyalás alá, melynek tisztaba hozatala a legsürgősebb, a mely tehát jelenleg a legaktuálisabb, a mely továbbá a gyökeres reformra leginkább rászoruló ügyre vonatkozik, mely törvényhozási úton aránylag a legkönnyebben léptethető életbe, s melyre nézve tán közmegegyezés is leghamarabb jöhet létre, s ez az *egységes tanítóképesítés ügye*. — A választmány tudomásul veszi a titkár jelentését s *György Aladar* felszólalásához képest anélkül, hogy a revízió kérdését a maga egészében elejtené, megbízza a májusi választmány által kiküldött két indítványozót, hogy a *György* által javasolt pontot téve különösen tanulmány tárgyává, a beküldött javaslatoknak is különösen ide vonatkozó részét állítván össze, a választmánynak egyik közelebbi ülésén az *egységes tanítóképesítés ügyének kérdését* terjeszszék tárgyalás alá.

10. Elnök jelenti, hogy *Komáromy* Lajos egyesületi pénztáros betegsége miatt nem jelenhetvén meg, írásbelileg mentette ki magát. Sajnálatos tudomásul van.

11. Elnök a következő előterjesztést teszi. Tekintettel arra, hogy a múlt 1894. évi közgyűlés óta egyesületünk tisztikarának két oszlopos tagja, *Hetyey Gábor* és *Kozocsa Tivadar* jobblétre szenderült s az ő kidőltük okozta veszteség mindezeideig pótolva nincs, tekintettel továbbá arra, hogy különösen az egyesület székhelyén alkalmazott *Kozocsa Tivadar* alelnöki megüresedett tisztének bár ideiglenes, esetleg helyettesel való betöltése már az ügyvitel zavartalan menetelének előzetes biztosítása szempontjából is kívánatosnak látszik, felkéri a választmányt, hogy ez ügyben hozzon határozatot. — A választmány méltányolván az elnöki előterjesztésben foglaltakat, a következőképen határoz: A *Hetyey Gábor* halálával megüresedett alelnöki tisztet a legközelebbi közgyűlésig nem kívánja betölteni, annyival is inkább, mivel a tisztviselők választása a közgyűlés jogkörébe esik. Másfelől azonban kívánatosnak látván, hogy az elnök netáni akadályoztatása esetén úgy a választmányi ülés vezetése, mint az egyesületi ügyvitel fennakadást ne szenvedjen, az egyesületi székhelyen egy tagot mint helyettest az alelnöki tiszttel megbizandónak vél. E tisztséggel dr. *Kovács Jánost* bizza meg, ki úgy egyesületi életünk iránt mindig tanúsított buzgó és meleg érdeklődése, mint a tanácskozások során felmerült nézetek derék megvitatója, valamint a népoktatási-intézetek szervezeti kérdéseiben magát sokképen kitüntetett író, méltó utódja leend a korán elhunyt, jeles tagtársnak s alelnöknek, *Kozocsa Tivadarnak*.

12. Elnök tekintettel arra, hogy *Nagy László*, egyesületünk lan-kadatlan buzgalmú főtitkára, ki a II. Orsz. és Egyetemes Tanügyi Kongresszus nagy bizottságában is főtitkári tisztet visel, a nevezett kongresszus szervezetében is ügyvitelében sokszorosán felhalmozott munkával van elfoglalva, a választmány hozzájárulásával felkéri *Málnai Mihály* és *Sztankó Béla* vál. tagokat, hogy a most folyó isk. évben nevezettnek a szerkesztői, illetőleg titkári teendők végzésében segítségére lenni szíveskedjenek. — A felszólítottak készséggel kifejezett ígéretét a választmány helyeslő tudomásul veszi.

13. Elnök tárgyalásra kitzúzi a jövő évi közgyűlés megtartására vonatkozó módokat megállapítását. Ezzel kapcsolatban *Nagy László* főtitkár előterjeszti a II. Országos és Egyetemes Tanügyi Kongresszus összes üléseinek azon tételeit, melyeket a kongresszus elnöki bizottsága f. é. szept. hó 24-én tartott üléséből kifolyólag a *Beke Manó* által beterjesztett tételek revíziójára kiküldött albizottság hozott javaslatba. Ezek a tételek a következők:

I. Tétel. Az egységes nemzeti közoktatás.

E tétel keretében tárgyaltnak általánosságban a különböző köznevelési intézetek tanulmányi és közigazgatási tekintetben, a köznevelési intézeteknek egymással és a szakiskolákkal való szerves összefüggése; különösen pedig: a népnevelési törvény revíziójának alapelvei, a középiskolai törvény revíziójának alapelvei, kapcsolatban az egységes középiskola kérdésével, a szakoktatásnak lehetőleg egységes pedagógiai elvek szerint a szociális igényeknek megfelelő tervszerű fejlesztése, a

felsőbb oktatási intézetek kapcsolatba hozása, az egyetemek szaporításának és az egyetemi oktatás nagyobb nyilvánosságának ügye, a nőnevelés alapkérdései kapcsolatban a nők foglalkozási körének kibővítésével s végre az összes köznevelő intézetek tanítói és tanári képzésének alapelvei.

II. Tétel. *Állam és iskola. Társadalom és iskola.*

E tétel keretében tárgyalatnék általánosságban: az állami befolyás emelésének ügye és a társadalom és iskola egymáshoz való viszonya és egymásra való kölcsönhatása; különösen pedig: az iskolák egységes felügyeletének, a szakfelügyelet és az iskolák vezetésének ügye, az autonóm iskolai hatóságoknak és az államkormányának viszonya, az iskolaügy haladásának biztosítására szolgáló intézmények (közokt. tanács, szaksajtó, egyletek, testületek). a közoktatás kiterjesztésére szolgáló intézmények (szabad lyceum, university extension, munkásoktatás, népkönyvtárak, népházak), a tanárok és tanítók egységes szolgálati viszonyának ügye, a tanárok és tanítók társadalmi állásának emelésére irányuló intézkedések.

Indítvány a tanítószövetség, a tanítók háza és az egységes tanítói elnevezés ügyében.

III. Tétel. *Az iskola belső életének szervezete.*

E tétel keretében tárgyalatnék általánosságban: az iskolai tudományos oktatás, a testi, az erkölcsi és hazafias nevelés főbb elvei, a tanítás koncentrációjának ügye, az erkölcsi nevelés a tanítással és az iskolai élet egyéb momentumaival kapcsolatban; különösen pedig: az internatusok ügye, a testi nevelés, az iskolai és nemzeti ünnepek, a kirándulások különösen az iskolai és hazafias nevelés szolgálatában.

A választmány mindenek előtt határozatilag kimondja, hogy a *II. Orsz. és Egyetemes Tanügyi Kongresszus idején közgyűlés tartassék* s hogy egyesületünk, mint a kongresszus egyik szakosztálya a *kongresszus keretében* foglalandó helyet. A kongresszusi albizottság által javaslatba hozott tételket a maga részéről elfogadja s egy 3 tagból álló bizottságot küld ki, melynek feladata a következő: *a)* tegyen javaslatot a közgyűlés tárgysorozatára nézve, *b)* tegyen javaslatot arra nézve, hogy az egyesületünket legközvetlenebbül érdeklő ügyek, t. i. a tanítóképzés ügyének méltatása, illetőleg a tanácskozás alá kerülő tételnek ebből a szempontból történendő tárgyalása miként lenne lehetséges a kongresszusi tétel keretében, másfelől hogy egyesületünknek ide vonatkozó véleménye milyen módon nyerhetne leginkább célravezetően kifejezést a kongresszusi tétel tárgyalása alkalmával. Ezen bizottság tagjait felkéretnek *Sebestyén* Gyula igazgató mint elnök, továbbá *Peres Sándor* és *Radó Vilmos* vál. tagok. Egyben felkéri a választmány a bizottságot, hogy a fentebbiekben körvonalazott javaslatát a legközelebbi választmányi ülésen terjessze elő,

Ugyancsak ezen ponttal kapcsolatosan felszólítandónak tartja a

választmány egyesületünk összes tagjait, hogy a kongresszus tagjait jelentkezni, a felvetett kérdéseket tanulmányozni, ezáltal a magyar iskola-ügy leginkább életbevágó nagy kérdések iránti benső és meleg érdeklődésüknek kifejezést adni s mindezek alapján a kongresszusnak bizonyára messze kiható sikerét előmozdítani szíveskedjenek. Egyik biztosítéka van ebben jövő évi közgyűlésünk sikerének is.

14. Felvetetett az egyesület által megindított, a közoktatási tanács kebelében letárgyalt s részben magas miniszteri jóváhagyást is nyert tanítóképző-intézeti tanterv életbeléptetésének az ügye. A kérdéshez Nagy László, Dr. Herrmann Antal, Radó Vilmos, Péterfy Sándor szólottak hosszasan, s valamennyien oda nyilatkoztak, hogy az életbe-léptetés elodázása nagy kárára lenne a tanítóképzésnek. Minthogy azonban a választmánynak nincs módjában ismerni és mérlegelni azon okokat, melyek az új tantervnek már kilátásba is helyezett életbeléptetését késleltetik, e tárgyban egyebet nem tehet, mint kifejezést ad abbéli óhaj-tásának, vajha az új tanterv életbeléptetése a legközelebbi isk. évben fokozatosan kezdetét venné, s vajha a tanterv-revizió által maga után vont munkálatok, milyenek a részletes utasítások s a tankönyvek elkészítésére nézve immár a kellő lépések (megbízás, pályázat-hirdetés) megtétnének. Ezzel kapcsolatban kívánatosnak találja a választmány, hogy a lélektani s magyaryelvi tanítás alapelveinek a választmány kebelében történt fejtegetéseihez s tárgyalásaihoz hasonlóan, egyéb tárgyak is sorra vétetnének, mely tárgyalások bizonyára becse s adalékokul fognak szolgálni a soká már nem halasztható utasítások elkészítéséhez. Egyben felkéri a választmány az elnökséget, hogy a tanterv életbeléptetését gátoló körülményekről tudomást szerezni szíveskedjék.

15. Nagy László főtitkár a következő indítványokat terjeszti elé:

I Az áll. tanítóképző intézetek igazgatóinak javadalmazása, illetőleg az 1893: IV. t.-cz. 3 §-a b) pontjának értelmezése tárgyában: terjeszsen be az egyesület folyamodványt a képviselőházhoz, melyben kérje az 1893: IV. törv.-cikk oly magyarázatát, illetőleg értelmezését, vagy ha ez lehetségesnek nem találtatnék, módosítást, hogy a nevezett §, intézkedése a gimnáziumi és reáliskolai igazgatókon kívül a tanítóképző-intézeti igazgatókra is terjesztessék ki, illetőleg hogy ezentúl a tanítóképzők igazgatói is a VIII. fizetési osztály két magasabb (1600 és 1800 frtos) fokozatába legyenek sorolhatók.

A választmány tekintetbe véve azt, hogy ezen méltányos kérelem a vall.- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr Ó nagyméltóságához úgy az egyesület, mint maguk az igazgatók által, tehát már több ízben felterjesztetett, s e kérvények mindezideig elintézést nem nyertek, okadatoltnak látja, hogy ez ügyben s az indítvány értelmében kérvény intéztessék a képviselőházhoz. Figyelemmel azonban azon kiváló jóindulatra, melylyel Wlassics közoktatásügyi miniszter úr O nagyméltósága minden ügyünk iránt viseltetik s mely jó indulatának eddigelé is már számos jelét adni szíves volt, a választmány óhajtja, hogy egyidejűleg ugyanaz a kérvény neki is benyujtassék s a kérvény kedvező elintézésére nézve az ő jóakarató támogatása kikéressék. Ugyan-

csak a vall- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak eddig is tapasztalt kegyes jóindulatára támaszkodva, s abból reményt merítve kívánatosnak találja a választmány, hogy a középiskolai tanárok orsz. egyesületéhez hasonlóan, egyesületünk is intézzen egy nagyobb szatású memorandumot a miniszter úr Ó nagyméltóságához, melyben a tanítóképző tanárok anyagi helyzetének összes, orvoslást igénylő bajai részletesen felsorol- tassanak s ily alakban kéressék fel a miniszter úr anyagi helyzetünk javítására.

II. A felekezeti képzők segélyezése ügyében *főtitkár* indítványozza következőket: a) mondja ki a választmány, hogy helyesli és üdvözlí a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak azon intézkedését, melylyel a jövő évi áll. költségvetésbe a felekezeti képzők tanárai segélyezésére 3000 frtot vett fel; b) a választmány a felekezeti képzők hiányainak megszüntetése s általában a tanítóképzés egyetememes fejlődése szempontjából szükségesnek tartja, hogy azon felekezeti képzők, a melyeknek fejlesztése állami szempontból különösen kívánatos, a kellő mértékben láttassanak el államsegélylyel s e célra már az 1896. évi költségvetésbe nagyobb összeg vétessék fel. A segélyezés módjára és feltételeire nézve az 1883. évi XXX. törv.-czikk 47. §-ának határozmányai legyenek irányadók

A választmány az indítványhoz általánosan hozzájárul s megbízza az elnökséget, hogy az ez ügyben teendő felterjesztést az elébb említett emlékirat keretében a legközelebbi választmányi ülés elé terjessze.

III. Főtitkár meleg szavakkal emlékeztén meg azon érdeméről, melyeket *Hetyey* Gábor, a dévai áll. tképző volt igazgatója, egyesületünk megalapítása s általában a tanítóképzés ügyének fejlesztése körül szerzett, indítványozza, hogy indíttassék gyűjtés *Hetyey* Gábor volt alelnöknek, az egyesület megalapítójának emlékeztére felállítandó egyszerű sírkő emelhetése végett. — A választmány az indítványt magáévá teszi s a további lépések megtételére az elnökséget, illetőleg az egyesület tagjaihoz intézendő körlevél megszerkesztésére s szétküldésére a titkári hivatalt kéri fel.

Budapesten, 1895. október 21-én.

Péterfy Sándor
elnök.

Sztankó Béla
egyesületi titkár, mint jegyző.

VEGYESEK.

Személyi hírek. A vallás- és közoktatási miniszter *Groó Vilmos* kir. tanácsost Gömör-Kis-Hont vármegye kir. tanfelügyelőjét, a budapesti VI. ker. áll. polgáriskolai tanítónőképző-intézet pedagógiai tanszékére helyezte át. *Groó Vilmos* az állami tanítóképzés első éveiben, 1870—76-ig, mint a znióváraljai tanítóképző igazgatója, az ország tanítóképző tanári testületének egyik kitünő tagja volt. Most visszakerült közénk s mi örömmel s szeretettel fogadjuk körünkbe, mint rég kipróbált, lelkes munkását a tanítóképzésnek és népoktatásnak. *Groó* a nemzeti irányú oktatás egyik buzgó híve s most *Péterfy Sándor* örökében

alkalma lesz alapos tanulmányaiból szerzett s széles tapasztalatok által megsziirt pedagógiai eszméit az ifjúság elméjébe csepegtetni. Hiszszük, hogy újabb időben pihenő tollát is felveszi s folytatja irodalmi munkásságát.

Ő Felsége, a király, *Szente Józsefnék*, budapesti állami elemi iskolai tanítóképző tanárnak a tanítóképző-intézeti igazgatói czímet és jelleget adományozta. Üdvözljük a tanítóképző tanárok nesztorát jól megérdemelt kitüntetéséért. Szente József már 45 éve szolgálja a közoktatást. 1850-ben kezdte tanítói pályáját a nagyenyedi kollégiumban, miután karddal kezében végigküzdötte a szabadságharczot; azóta sikeresen működik a köznevelés terén. Az ő kitüntetésével az igazi *tanítói* érdemek nyertek elismerést. Egész életén át testtel-lélekkel tanító volt s ma is példászerű buzgalommal s lelkesedéssel teljesíti kötelességét Mindenkor az iskolában, az ifjúság tanításában és nevelésében találta s találja örömét. Isten adja, hogy még sok ideig friss egészségben, végezhesse nemes munkáját a tanító-növendéksereg nevelése körül!

A vallás- és közoktatási miniszter *Wollmann Emmát*, a pozsonyi állami felsőbb leányiskola igazgatóját, *eddiggi kitünő szolgálatainak elismerése mellett* ezen állásától felmentette és szolgálattételre a pozsonyi állami tanítónőképzőhöz rendelte s annak igazgatásával megbízta. Wollmann Emma a hosszabb időre szabadságot Uhrl Józsa, a pozsonyi képző érdemes igazgatója helyét tölti be. Wollmann Emmát üdvözljük körtinkben és eddiggi fáradhatatlan és sikeres munkássága után reméljük, hogy ideiglenes működésével is jeles *szolgálatokat* fog tenni a tanítóképzés és népnevelés ügyének.

A miniszter *Litschauer Terést*, a győri állami tanítónőképző rendes tanítónőjét a beszterczebányai áll. felsőbb leányiskolába áthelyezte és az ottani internatus vezetésével megbízta. Litschauer Terézzel a felső leányiskola sokat nyert, de hiszszük, mi nem veszítettük el. Reméljük, hogy érdeklődésével s képességeivel ezentúl is fog a tanítóképzés ügyének használni.

A vallás- közoktatási miniszter *Macskásy Sándor* csáktornyai tanítóképző-tanárt a győri tanítónőképzőhöz, *Farkas Sándor* znióváraljai tanítóképző segéd-tanárt Budapestre az I ker. képzőhöz, *Strauch Gyula* félegyházi tanítóképző segéd-tanárt az iglói képzőhöz, *Mihalicska István* iglói tanítóképző tanárt Bajára helyezte át; továbbá jelen állásaikban végleg megerősítette *Exner Leó* hódmezővásárhelyi kiseddövöképző r. tanárt, *Steinitzer Vilma* u. ottani rendes tanítónőt, és *Pischl Ida*, kolozsvári áll. tanítónőképző-intézeti segéd-tanítónőt.

A vallás- és közoktatási miniszter *Watzesch Janka* okl. polgári iskolai tanítónőt a győri áll. tanítónőképző-intézethez végleges minőségben segéd-tanítónővé nevezte ki.

Az ismétlő iskolai és tanítóképző-intézeti oktatás a földmívelési minisztérium költségvetésében. A mezőgazdasági mozgalmak, különösen a f. é. június havában tartott III. mezőgazdasági kongresszus óta a földmívelési miniszter mind jobban kiterjeszti figyelmét a népi iskolai intézetekre, s azokban oly ismeretek terjesztését támogatja vagy kezdeményezi, a melyek a mezőgazdaságra, mint a magyar nép legfontosabb foglalkozására vannak hivatva jótékonyan kihatni. A földmívelési miniszter 1896. évi költségvetése is tanúskodik e törekvésről.

A földmívelési költségvetésben ugyanis *«gazdasági tanintézetek és gazdasági ismeretek terjesztése»* czímen ide vonatkozólag a következő tételek találhatók:

A tanítóképzőknel folytatólag felállítandó gazdasági tanszékék költségeire a meglevő csurgóihoz hasonlólag, 1400 forintonként: 5600 frt; tanítóképzői és papnevelői növendékek gazdasági oktatására Debreczenben és Kolozsmonostoron, mint eddig is: 2000 frt; elemi (ismétlő) iskolai gazd. tankönyvek, olvasmányok írására: 1,800 frt.

E tételek felvételének okául a következőket hozza fel a miniszter: «A mezőgazdasági ismeretek terjesztése körül a népiskolák és néptanítók szerepe kétségen felül áll. Szükséges tehát, hogy a tanítójelöltek már a tanítóképző-inté-

zetekben alaposabb és behatóbb tájékozást szerezzenek a mezőgazdasági ismeretek terén. Ez okból a tanítóképzőket fokozatosan gazdasági szaktanári állásokkal kívánom ellátni. A mult évben létesített első ilyen tanszékhöz hasonlólag 1896-ban még *három* újat állított fel. *A jelenleg működő néptanítók mezőgazdasági tájékozottságának elméleti és gyakorlati úton leendő fokozása céljából azok részére a földműves iskolákon megfelelő tanfolyamokat szándékozom szervezni, ezek költségére 4000 frtot kérek engedni.»*

Ezekhez az adatokhoz még a következő értesüléseinket fűzhetjük: a földműves iskolákban oly időben fogják tartani a tanítói pótтанfolyamokat, a mikor a rendes oktatás szünetel, miáltal elejét akarják venni a tanítói körökben a pótтанfolyamok iránt felmerült bizalmatlanságnak. A földművelési miniszter a tanítóképző tanárok számára is szándékozik tanfolyamokat rendezni a gazdasági középiskolákban. Tudtunkkal az idén is vettek részt tanítóképző tanárok a budapesti kertészképző-intézetben tartott gyümölcsészeti tanfolyamon. A gazdasági szaktanárokat a tanítóképző-intézetekhez a földművelési miniszter nevezi ki, díjazza s ellenőrzi tanításukat szakfelügyelője által, azonban személyükre nézve a kultuszminiszter felelőssége alá tartoznak. Kívánjuk, hogy a földművelési miniszter nemes szándéka ne szenvedjen hajótörést a körülményeken: azon, hogy az új tanterv kiadását, a mely a gazdasági szaktanároknak elég működési tért nyitna, évről-évre halogatják s hogy a tanítóképző-intézetek, egyet kivéve, nincsenek felszerelve a mezei gazdaság gyakorlására. A kivétel a jelen viszonyok között sok akadályba ütközik s a földművelési miniszter szándékai igazán csak akkor fognak megvalósulni, a mikor a tanítóképzőket az ismétlődő iskolai oktatásra előkészítés céljából egy rendkívüli évfolyammal megtoldják, vagy legalább is, ha a tanítónövendékek egy részét visszatartják a nyári szünetekben gazdasági tanulmányok és gyakorlatok végzésére.

Pályázat. Az «*Országos Nőképző Egyesület*» intézete növendékeinek *Önképző-köre*, hazánknak első és sok éven át egyetlen leány-önképző-testülete, nagy alkotójának, a ki nemcsak úttörője volt Magyarországon a magasabb nőnevelés ügyének, hanem iskolája megalapításával első volt ez eszme gyakorlati megvalósításában is — Veres Pálné-Beniczky Hermin sírjára a hála koszorúját ma a következő pályázattal kívánja letenni:

Adassék elő «*A nőnevelés és oktatás története Magyarországbana millennium évéig, tekintettel Veres Pálné-Beniczky Hermin működésére.*» A jutalom csak önálló és tudományos értékű munkának adatik ki, mely feldolgozás és forma tekintetében a jelenkori történetírás színvonalán áll. Terjedelme 10—15 nyomtatott ív. Jutalma 1000 korona. A pályaművek megbírálására az Önképzőkör egy 3 tagból álló bíráló testületet kér fel a M. T. Akademia és Tört. Társulat tagjai közül, mely közös tanácskozásban, szótöbbséggel határozza el, melyik mű nyerve el a jutalmat. A jutalmazott mű a szerző tulajdona marad, köteles azonban azt hat hónap alatt kinyomtatni, és 5 nyomtatott példányt, a pályadíjat kitűző Önképzőkörnek díjtalanul átadni. A jutalom csak ezen feltételek teljesítése után fizetetik ki.

Pályázati feltételek: 1. A pályaművek 1896. évi szept. hó 28-ig az «Országos Nőképző Egyesület» tanító- és nevelő-intézete növendékei *Önképző-körének elnökéhez* címézve az intézet épületébe (Budapest IV. Zöldfa u. 38. sz.) küldendők. 2. A pályamű magyar nyelven, *idegen kézzel*, tisztán írva, lapszámozva és kötve legyen. 3. A szerző nevét, polgári állását és lakóhelyét tartalmazó pecsétes levélén ugyanazon jellege álljon, mely a pályamű homlokán áll. Kikötések, feltételek tekintetbe nem vétetnek. 4. Álnév alatt pályázónak a jutalom ki nem adatik. 5. A jutalmat nem nyert pályá-iratok, az Önképzőkör elnökétől 1897. évi április hó 1-ig visszavehetők.

Budapesten 1895. évi november hó 1-én.

Rosenberg Augusztá,
az Önképzőkör elnöke.

A II. Országos és Egyetemes Tanügyi Kongresszus rendező bizottsága a következő felhívást bocsájtotta ki Magyarországi tanítói, tanári s egyéb köznevelési egyesületeihez és testületeihez. Közeledik Magyarország tanítással és neveléssel foglalkozó polgárai millenniumi nagygyűlésének, a II. Országos és Egyetemes Tanügyi Kongresszus ideje! Sietnünk kell tehát azon lépések megtételével, a melyek a kongresszus sikerét, rendezésének zavartalan menetét biztosítják. A kongresszus tárgyalásainak beható előkészítésén kívül különösen szükséges most arról gondoskodni, hogy a köznevelés munkásai egyetemes gyűlésének fényes és impozáns sikere a tagok tömeges részvétele által is biztosítható. Tisztelettel kérjük ez okból az országos és megyei köznevelési egyesületeket, valamint az iskolai, tanítói s tanári testületeket, mint a melyek eddig is magukénak tekintvén az ügyet, buzgó tevékenységet fejtettek ki a gyűlés előkészítésében, hogy tagjaikat a kongresszuson való részvételre felszólítsák s a jelentkező tagokat a rendező bizottság elnökségének bejelenteni sziveskedjenek. Tájékozás és esetleges félreértések kiküldetése végett szükségesnek véljük a következőket megjegyezni: 1. A folyó 1895. évi április 11-én tartott országos szervező gyűlés határozmányai szerint a kongresszus a szabad részvétel alapján létesül s így abban az egyesületek részéről képviselőnek helye nincs. 2. A kongresszusnak tagja csak az lehet s a nyújtandó kedvezményekben csak az részesülhet, a ki a 2 forint tagsági díjat lefizette. 3. Minden tagnak jogában áll a kongresszus bármely szakosztályában és annak összes üléseiben tanácskozni és szavazni. A tagsági jelentkezések és a tagdíjak december végéig a rendezőbizottság pénztárosához, *Mauritz Rezső* főrealiskolai igazgató úrhoz (Budapest, VI. Lovag-utca 18.) küldendők. A jelentkezés csak a tagsági díj lefizetése esetén érvényes. Egyéb értesítések és kérdézőkódések a rendező bizottság titkári hivatalához (*Nagy László*, főtítkár; Budapest, József-körút 85.) intézendők. Hogy a II. Országos és Egyetemes Tanügyi Kongresszus iránt országszerte mutatkozik az érdeklődés s annak megtartása szép sikerrel biztat, eddig is a tanári s tanítói egyesületek minden áldozatra kész, buzgó tevékenységének köszönhető; azért bizton hiszszük, hogy e felhívásunkban előadott kérelmet is buzgón fogják felkarolni s minden erejükkel oda hatni, hogy a tanítók, tanárok s nevelők gyűlése mind tárgyalásainál, mind tagjainak számánál fogva kiemelkedő pontja s marandó emléke lesz a millenniumi mozgalmaknak.

Budapesten, 1895. október 24.

Nagy László,
főtítkár.

Dr. Heinrich Gusztáv,
elnök.

Mozgalmunk a fizetésrendezés érdekében. Egyesületünk titkár-szerkesztője a választmány határozatát végrehajtandó, azon kérelemmel fordult az intézetek igazgatóihoz, hogy a tanítóképző tanárok javadalmazásairól sziveskedjenek adatokat beszolgáltatni. Eddig a következő intézetek tettek eleget a kérésnek: budapesti VI. ker. áll. polgári tanítónőképző, iglói áll., debreczeni ev. ref., pozsonyi áll., félegyházi áll., kassai róm. kath., győri áll., eperjesi ág. ev., pécsi róm. kath., székelykeresztúri áll., szamosújvári gör. kel., csurgói áll., szarvasi ág. ev., kolozsvári férfitanítóképző, m.-szigeti áll., aradi áll., eperjesi kisdudovóképző, esztergomi róm. kath. óvóképző, győri róm. kath., nagykovácsi ev. ref., lévai áll., csáktornyai áll., felső-lövői ág. ev., orsz. izr. képzők. — Tisztelettel kérjük a többi intézeteket az adatok mielőbbi beküldésére, hogy az emlékiratot lehetőleg kimerítő adatok alapján állíthassuk össze.

Közlönyünk novemberi füzeté a szedősztrájk miatt elkésve, csak most jelenhetett meg, a miertől tisztelt olvasóink szives elnézését kérjük.

Kimutatás

a Hetyey Gábor síremlékére begyűlt adományokról.

Péterfy Sándor 5 frt, Kurcz Sámuel 2 frt, Schön József 1 frt 50 kr,
Luttenberger Gusztáv 5 frt, Lakits Vendel 2 frt, Nagy László 5 frt.
Összesen **20 frt 50 kr.**

Komáromy Lajos.

XLII. Kimutatás.

az okt. 15-től decz 9-ig befolyt tagsági díjakról.

- 1891-re: Szabó Gábor, Szőke Antal (4—4 frt).
 1892. I. félévre: Szabó Gábor 2 frt.
 1892-re: Szőke Antal 4 frt.
 1892. II. félévre: Grézló János 2 frt.
 1893-ra: Grézló János, Szőke Antal (4—4 frt)
 1894-re: Grézló János, Dr. Hanzély Béla, Nagy Sándor (4—4 frt)
 1895. I.: Amberg József, Grézló János, Menich Antal, Zajzon Dénes
 (2—2 frt).
 1895. II.: Marmula János, Mosdóssy Imre, Vashegyi népiskola (2—2 frt).
 1895-re: Bakos Kálmán, Balázs Endre, Dr. Baló József, Bárány Gyula,
 Báthory Endre, Bortoniek Géza, Beniczky Lajos, Berauer
 József, Bergmann József, Bodnár Gáspár, Boga Károly, Boér
 Gergely, Budapesti külső váczí-úti közs. iskola. Dezső Lajos,
 Egri közs. isk. tanító-testület, Etelvári Alajosné. özv. Fábíán
 Károlyné, Fogarasy Jenő, Glünkl Ágost, Dr. Halasy Kálmán,
 Holczmann Ferencz, Horváth Antal, Horváth Fábíán, Kapi
 Gyula, Köcse István, Kovács Béla, Dr. Kovács János, Kráts-
 mar Béla, Krausz Sándor, Lányi Ernő, Lenhardt Károly,
 Mármaroszigeti Ált. Tanító-Egyesület, Mészáros Jenő, Modori
 áll. tanítóképző-intézet, Mohar József, Nagy Iván, Nagy
 Sándor, Nemessányi Adél, Nemes Lajos, Nirnsee József,
 Nogely István, Papp József, Parthay Géza, Petrovác József,
 Pókasz Imre, Rohn József, Rösler Béla, Scherer István,
 Sebestyénne Stetina Ilona, Snazel Ferencz, Solymossy Lajos,
 Somogyi Géza, Szabó Géza, Szabó Lajos, Szánthó Edéné,
 Szarvas Gáborné, Szucsics Sándor, Stankovics Alajos, Stan-
 kovics János, Svarba József, Thaisz Lajos, Triff Gábor
 (4—4 frt).
 1896-ra: Csizsár Sándor (4 frt).

Az 1895. évi tags. díjaknak eddigelé befolyt 78⁶/₁₀-a.

Budapesten, 1895. decz. 9.

Komáromy Lajos,
egyesületi pénztárnok.